

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

2021 MANAVGAT YANGINININ TOPLUMSAL ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Güler PERVAZ

Sivas

Ocak 2025

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

2021 MANAVGAT YANGINININ TOPLUMSAL ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Güler PERVAZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Fatih ARSLAN

Sivas

Ocak 2025

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğimi yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

.../.../....

Güler PERVAZ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada, öncelikle tezimin her aşamasında yol göstericiliği, bilgisi, anlayış ve hoşgörüsüyle yolumu açarak sonuca ulaşmamı sağlayan tez danışmanım hocam Doç.Dr. Fatih Arslan'a tüm destekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çalışmam sırasında tüm akademik konularda rehberlik ederek daha iyiye ulaşmamı sağlayan Dr. Ziyet Bahadır ve Dr. Bahar Usta Baki hocalarıma içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam sırasında teknik açıdan düştüğüm açmazda bana büyük destek veren, çalışmamı kurtaran yeğenim Merdan Özdoğan'a gönül dolusu teşekkür ve minnet borçluyum.

Yangınla ilgili verileri edinmemde yardımcı olup işimi kolaylaştıran Manavgat Orman İşletme Müdürlüğü yetkili ve personellerine çok teşekkür ederim.

Anket çalışması sırasında yardımlarını esirgemeyen Manavgat Yöre halkına; köylüler, mahalle sakinleri ve yöredeki kamu çalışanlarına, tüm katılımcılara Y.Lisans çalışmam için ayırdıkları zaman ve samimiyetle verdikleri destek için çok teşekkür ederim. Anket uygulaması sırasında bana yardım eden tüm öğrencilerime gönül dolusu teşekkür ederim.

Anket verilerinin analiz ve istatistik çalışması yapılması aşamasında desteklerinden büyük yarar sağladığım Caner Dursun'a çok teşekkür ederim.

Tez sürem boyunca beni moral olarak destekleyerek, üstesinden gelebileceğime dair inancımı kuvvetlendiren tüm can dostlarıma çok teşekkür ederim.

Tezimin son aşamasında teknik destekleriyle beni rahatlatarak güç veren ve bu sayede başarıma motivasyonuma büyük katkı yapan Sevgili Eşim Selçuk Pervaz'a ve Canım kızım Sinem Pervaz'a çok teşekkür ederim.

Canım Yeğenim
Ali Can KARAKAŞ'a

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	7
1. METODOLOJİ	7
1.1. Araştırmanın Konusu	7
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Araştırmanın Yöntemi.....	10
1.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	11
1.6. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı	13
1.6.1. Veri Toplama Aracının Geçerlilik ve Güvenirlik Analizleri.....	15
1.6.2. Tanımlayıcı İstatistiksel Bulgular ve Verilerin Normal Dağılımının İncelenmesi.....	18
1.7. Verilerin Analiz Tekniği	20
1.8. Araştırmanın Hipotezleri.....	22
2. BÖLÜM.....	25
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	25
2.1. Afetler.....	25
2.1.1. Afet Nedir?	25
2.1.2. Afet Türleri	26
2.1.2.1. Doğa Kaynaklı Afetler	28
2.1.2.2. İnsan Kaynaklı Afetler	30

2.2. Afetlerin Birincil ve İkincil Etkileri	32
2.2.1. Türkiye'de Afetlerin Birincil Etkileri.....	32
2.2.2. Türkiye’de Afetlerin İkincil (Artçı) Etkileri	35
2.3. Türkiye'de Yangın Afeti ve Etkileri	37
2.4. Türkiye’de Yangınların Geri Dönülemez ve İyileştirilmesi Zaman Alan Hasarları.....	41
2.5. Orman Yangınları.....	44
2.5.1. Orman Yangını Olgusu	44
2.5.2. Orman Yangınlarının Sebepleri	46
2.5.3.Orman Yangınlarıyla Mücadele ve Doğru Müdahale.....	50
3. BÖLÜM.....	53
3.KURAMSAL TEMEL	53
3.1. Afet Sosyolojisi	53
3.1.1.Risk Kavramı	53
3.1.2. Risk Toplumu	55
3.1.3. Afet Sosyolojisi.....	59
4. BÖLÜM.....	67
4. MANAVGAT YANGINI	67
4.1. Manavgat'ın Coğrafi Sosyal ve Ekonomik Özellikleri	67
4.1.1. Manavgat’ın Coğrafi Özellikleri.....	67
4.1.2. Manavgat'ın Sosyal Özellikleri.....	68
4.1.3. Manavgat’ın Ekonomik Özellikleri	69
4.2. Manavgat Yangınının Etkileri	71
4.2.1. Manavgat Yangınının Çevresel (Ekolojik) Etkileri	71
4.2.2. Manavgat Yangının Ekonomik Etkileri ve Sonuçları.....	74
4.2.3. Manavgat'ta Yangın Süreci ve Sonuçları.....	76
4.4. Manavgat Yangını ve Toplumsal Etkileri	79

4.4.1. Manavgat Yangını ve Psiko-Sosyal Etkileri.....	79
4.4.2. Sosyolojik Açıdan Manavgat Yangını.....	83
4.4.3. Manavgat Yangınında Toparlanma ve Yeniden İnşa Motivasyonu	87
4.5.Manavgat Yangını ve Toplumsal Dayanışma ve Bütünleşme Olgusu.....	89
5. BÖLÜM.....	95
5.BULGULAR VE TARTIŞMA.....	95
5.1.Bulgular	95
5.1.1.Katılımcılara İlişkin Demografik Bulgular.....	95
5.2. Tartışma.....	111
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	115
KAYNAKÇA	121
EKLER.....	131
EK 1 Orman Yangınları Duyarlılık Ve Tutum Anketi.....	131
ÖZ GEÇMİŞ.....	137

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başk.
AFADEM	: Afet ve Acil Durum Eğitim Merk.
AKUT	: Arama Kurtarma Derneği
Akt.	: Aktaran
AKOM	: Afet Koordinasyon Merkezi
AYAY	: Acil Yardım ve Afet Yönetimi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
CİMER	: Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
CRED	: Afetlerin Epidemiyoloji Araştırma Merkezi
DASK	: Doğal Afet Sigortaları Kurumu
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
DPC	: Afetleri Önleme Konseyi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EMDAT	: Afet Acil Durum Veri Tabanı
ENH	: Elektrik iletim hattı
ERCC	: Acil Müdahale Koordinasyon Merk.
FRC	: Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu
ICDO	: Uluslararası Sivil Savunma Örgütü
JAK	: Jandarma Kurtarma Timleri
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
DMİ	: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
OECD	: Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü'dür.
OCHA	: İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
S.	: Sayfa
SS.	: Sayfalar
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
UMKE	: Sağlık Bakanlığı Ulusal Medikal Kurtarma
UNDAC	: Afet Değerlendirme ve Koordinasyon Sistemi
UNDHA	: Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. OYDTA Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi.....	16
Tablo 2. OYDTA Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları	18
Tablo 3. Tanımlayıcı İstatistikler	19
Tablo 4. Doğal Afet Türleri.....	29
Tablo 5. Sosyal Afetler ve Kategorileri.....	31
Tablo 6. Marmara Depreminin Sebep Olduğu Maliyetler.....	34
Tablo 7. 1937-2023 Türkiye’de Gerçekleşen Orman Yangınlarının Adedi ve Yanan Alan Miktarı	38
Tablo 8. Son On Yılda Yangın Sayıları.....	39
Tablo 9. 1997-2022 Çıkış Nedenlerine Göre Yangın Sayıları	47
Tablo 10. Orman Yangınları 1988- 2023	49
Tablo 11. 2021 Manavgat Yangınında Etkilenen Köyler.....	73
Tablo 12. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılım.....	95
Tablo 13. Afet Bilinci ve Hazırlık Düzeyi	96
Tablo 14. Afet Deneyimi ve Sonrası Değerlendirmeler	98
Tablo 15. Katılımcıların OYDTA Aldıkları Toplam Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İlişkisiz Örneklemeler İçin t Testi ile İncelenmesi.....	101
Tablo 16. Yaş Gruplarına Göre ANOVA Sonuçları	103
Tablo 17. Medeni Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları	104
Tablo 18. Eğitim durumlarına Göre ANOVA Sonuçları	105
Tablo 19. Ailede Yaşayan Kişi Sayılarına Göre ANOVA Sonuçları.....	106
Tablo 20. Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları	108
Tablo 21. Gelir Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları	109

ÖZET

Bu çalışma, 2021 yılında gerçekleşen ve Türkiye tarihinin en büyük orman yangınlarından biri olarak kabul edilen Manavgat yangınının toplumsal dinamiklerini ve etkilerini konu almaktadır. Yangının ortaya çıkardığı psiko-sosyal travmalar, ekonomik kayıplar ve toplumsal dayanışma süreçleri araştırmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Ayrıca, yangının çevresel ve ekonomik etkileri ile bu etkilerin yerel halk üzerindeki yansımaları da detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Manavgat yangını, Türkiye'nin orman varlığına ve yerel ekonomisine verdiği büyük zararların yanı sıra, toplum üzerinde derin izler bırakmıştır. Bu nedenle, yangının etkilerinin sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirilmesi, afetlerin uzun vadeli sonuçlarını anlamak ve gelecekte benzer olaylara karşı daha dirençli toplumlar oluşturmak adına kritik bir öneme sahiptir. Çalışma, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın ve yerel halkın direncinin, afet sonrası toparlanma süreçlerindeki belirleyici rolünü vurgulamaktadır. Yangının ardından oluşan toplumsal dinamikler ve yeniden inşa süreçleri, bu çalışmanın odak noktalarından biridir.

Bu araştırmada; Manavgat yangınının toplum üzerinde yarattığı çok yönlü etkiler, sosyolojik bağlamda incelenmektedir. Yangının psiko-sosyal ve ekonomik sonuçları ele alınarak, bunların afet sonrası toplumsal dayanışma ve yeniden inşa süreçlerine etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma, yerel halkın yangın sonrası deneyimlerine ve bu deneyimlerin toplumsal yapıda nasıl kalıcı değişiklikler meydana getirdiğine de yer vermektedir. Araştırmada, Manavgat yangınından doğrudan etkilenen bireylerle yapılan anket çalışması yangının toplum üzerindeki yaygın etkilerini ölçmek için kullanılmıştır. Ayrıca, gözlemler de yangının bireyler üzerindeki psiko-sosyal etkilerini anlamak noktasında katkı sağlamıştır. Ek olarak, yangının ekonomik ve ekolojik boyutlarını değerlendirmek amacıyla, resmi raporlar ve istatistiksel verilerden yararlanılmıştır. Bu yöntemler sayesinde, yangının toplum üzerindeki geniş çaplı etkileri nicel ve toplumsal olarak değerlendirilebilmiştir.

Çalışmada; 28 Temmuz-8 Ağustos tarihleri arasında Antalya'nın Manavgat ilçesinde yaşanan yangın afeti, süreç-etkiler-sonuçlar ekseninde ve toplumsal bağlamda incelenmiş, bu kapsamda; yöre halkından oluşan 194 kişiyle anket çalışması yapılmıştır. Ayrıca, konuyu analiz etmek için ilgili resmi kurumların verilerinden (OGM, Tarım Müdürlüğü, Belediye vb.) yararlanılmıştır. Araştırma

kapsamında; afet olgusu, afetlerin türleri ve etkileri, bir afet olarak orman yangını ve sebepleri, Manavgat yangınının sosyal - ekonomik ve psiko-sosyal etkileri, toplumun afetlere yaklaşımı ve dayanışma olgusu ele alınmıştır.

Araştırma bulguları, Manavgat yangınının yerel halk üzerinde derin psiko-sosyal travmalara ve ekonomik kayıplara yol açtığını ortaya koymuştur. Yangının ardından, toplumda oluşan dayanışma örnekleri ve yerel halkın dayanıklılığı, afet sonrası toparlanmanın ana unsurları olarak öne çıkmıştır. Yangın, sadece fiziksel yıkımlara neden olmamış, aynı zamanda toplumsal yapı üzerinde de kalıcı değişimlere yol açmıştır. Toplumsal dayanışma ve yerel halkın örgütlenme kapasitesi, afet sonrası dönemin en kritik unsurları arasında yer almış, bu süreçlerin toplumsal bütünleşme üzerindeki olumlu etkileri gözlemlenmiştir.

Bu bağlamda, Manavgat'ta 2021 yılında yaşanan büyük orman yangını örneği, toplumsal hazırlık, etkiler ve iyileştirme süreçleri üzerine önemli bir çalışma fırsatı sunmaktadır. Bu yangının toplumsal etkilerini ve afet sonrası süreçleri incelemek hem genel afet yönetimi stratejileri hem de spesifik durumlar için önemli dersler sağlayabilecek kapasitededir. Çalışmayla 'Manavgat Yangını' analiz edilerek, sakınım ve yeniden inşa süreçlerine katkı hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Sosyolojisi, Orman Yangını, Manavgat Yangını

ABSTRACT

This study is about the social dynamics and effects of the Manavgat fire, which took place in 2021 and is considered one of the largest forest fires in Türkiye's history. Psycho-social traumas, economic losses and social solidarity processes caused by the fire constitute the main axis of the research. In addition, the environmental and economic effects of the fire and the reflections of these effects on the local people are also discussed in detail.

In addition to the great damage it caused to Turkey's forest assets and local economy, the Manavgat fire left deep scars on society. Therefore, evaluating the effects of fire from a sociological perspective is of critical importance in understanding the long-term consequences of disasters and creating societies that are more resilient to similar events in the future. The study also emphasizes the decisive role of social solidarity and the resilience of local people in post-disaster recovery processes. Social dynamics and reconstruction processes following the fire are one of the focal points of this study.

In this research; The multifaceted effects of the Manavgat fire on society are examined in a sociological context. The psycho-social and economic consequences of the fire were discussed and their effects on post-disaster social solidarity and reconstruction processes were tried to be revealed. The study also includes the post-fire experiences of local people and how these experiences bring about permanent changes in the social structure. In the research, a survey conducted with individuals directly affected by the Manavgat fire was used to measure the widespread effects of the fire on society. Additionally, observations contributed to understanding the psycho-social effects of fire on individuals. In addition, official reports and statistical data were used to evaluate the economic and ecological dimensions of the fire. Thanks to these methods, the wide-ranging effects of fire on society could be evaluated quantitatively and socially.

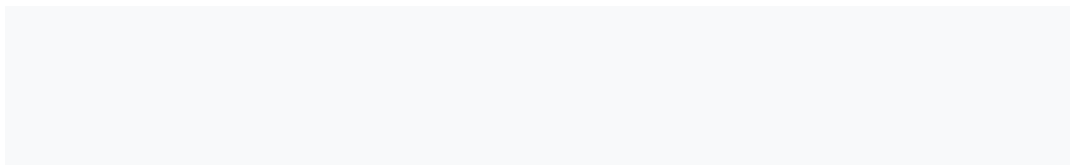
In the study; The fire disaster that occurred in Manavgat district of Antalya between 28 July and 8 August was examined on the axis of process-effects-results and in the social context. In this context; A survey was conducted with 194 local people. Additionally, data from relevant official institutions (OGM, Directorate of Agriculture, Municipality, etc.) were used to analyze the issue. Within the scope of

the research; The phenomenon of disaster, types and effects of disasters, forest fire as a disaster and its causes, social-economic and psycho-social effects of the Manavgat fire, society's approach to disasters and the phenomenon of solidarity are discussed.

Research findings revealed that the Manavgat fire caused deep psycho-social traumas and economic losses on the local population. Following the fire, examples of solidarity in society and the resilience of local people stood out as the main elements of post-disaster recovery. Fire not only caused physical destruction, but also caused permanent changes in the social structure. Social solidarity and the organizational capacity of local people have been among the most critical elements of the post-disaster period, and the positive effects of these processes on social integration have been observed.

In this context, the example of the large forest fire experienced in Manavgat in 2021 provides an important study opportunity on social preparedness, impacts and recovery processes. Examining the social impacts of this fire and post-disaster processes has the capacity to provide important lessons for both general disaster management strategies and specific situations. The study aims to analyze the 'Manavgat Fire' and contribute to the prevention and reconstruction processes.

Keywords: Disaster, Disaster Sociology, Forest Fire, Manavgat Fire

GİRİŞ

Afetler, dünya tarihi boyunca gerek doğanın dönüşümüne kaynaklık etme gerekse insanlığın mücadelesine konu olma bakımından geçmişten beri var olagelmışlerdir. Afetlerin, şiddetine bağlı olarak ortaya çıkan kayıp ve hasarların telafisi çok uzun yıllar alabilmektedir. Orman yangınları ise hem doğal hem insana bağlı etkenlerle ortaya çıkan bir afet olarak, doğaya ve insana verdiği zararlarla derin bir yıkım yaratmaktadırlar.

Afetlerin zararlarını sağıaltmak afet dirençliliğı ile ilişkilidir. Afet dirençliliğı ise, toplumun afete hazırlık ve sosyal bağlarının gücüyle doğrudan ilişkilidir. Toplumsal dayanışma, afet anında büyük bir güce dönüşebilmekte, afetin yıkıcı etkileriyle başa çıkma ve atlatma süreçlerinde temel odak noktası olmaktadır. Komşuluk ilişkileri, yerel dayanışma ağıları, kriz anlarında yardımlaşma ve destek mekanizmalarını güçlendiren bir etki yapmaktadır. Örneğın, afet sonrası bir mahallede kurulan yardım ekipleri, yerel organizasyonlar ve gönüllü gruplar, toplumsal dayanışmayı ve afet müdahalesini etkili bir şekilde koordine etmektedir. Bu çerçevede; gerek afet mücadele bilincinin artırılması gerekse toplumsal dayanışma ağlarının güçlendirilmesi, toplumsal dirençliliğı artırarak afetler karşısında toplulukların daha etkili bir şekilde toparlanmasını sağlamaktadır.

"Türkiye, coğrafi konum ve doğal yapısı nedeniyle sık sık çeşitli doğal afetlere (sel, çığ, deprem, heyelan, orman yangınları vb.) maruz kalmaktadır. Fiziksel, teknik ve sosyo-ekonomik zayıflıklar sebebiyle de büyük kayıplar ve ağır hasarlar yaşamaktadır. Doğal riskler genellikle önlenemez olarak kabul edilirken, bu tehlikelerin afete dönüşmesi, toplumun başa çıkma mekanizmalarının yetersiz kaldığı ve mevcut donanımların afet etkilerini yönetemediğı durumlarda ortaya çıkmaktadır" (Knight, World Disasters Report 2009: 7).

"Afetler, ortaya çıkış nedenlerine göre doğa kaynaklı ve insan kaynaklı olarak iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Doğa kaynaklı afetler, insan başta olmak üzere tüm canlı ve cansız varlıklar üzerinde fiziksel, sosyal ve psikolojik, ekonomik kayıplara yol açan, normal insan yaşamını ve aktivitelerini tamamen durduran veya kesintiye uğratan, insanları olumsuz etkileyen doğa olayları olarak tanımlanır" (Gündüz 2009:

46). İnsan eylemleri sonucu oluşan tehlikeler ve bu tehlikelerin oluşturduğu riskler; kontrol edilebilir, nedenleri saptanarak önlenabilir kapsamdadır denilebilir. Uluslararası ölçekte birçok kurum ve kuruluş, doğal ve insana bağlı afetlerin artan etkileri, bu afetlerin doğal ve toplumsal çevre üzerinde oluşturduğu riskler konusunda gündem ve farkındalık yaratmaya çalışmaktadır.

Afetlerin dünya genelinde ülkeler üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, orman yangınları en kritik doğal afetlerden biri olarak öne çıkar. Yangınlar, her yıl dünya çapında milyonlarca hektar ormanlık alanın yok olmasına, büyük ekonomik kayıplara ve can kayıplarına neden olan ciddi bir tehdit oluşturur (DMİ 2016). "Örneğin, her yıl yaklaşık 2 milyon hektar orman alanı yangınlar nedeniyle zarar görmektedir. Bu alanın 550.000 hektarlık kısmı, Akdeniz çevresindeki Türkiye, İtalya, Portekiz, İspanya, Yunanistan ve Fransa gibi ülkelerde yer almaktadır. Türkiye'de ise her yıl ortalama 8.500 hektar orman, yangınlar sonucu yok olmaktadır" (Sayın, Coşkun ve Sarı 2014: 172).

Türkiye Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre, ülkedeki ormanların 12,6 milyon hektarlık kısmı yangına son derece hassas bölgelerde yer almaktadır (T.O.B.2013). "Bu alanların 7,67 milyon hektarı birinci derecede, 4,91 milyon hektarı ise ikinci derecede yangına hassas bölgelerde bulunmaktadır. İklim koşulları, yoğun bitki örtüsü ve insan faaliyetleri gibi yangın riskini artıran temel faktörler nedeniyle özellikle Hatay'dan başlayıp Akdeniz ve Ege sahil bölgeleri üzerinden İstanbul'a kadar uzanan kıyı şeridi, yangınlar açısından en riskli bölge olarak öne çıkmaktadır" (Üzmez 2010: 52).

Dünya kara yüzeyinin yaklaşık üçte birini ormanlar kaplamaktadır. Biyolojik çeşitliliğin temel kaynağı sağlıklı bir orman ekosistemidir. Orman kaynakları sayesinde; tarım, hayvancılık, turizm, tıp, eczacılık, inşaat, yöre yerleşik halkının barınma ve ilişkili ihtiyaçları karşılanabilmektedir. Bu nedenle, ekonomik, ekolojik ve sosyal yaşamı hem doğrudan hem de dolaylı yoldan etkilemektedir. Tüm bu nedenler de ormanların korunmasının önemini açıkça göstermektedir.

Afetler genellikle nerede, ne zaman ve nasıl meydana geleceği öngörülemeyen, bulundukları bölgelerde çeşitli düzeylerde hasara yol açan olaylardır. Afetler, birçok ülkede ciddi ve telafisi zor kayıplara neden olmakta, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik kalkınmayı uzun vadeli olarak engelleyebilmektedir (Uluğ 2009 :4 ; Yılmaz 2012: 74-76). Dolayısıyla, afetlerin

insanı etkilemesi, kayıp yaratması, rutin hayatı kesintiye uğratması, uzun süreli ve büyük fiziksel ve toplumsal hasarlar yaratması gibi durumların afetlerin tanımlanmasında belirleyici olduğu söylenebilir.

Gökçen'e göre insan kaynaklı afetler, bireylere, insan ilişkilerine ve toplumsal kurumların işleyişine ciddi etkilerde bulunan; toplumun mikro, mezo veya makro düzeydeki unsurlarında gerçekleşen kısmi veya genel afetlerdir (Gökçen 2020: 48-51). Bu tür afetler, genellikle sistemli insan faaliyetlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Yangınlar, soykırımlar, savaşlar, terör saldırıları, katliamlar ve kitlesel zorunlu göçler, sosyal afetler arasında yer almaktadır. Uluslararası ve yerel düzeyde alınan hukuki, siyasi ve teknik kararlar ve uygulamalarla önlenabilir oldukları kabul edilmektedir.

İnsan yaratımı afetlerin ya da doğal afetlerin etkileri ya da mücadele yöntemleri her ne kadar birbirinden farklı olsa da, toplumsal düzeyde yarattıkları değişimler paralellikler göstermektedir. Nedeni her ne olursa olsun, afetler, sıradan hayatın olağan akışında derin etkiler yaratarak, fiziksel, ekonomik ve en önemlisi sosyal anlamda değişimin önemli tetikleyicileri olmaktadır. Barınma, eğitim, sağlık ve ekonomik faaliyet alanlarında meydana gelen tahribatlar, bireylerin gündelik hayatlarının akışlarında ciddi kırılmalar yaratmaktadır. Dolayısıyla, yaşam alanlarının yok olması ya da tahrip olması, tarım ve hayvancılık üretimi ya da ekonomik faaliyet gösteren işyerlerinin zarar görmesi önemli toplumsal değişmelerin başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

Bu tartışmalar ışığında, afet sosyolojisinin, önleyici-koruyucu sistemlere katkı yapabilme potansiyeli yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Orman yangınları gibi afetlerin etkilerini anlamak ve yönetmek, sadece fiziksel hasarı değil, aynı zamanda toplumsal dokudaki değişimleri de göz önünde bulundurmaya gerektirir. Bu nedenle, afet dönemi ve sonrasına ilişkin bilimsel çalışmalar; bir yandan afet yazınına katkı yapmak, diğer yandan da afetlerden korunma- önleme- müdahale konularında siyasa üreten kurumlara kaynak ve ışık sunmak görevini ve rolünü üstlenmektedir. Zira, hayatın eski haline dönebilme kapasitesini tanımlayan dirençlilik kavramının gelişmesi ancak, yapılacak bilimsel çalışmalar ve bu çalışmaları dikkate alıp önlemler-çözümler geliştirip uygulayan siyasal sistemler sayesinde mümkün olabilecektir.

Afet sosyolojisinin temel konuları arasında yer alan afetlerin toplumsal etkileri ve toplumsal değişim, günümüzde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Doğal olaylarının (örneğin, sel, fırtına, kasırga ve deprem) yanı sıra insan kaynaklı afetler (örneğin, terör eylemleri, patlamalar ve yangınlar) da afet kavramı kategorisinde değerlendirilmektedir. 2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi, afetlere ve afetlerin toplumsal etkilerine olan ilgiyi artırmış, bu durum Türkiye'de de benzer şekilde gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, afet olgusunun daha geniş bir perspektiften ele alınması gerekliliği ortaya çıkmış, sadece fiziksel hasar ve etkilerin değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal sonuçlarının da değerlendirilmesi zorunlu hale gelmiştir (Kolay Çepni, Varlıklar Demirkazık 2023: 829-832). Bunu, afetlerin de küreselleşmenin bir ayağını oluşturduğu şeklinde yorumlamak olasıdır. Zira, felaketler toplumda benzer acılar ve yıkımlar yaratarak, ortak çareler arama refleksini ortaya çıkarmaktadır.

Afet zamanlarında ve sonrasında yaşanan ve yaşanabilecek bir çoksosyal sorun; Salgın hastalık, yağmacılık, hırsızlık, fırsatçılık, sosyal eşitsizliklerin derinleşmesi, dezavantajlı grupların mağduriyetinin artması, aile yapısının zarar görmesi, iş kayıpları, eğitim-sağlık-altyapı ve güvenlik hizmetlerinin aksaması ve yavaşlaması gibi sayılabilecek mikro ve makro ölçekteki pek çok sorunu aşabilme, afetle baş etme kapasite ve gücünün artmasıyla mümkün olabilecektir.

Toplumun “afet direncinin” oluşturulması, ancak çoklu paydaşların içerisinde olduğu bir organizasyonla sağlanabilecektir. Resmî kurumların yönetim ve denetimiyle gerçekleştirilecek, Akademi, STK'lar, kamu ve özel sektörün desteği ve halkın ilgi ve katılımının sağlanmasıyla kurulabilecek tüm toplum örüntülerini barındıran bir örgütlenme, 'Bilinçli ve Dirençli bir Toplum' oluşturmakta etkin rol oynayacaktır. Uygun sosyal politikalarla, toplumun tüm kurum ve kesimlerinde farkındalık sağlanabilir, yaygınlaştırılmış ve derinleştirilmiş etkinliklerle, toplumsal refleks ve tutumlar bu konuda istendik sonuçlara ulaşabilir. Nitekim ülkemizde son yıllarda, özellikle yaşanan büyük depremlerden sonra, deprem farkındalığı geçmişe göre yükselmiş, okullarda ve çeşitli kurumlarda periyodik olarak deprem tatbikatları yapılmaya başlanmıştır.

Orman yangınlarını "önlenebilir ve mücadele edilebilir" felaketler olarak görmek hem bireysel hem de toplumsal sorumlulukları vurgulayan önemli bir perspektiftir. Bu tür bir değerlendirme, afetlerle başa çıkmanın yalnızca teknik ve

lojistik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir yaklaşımı da gerektirdiğini göstermektedir. Kapsayıcı politikalar, yeterli ve verimli bilinçlendirme çalışmaları, hızlı ve zamanında müdahale süreçleriyle orman yangınlarının büyük oranda önüne geçilebilir, zararları azaltılabilir ve daha kolay üstesinden gelinebilir.

Sonuç olarak; orman yangınları çok büyük ölçüde önlenebilir olgulardır. Afetlerin yarattığı etkilerin, neden olduğu kayıpların ve hasarların, düzeni bozma seviyesinin, iyileşme ve normale dönme süresi gibi etkenlerin, afetlerin tanımlanmasında belirleyici olduğu söylenebilir. Bu nedenle, 2021 yılında Antalya-Manavgat'ta haftalarca süren ve kıyı ile turistik bölgelerde büyük hasara neden olan orman yangınları, toplumsal sonuçları açısından önemli bir araştırma konusu oluşturmaktadır.

Bu araştırma, 2021 yılı temmuz ayının 28'i ile ağustos ayının 8'i arasında Antalya'nın Manavgat ilçesinde meydana gelen ve bölge tarihinin en büyük yangını olarak kaydedilen orman yangınının toplumsal dinamiklerini incelemektedir. Araştırma kapsamında; afet olgusu, afetlerin türleri ve etkileri, orman yangını ve sebepleri, yangının sosyal - ekonomik ve psiko-sosyal etkileri, toplumun afetlere yaklaşımı ve dayanışma olgusu konuları ele alınmıştır.

1. BÖLÜM

1. METODOLOJİ

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın konusunu 2021 yılı yaz mevsiminde Antalya ili Manavgat ilçesinde meydana gelen yangın afetinin toplumsal baş etme süreçleri ve toplumsal etkileri oluşturmaktadır. Yangın sırasında, halkın mücadele gücüne etki eden; bilgi, bilinç, farkındalık, duyarlılık seviyeleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda afet sırası ve sonrasında yaşanan deneyimlerle ilgili algılar ve yorumlar değerlendirilerek, toplumsal birlik ve dayanışma seviyeleri de yordanmaya çalışılmıştır.

Çalışma; yöre halkının yangın afeti sırası ve sonrasındaki bilgi, tutum ve farkındalık düzeyleri ile yangınla baş etme olgusu arasındaki ilişkiyi ve yangın deneyiminin toplumsal birlik ve dayanışma düzeyine etkisini konu almaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Afetler, toplumun çeşitli kesimlerinde fiziksel, ekonomik ve sosyal hasarlara neden olur. Bu olaylar, sadece insani kayıplara yol açmakla kalmaz, aynı zamanda küresel kalkınma üzerinde büyük bir tehdit oluşturur. Afetler, fiziki çevre ve altyapıya ciddi zararlar vererek, ekosistem üzerinde tahribata neden olur ve hizmetler ile ürünler üzerinde doğrudan ve dolaylı olumsuz etkiler yaratır. Bu durum, ekonomik krizlere, siyasi ve sosyal karışıklıklara yol açabilme ve toplumun bir çok dinamiğinde köklü kırılmalara neden olma potansiyeli taşımaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, nüfusun %85'i deprem, sel ve kuraklık gibi afetlere karşı savunmasız durumdadır (Kuterdem, Akın 2011: 11-14).

Teknolojinin ve bilimin ulaştığı düzeye rağmen insanoğlu hala doğal afetlere neden olan etkenleri kontrol edebilecek seviyede değildir. Afetlerin önlenmesi ve ortaya çıktığında mücadele edebilmenin en başta gelen yolu hazırlıklı olmaktır. Afetlerin toplumda neden olacağı yıkıcı etkileri olabildiğince azaltmak için birimler kurumlar oluşturmak, araştırmalar yapıp planlar geliştirmek ve organize - sistemli bir şekilde bunları uygulamaya koymak gerekmektedir.

Bu araştırma, 2021 yılı yaz mevsiminde Antalya ili Manavgat ilçesinde meydana gelen yangın afeti sürecinde etkili olan toplumsal dinamikleri anlamayı amaçlamaktadır.

Bu bağlamda;

* Yöre halkının demografik özellikleriyle yangın afeti bilinci düzeyleri arasındaki ilişki nedir?

* Yöre halkının demografik özellikleriyle afet deneyimi ve sonrası değerlendirmeleri arasında ilişki var mıdır?

* Yöre halkının demografik ve sosyo-ekonomik özellikleriyle, Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları arasında ilişki var mıdır? soruları, çalışma kapsamında yanıt aranan temel araştırma sorularıdır.

Araştırma, demografik değişkenlerin yangın duyarlılığı ve başatma süreçlerine etkisini tespit etmek yanında, afet sırası ve sonrasında yaşanan toplumsal dayanışma düzeyini anlamayı da amaçlamaktadır.

Çalışma, 2021 yılı yaz mevsiminde Antalya ili Manavgat ilçesinde meydana gelen yangın afetinin ardından Ocak 2023– Aralık 2024 sürecinde yapılmış, anket uygulaması ise Mayıs-Ekim 2023 arasında bölge halkıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın mezo amacı, orman yangınlarına etki eden toplumsal dinamikleri anlamak ve yangınlara karşı farkındalık, önleme ve mücadele tutumlarını değerlendirmektir. Çalışmanın makro amacı ise; küresel boyutta afetlerin etkilerine giderek daha fazla maruz kaldığımız bu çağda, afetlere sosyal bilimsel bir açıdan bakabilmek ve alana, afet yönetimi ve lojistiği çalışmalarına katkı yapabilmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

2009 yılında yayımlanan bir kararname ile kurulan ve 2018 de İçişleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyet göstermeye başlayan AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) tarafından **afet**; "toplumun tümü veya belirli bir kesimi için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun başa çıkma kapasitesinin yetersiz kaldığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay" (AFAD

2014: 2) olarak tanımlanmaktadır. Afetler bu anlamda doğal ve toplumsal yaşamı ciddi düzeyde sekteye uğratan etkiler taşımaktadırlar.

Son yıllarda dünya genelinde doğal afetlerin sıklığı, şiddeti ve yoğunluğu giderek artmıştır. Bu artışın endişe verici boyutlara ulaştığı gözlenmektedir. Geçtiğimiz 20 yılda, 1,3 milyon insan hayatını kaybetmiş, 4,4 milyar insan ise yaralanmış, sakat kalmış veya evsiz kalmıştır (UNISDR 2018: 1).

Acil Durum Olay Veri tabanı (EM-DAT) verilerine göre, 2021 yılında dünya çapında 432 doğal felaket olayı kaydedilmiştir. Bu afetler, 101,8 milyon kişiyi etkilemiş, 10.492 can kaybı ve yaklaşık 252,1 milyar dolar ekonomik kayba neden olmuştur. Bir kıta olarak Asya, tüm afet olaylarının %40'ını yaşayarak, toplam ölüm sayısının %49'unu ve etkilenen toplam insan sayısının %66'sını oluşturarak en ciddi şekilde etkilenen kıta olmuştur. Küresel olarak, ölüm sayısı ve etkilenen insan sayısı 20 yıllık ortalamalarının altında kalırken, 2021 afet olaylarının sayısındaki artış ve kapsamlı ekonomik kayıplarla damgasını vurmuştur. 2001-2020 yılları arasında yıllık 357 felaket kaydedilmiş, 2021'de kaydedilen toplam 432 felaket bu ortalamanın önemli ölçüde üzerine çıkmıştır (CRED/ EM-DAT 2021: 1).

Afet Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi Veri Tabanı'ndan elde edilen bilgilere göre, 2023 yılında dünya genelinde 339 doğal afet meydana gelmiş, toplam maddi kayıp 202,7 milyar dolar olarak belirlenmiş, 93,1 milyon insan afetlerin yıkıcı etkilerinden etkilenmiş ve 86,473 kişi hayatını kaybetmiştir (CRED/EMDAT 2023: 3).

Afetlerin doğal veya insan kaynaklı olması, yol açtığı kayıplar, kayıpların hızlı şekilde telafi edilmesi zorunluluğu, gerek afet bilinci ve afet yönetiminin gerekse insani yardım ve afet lojistiği çalışmalarının profesyonel, kamusal ve toplumsal çerçevede titizlikle incelenmesini gerektirmektedir. Afet yönetimi ve afet lojistiği çalışmalarının verimliliğinin artması felaketlerin yol açtığı can ve mal kayıpların azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

Doğal afetlerin bir kısmı tamamen doğa kaynaklı olaylardan kaynaklanmakla birlikte, önemli bir kısmı da insan faaliyetlerinin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Örneğin, orman yangınlarının çıkışında hem doğal hem de insan kaynaklı faktörler önemli rol oynamaktadır. Afetlerle başa çıkma konusundaki kritik noktaların

başında, afetlere hazırlıklı olma ve önleme-mücadele bilinci gelmektedir. Toplumun sahip olduğu bu bilinç seviyesi de afet dirençliliğini önemli ölçüde etkilemektedir.

"Afetlerin dünya genelindeki çok boyutlu ve olumsuz etkilerine rağmen, 2012-2016 yılları arasında afetlerle ilgili akademik yayınlar, toplam yayınların sadece %0,22'sini oluşturmuştur. Bu konudaki bilimsel çalışmaların çoğu gelişmiş ülkeler (İngiltere, ABD, Japonya, Çin) tarafından yapılmaktadır" (Enarson vd. 2001: 23). Afetlerden yoğun şekilde etkilenen birçok ülkede ise, bu alandaki bilimsel araştırmalar yetersiz kalmaktadır.

Çalışmamız, yangın afeti konusunda yüksek risk taşıyan ve tekrarlanan deneyim yaşayan ülkemizde orman yangınları olgusuna dikkat çekmek açısından önem taşımaktadır. Afet olgusunun sosyolojik bağlamda ele alınmasıyla alana katkı açısından da önem taşımaktadır. Elde edilecek bilgi ve sonuçların yerel ve ulusal düzeyde afet yönetimi politikalarına yön vermesi ve katkı yapabilmesi hedeflenmektedir.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Bilimin temel özelliklerinden biri de bilimin bir bilgi toplama yolu değil bir analiz yöntemi olmasıdır. Bilim olgusal verilerin bir araya toplanması değil onlardan bir anlam çıkarılması sürecidir. Bu anlamın çıkarılması için toplanan verilerin belirlenen sorun ve amaç doğrultusunda analiz edilmesi gerekir.

"Bilim adamları görgül (empirik) araştırmalar yoluyla doğa ve toplum hakkında olgusal veriler toplarlar. Ancak bu verilerin anlamlı hale getirilmesi, bir başka deyişle doğa ve toplumsal olayların aydınlatılıp anlamlandırılabilmesi için verilerin ilişkilendirilmesi, sınıflandırılması ve düzenlenmesi gerekir" (Doğanay A.vd. 2018: 10).

Çeşitli kaynaklarda da yer aldığı şekilde (Cohen, Manion ve Morrison 2005; Erdoğan 2003; Erkuş 2011; Karasar 2007), bilimin temel sayıltıları arasında: "Evrende doğal bir sıralanış ve düzen vardır ve onu açıklamak ve anlamak olasıdır. Doğa, gözleme ve açıklamaya izin verecek kadar yavaş değişir. Gözlemlenebilen her olgu potansiyel inceleme konusudur. Dolayısıyla eninde sonunda bilinebilir" Akt.(Doğanay 2018: 12) varsayımı yer almaktadır.

Çalışmada, bu çerçevede bilimin temel amaçları olan Betimleme, Açıklama, Yordama ve Denetleme amaçlarına ulaşmak hedeflenmiş, öncelikle afet ve orman yangını kavramları bağlamında, alanyazın taraması yapılarak bu kavram ve ilintili olgulara değinilerek kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Risk kavramı ve afet sosyolojisi ise çalışmanın kuramsal temelini oluşturmuştur.

Manavgat Yangınının toplumsal boyutlarıyla ele alındığı bölümde ise, bilimin temel özellikleri ve amaçları doğrultusunda bilgi edinebilmek ve katkı yapabilmek çerçevesinde nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemi seçilerek anket tekniği kullanılmış, ayrıca resmi kurumların konuyla ilgili (AFAD, OGM, DPT, MGM vb.) yangın istatistiklerinden yararlanılarak veriler elde edilmiş, analizler yapılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

Orman yangınlarının nedenlerine baktığımızda, dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de "insan" faktörünün başta geldiği görülmektedir. Bundan dolayı, yöre halkının orman yangınlarına yönelik bilgi seviyelerini ve görüşlerini incelemek amacıyla, anket çalışması uygulanmıştır.

1.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın çalışma evrenini 2021 yılı yaz mevsiminde Antalya ili Manavgat ilçesinde meydana gelen yangın afetinden etkilenen çevre halkı oluşturmaktadır. Çalışma evreninin tamamına erişmek mümkün ve pratik olmadığından örneklem üzerinde çalışılmıştır. Yöre halkının yangına ne kadar hazırlıklı olduğu, bu konudaki bilgi ve bilinçlilik düzeyi ortaya konabilirse, toplumsal başetme ve atlatma sürecine etkisi hakkında bilgi edinilebilecektir.

Araştırmada anket yapılacak köyler, mahalleler belirlenirken 2021 yazında yöredeki yangından direkt ve dolaylı etkilenen mahalleler kapsama alınmıştır. Bu kapsamda 7 Orman köyü, ilçe merkezinde 2 mahalle, sahil kesiminde 4 mahalle halkından, içinde yangınla ilgili kamu kurumu personellerinin de bulunduğu ve yukarıda açıklanan tekniklerle seçilmiş 194 kişi belirlenmiş ve anket uygulamasında gönüllülük esas alınmıştır.

Çalışma kapsamındaki yedi orman köyü olan Ahmetler, Hacısalı, Sevinç, Yaylaalan, Yeniköy, Şişeler ve Kalemlerin toplam nüfusu 2.504 dür. Ormanla içiçe, geliri tarım ve orman ürünlerine dayalı, küçük ölçekli hayvancılık yapılan orta sosyo-

ekonomik yapı görünümü veren köylerdir. Dört sahil mahallesi olan Çolaklı, Ilıca, Aksaz ve Karaöz'ün toplam nüfusu 14.651 dir. Turizm ve tarım - hayvancılığa dayalı gelirlere sahip orta ve üstü düzeyde mahallelerdir. İki merkez mahalle Hatipler ve Dikmenin toplam nüfusu ise 3.649dur.Seçilen mahallelerin toplam nüfusu 20.804 tür.

Anketin uygulanacağı katılımcı grubu, tesadüfi örneklem yöntemiyle oluşturulmuştur. Çalışma kırsalda, daha çok köylerde uygulandığından o anda ulaşabilen kişilere uygulanmıştır. Hafta içi ve hafta sonu farklı günlerde çalışılarak farklı yaş ve meslek grubu katılımcılara ulaşılması sağlanmıştır. Mayıs 2023 de başlamış ve Ekim 2023 de anket uygulaması tamamlanmıştır.

Araştırma, demografik özellikler açısından geniş bir yelpazeye sahip katılımcılardan oluşmuştur. Katılımcıların %52,58'i erkek ve %47,42'si kadındır. Yaş gruplarına göre dağılım, 35-49 yaş aralığındaki katılımcıların (%36,60) en yüksek oranı oluşturduğunu göstermektedir. Medeni durum, eğitim düzeyi, ailede yaşayan kişi sayısı, meslek ve gelir düzeyi gibi demografik faktörler çeşitlilik göstermiştir. Bu demografik çeşitlilik, yangın afetlerinin geniş bir toplumsal kesimi nasıl etkilediğine dair önemli bilgiler sunmaktadır.

"Her bir örnekleme biriminin eşit seçilme ihtimaline sahip olduğu basit tesadüfi örnekleme türünde, tüm birimlerin örnekleme seçilme olasılığı aynıdır" (Büyüköztürk vd.2012: 86).

"Ölçek geliştirme çalışmalarında sıkça başvurulan bir yaklaşım, maddelerin her biri için en az 5-10 katı büyüklüğünde bir örneklem belirlemektir" (Gorsuch 2014: 42; Comrey and Lee 1992: 35). Bu çerçevede, OYDTÖ anketi toplamda 14 maddeden oluştuğundan, güvenilir ve geçerli sonuçlar elde edebilmek için en az 70 ila 140 katılımcı gereklidir. Araştırmanın örneklem büyüklüğü olan 194 katılımcı, bu gerekliliğin üstünde bir sayı sağlamaktadır. Bu nedenle, faktör analizi ve diğer geçerlilik ve güvenilirlik analizleri için yeterli büyüklükte bir örneklem sağlanmıştır.

Ayrıca, bazı araştırmacılar, ölçek geliştirme çalışmalarında 200 ve üzeri örneklem büyüklüğünü ideal kabul ederken, 150-200 katılımcının ise yeterli bir istatistiksel güç sunduğunu belirtmektedir (Fidell ve Tabachnick 2003: 122-125). Bu çalışma güvenilir analizler yapmak için, belirlenen 194 katılımcı ile uygun bir örneklem büyüklüğüne sahiptir. Bu sayede, anket maddelerinin faktör yapısı, geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sağlıklı bir şekilde yapılabilmektedir.

1.6. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı

Katılımcıların yangın afetine ilişkin bilgi-bilinç, farkındalık ve tutum düzeylerini ölçmek amacıyla Orman Yangınları Duyarlılık ve Tutum Anketi (OYDTA) kullanılmıştır. İlk bölümde, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini tespit etmek için, *I.Demografik Bilgi Formu* kullanılmıştır. *II.Afet Bilinci ve Hazırlık Düzeyi* bölümü, katılımcıların afet bilinci, afetlere hazırlık düzeyi ve afet sonrası deneyimlerini değerlendirmek amacıyla uygulanmıştır. Ayrıca, katılımcıların afet sırasında ve sonrasında yaşadıkları duygular, sağlık sorunları, yardım ve destek çalışmaları ile sosyal dayanışma düzeyini ölçmek amacıyla *III.Afet Deneyimi ve Sonrası Değerlendirmeler* bölümü yer almıştır. Son bölümde, *IV.Orman Yangınları Duyarlılık ve Tutum Anketi (OYDTA)*, katılımcıların orman yangınlarına yönelik farkındalık, önleme tutumları ve mücadele görüşlerini ölçmeyi hedeflemektedir.

2023 Mart ayından itibaren, belirlenen köylere ziyaretler yapılarak muhtarlar, sağlık merkezi ve okul, köy kahvesi ve ev ziyaretleriyle yöre halkıyla öngörüşmeler yapılmıştır. Örneklem grubuna anket uygulamasından önce çalışma hakkında bilgi verilmiş ve araştırmanın niteliği, elde edilecek bilgilerin akademik amaçlarla kullanılacağı açıklanmıştır. Anketler 2023 Mayıs ayında başlamış, aralıklı olarak Ekim 2023'e kadar sürmüştür. Çalışma yörenin çocuklarının da aralarında bulunduğu lise öğrencilerinden oluşan küçük bir grubun desteğiyle yürütülmüş ve katılımcıların kendilerini rahat hissettikleri ve tercih ettikleri mekânlarda yapılmıştır.

I.Demografik Bilgi Formu

Bu araştırmada, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla bir Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu form, katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, medeni durumu, hanede yaşayan kişi sayısı, mesleği ve gelir durumu gibi temel demografik bilgilerini toplamak için kullanılmıştır. Form, araştırmanın örneklem grubunun demografik yapısını tanımlamak ve analizlerin bu değişkenler üzerinden yapılmasına olanak sağlamak amacıyla geliştirilmiştir.

II.Afet Bilinci ve Hazırlık Düzeyi

Afet Bilinci ve Hazırlık Düzeyi bölümü, katılımcıların afetlere karşı bilgililik ve hazırlık düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Katılımcıların afetlerle ilgili bilgi düzeylerini, afetlere hazırlık için yaptıkları gönüllü çalışmaları ve yangın

önleme bilinçlerini değerlendirerek, afet bilinci ve hazırlık seviyesini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bölüm, katılımcıların afetlerle ilgili eğitim alıp almadıkları, bilgi kaynakları, afetle mücadele konusunda gönüllü çalışmaları ve yangın önleme ve söndürme bilinçlerini kapsayan dört sorudan oluşmaktadır. Afetler ve yangınlarla ilgili yapılmış çalışmalardaki anketler incelenerek onlardan da fikir alınarak yöreye ve somut olaya özgü şekilde geliştirilmiştir.

III.Afet Deneyimi ve Sonrası Değerlendirmeler

Afet Deneyimi ve Sonrası Değerlendirmeler bölümü, katılımcıların afet sırasında ve sonrasında yaşadıkları deneyimleri, duygusal ve davranışsal tepkilerini, sağlık sorunlarını ve aldıkları yardımları değerlendirmek amacıyla oluşturulmuştur. Anket, afet sonrası toparlanma süreçleri ve sosyal dayanışma düzeylerini ölçerek, afet yönetimi ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bölüm, toplamda 10 soru içermektedir. Afetler ve yangınlarla ilgili yapılmış çalışmalardaki anketlerden esinlenerek yöreye ve somut olaya özgü şekilde geliştirilmiştir.

IV.Orman Yangınları Duyarlılık ve Tutum Anketi (OYDTA)

Orman Yangınları Duyarlılık ve Tutum bölümü (OYDTA), katılımcıların orman yangınlarına yönelik farkındalık düzeylerini, yangın önleme tutumlarını ve yangınla mücadeleye ilişkin görüşlerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Bu bölümde, orman yangınlarının toplumsal etkilerini anlamak ve bireylerin yangın afetlerine karşı olan tutumlarını belirlemek için Beşli Likert Ölçeği (1-Kesinlikle Katılmıyorum; 5- Tamamen Katılıyorum) kullanılmıştır. Toplamda 14 maddeden oluşmakta ve üç alt faktörde toplanmaktadır :

Yangın Farkındalığı (Faktör-1): Bu alt faktör, orman yangınlarının etkileri ve sonuçlarına ilişkin farkındalık düzeyini ölçer. Toplamda 5 madde içermektedir.

Yangın Önleme Tutumları (Faktör-2): Bu alt faktör, orman yangınlarını önlemeye yönelik tutumları ve algıları değerlendirir. Toplamda 4 madde içermektedir.

Yangınla Mücadele Tutumları (Faktör-3): Bu alt faktör, orman yangınlarıyla mücadele yöntemleri ve bu mücadeleye ilişkin tutumları ölçer. Toplamda 5 madde içermektedir.

Orman yangınlarla ilgili yapılmış çalışmaların anketlerinden de esinlenerek yöreye ve somut olaya özgü şekilde geliştirilmiştir.

1.6.1. Veri Toplama Aracının Geçerlilik ve Güvenirlik Analizleri

Anketin güvenilirliklerini değerlendirmek için Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. Bu analiz sonucunda, düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayısına göre bazı kriterler belirlenmiştir: 0.30 ve üzerindeki maddeler iyi olarak kabul edilirken, 0.20-0.30 arası olan maddeler gerektiğinde ölçme aracından çıkarılabilir. 0.20'nin altındaki maddeler ise ölçme aracından çıkarılmalıdır (Büyüköztürk 2018: 196-200). Ölçeğin genel Alfa katsayısına göre, farklı güvenilirlik düzeyleri şu şekilde tanımlanabilir: 0.00-0.40 arası "güvenilir değil", 0.40-0.60 arası "düşük derecede güvenilir", 0.60-0.90 arası "oldukça güvenilir" ve 0.90 üzeri "yüksek derecede güvenilir" olarak kabul edilir. Bu sınıflandırma, ölçme araçlarının güvenilirlik düzeylerini değerlendirmede kullanılmaktadır (Can 2013: 286-288).

KMO testi, belirli bir örneklemden elde edilen veri yapısının faktör analizi için uygun olup olmadığını gösterir. KMO katsayısının en az 0.60 olması ve Bartlett testinin anlamlı sonuçlar vermesi, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu işaret eder. Örneklem büyüklüğüne bağlı olarak, KMO katsayısı 0.60-0.70 arasında ise "zayıf", 0.70-0.80 arasında ise "orta", 0.80-0.90 arasında ise "iyi" ve 0.90 üzerinde ise "mükemmel" olarak değerlendirilir (Büyüköztürk 2018: 186; Kalaycı 2010: 76-80).

"AFA sonucunda, ölçeklerin faktör yükleri dikkate alınarak, hangi maddelerin hangi faktörler altında toplanabileceği belirlenir. Bir maddenin faktör yükünün düşük olması, o maddenin ilgili faktörle yeterince güçlü bir ilişkiye sahip olmadığını gösterir" (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk 2012: 265). "Bu nedenle, faktör yük değerlerinin 0.32'nin altına düşmemesine özen gösterilmiştir" (Fidell ve Tabachnick 2003: 133).

AFA sonrasında, DFA uygulanmıştır. AFA'nın amacı, değişkenler arasındaki ilişkilerden yararlanarak faktörleri belirlemektir. DFA'da ise önceden belirlenmiş bir hipotezin test edilmesi hedeflenmektedir.

Çalışmada Orman Yangınları Duyarlılık ve Tutum Bölümü (OYDTA) için Cronbach alfa analizi bulgularında düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayısı 0,3'ün altında 3 madde ve faktör yük değerleri 0,32'den düşük 6 adet madde tespit edilmiştir. Bu maddeler teker teker veri setinden çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Nihai yapı oluşturunca elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. OYDTA Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

Faktörler	Anket Maddeleri	Faktör Ağırlıkları	Faktörlerin Açıklayıcılığı	Cronbach alfa
Faktör 1: Yangın Farkındalığı	1. Orman yangınları ülkemiz ormanlarının en başta gelen problemidir.	0,639	22,701	0,834
	8. Orman yangınları hava kirliliğine ve sera etkisine neden olur.	0,829		
	9. Orman yangınları solunum yolu hastalıklarına neden olur.	0,784		
	10. Orman yangınları yaban hayatı zarar verir ve yaban hayvanlarının yaşam alanını azaltır.	0,752		
	11. Orman yangınları mantar, tıbbi ve aromatik bitkiler gibi ekolojik çeşitliliğe zarar verir.	0,806		
Faktör 2: Yangın Önleme Tutumları	2. Tarlaları temizlemek için anız yakılması yasaklanmalıdır.	0,706	21,766	0,783
	3. Yangın sezonunda piknik yapmak yasaklanmalıdır.	0,798		
	4. Sıcaklık orman yangınlarını etkileyen en önemli hava durumlarından biridir.	0,767		
	5. RüzgârOrman yangınların yayılmasını etkileyen en önemli hava durumlarından biridir.	0,78		
Faktör 3: Yangınla Mücadele Görüşleri	13. Yangının başlaması halinde uyarı veren Meteorolojik Yangın İndeksi Sistemi yangına müdahale ve etkili mücadele için çok yararlıdır.	0,795	18,353	0,842
	16. Orman yangınlarıyla mücadele çalışmalarında hava araçları etkin bir güçtür.	0,842		
	17. Orman yangınlarıyla mücadele çalışmalarında eğitilmiş ve deneyimli insan gücü etkin bir güçtür.	0,839		
	18. Orman Teşkilatı (OGM) orman yangınlarıyla mücadelede başarılıdır.	0,633		
	19. Orman yangınlarıyla mücadelede OGM'nin kullandığı araç, gereç ve donanımlar yeterlidir.	0,744		
			62,821	0,842
	Kaiser-Mayer-OlkinAnket Geçerliliği			0,791
	Bartlett's Testi Yaklaşık Ki-Kare Değeri			1145,914
	Sd			91
	p değeri			0,000

Yukarıda yer alan tablo, Orman Yangınları Duyarlılık ve Tutum Anketi (OYDTA) adlı bölümün geçerlilik ve güvenilirlik analiz sonuçlarını içermektedir. Aşağıda, bu bulgular detaylı olarak ele alınmıştır:

Anketin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. OYDTA'nın genel Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.842 olarak hesaplanmıştır, bu da anketin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Yangın Farkındalığı: Cronbach Alfa katsayısı 0.834 olarak belirlenmiştir. Bu faktör, orman yangınlarının etkileri ve sonuçlarına ilişkin farkındalık düzeyini ölçmektedir.

Yangın Önleme Tutumları: Cronbach Alfa katsayısı 0.783 olarak belirlenmiştir. Bu faktör, orman yangınlarını önlemeye yönelik tutumları ve algıları değerlendirmektedir.

Yangınla Mücadele Tutumları: Cronbach Alfa katsayısı 0.842 olarak belirlenmiştir. Bu faktör, orman yangınlarıyla mücadele yöntemleri ve bu mücadeleye ilişkin tutumları ölçmektedir.

Veri yapısının faktör analizi için uygunluğunu belirlemek amacıyla KMO testi ve Bartlett's testi kullanılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Anket Geçerliliği: 0.791 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu ve yeterli örneklem büyüklüğüne sahip olduğunu göstermektedir. KMO değeri 0.80-0.90 arasında olduğunda veri setinin faktör analizi için "iyi" olduğu söylenebilir. Bartlett's Testi: Yaklaşık Ki-Kare değeri 1145.914 (sd=91, p değeri=0.000) olarak bulunmuştur. Bu sonuç, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Faktör ağırlıkları ve faktörlerin açıklayıcılığına bakıldığında, Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Görüşleri faktörlerinin OYDTA içinde önemli bir yer tuttuğu ve anketin toplam varyansının %62,821'ini açıkladığı görülmektedir. Faktör ağırlıkları her üç faktör içindeki maddeler arasında 0.633 ile 0.842 arasında değişmektedir, bu da maddelerin ilgili faktörlerle güçlü bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle 0.32'den yüksek faktör yük değerleri, maddelerin faktörlerle yeterli derecede ilişkili olduğunu ve anketin yapısını iyi bir şekilde yansıttığını gösterir. Bu bulgular, anketin orman

yangınlarıyla ilgili farkındalık, önleme ve mücadele tutumlarını güvenilir ve geçerli bir şekilde ölçtüğünü ortaya koymaktadır.

OYDTA'nın geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sonucunda elde edilen bulgular, bölümün üç alt faktörde (Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları, Yangınla Mücadele Görüşleri) iyi düzeyde güvenilir ve geçerli olduğunu göstermektedir. Analizler, anketin orman yangınlarına yönelik farkındalık, tutum ve mücadele algılarını ölçmede etkili bir araç olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmada AMOS 24 programı kullanılarak DFA gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan tüm bölümlere ait DFA bulguları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır. Tüm bölümler için hesaplanan uyum indekslerinin kabul edilebilir uyum aralıklarında olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, maddelerin faktör yapısının desteklendiğini göstermektedir.

Tablo 2. OYDTA Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları

Uyum Ölçütleri	*Kabul Edilebilir Uyum	*Mükemmel Uyum	İTEMÖ
CMIN/DF	$X^2/DF \leq 5$	$X^2/DF \leq 3$	1,517
GFI	$0,90 \leq GFI < 0,90$	$\leq 0,90$	0,921
NFI	$0,90 \leq NFI < 0,95$	$\leq 0,95$	0,909
TLI (NNFI)	$0,90 \leq NNFI < 0,95$	$\leq 0,95$	0,908
IFI	$0,90 \leq IFI < 0,95$	$\leq 0,95$	0,926
CFI	$0,90 \leq CFI < 0,95$	$\leq 0,95$	0,923
RMSEA	$0,05 < RMSEA < 0,08$	$0,05 \leq$	0,052
RMR	$0,05 \leq RMR \leq 0,08$	$0,05 \leq$	0,080

*Gürbüz, 2019

1.6.2. Tanımlayıcı İstatistiksel Bulgular ve Verilerin Normal Dağılımının İncelenmesi

Aşağıdaki tabloda katılımcılara uygulanan OYDTA bölümüne ve alt faktörlerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri verilmektedir.

Tablo 3. Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Ortalama	Std. S	Median	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Yangın Farkındalığı	194	3,73	0,97	4,00	1	5	-0,784	0,289
Yangın Önleme Tutumları	194	2,97	0,92	3,00	1	5	0,002	-0,292
Yangınla Mücadele Görüşleri	194	3,83	1,01	4,00	1	5,2	-0,548	-0,474
OYDTÖ	194	3,55	0,68	3,57	1,64	4,93	-0,317	-0,131

Tabloda görüldüğü gibi OYDTA ve alt faktörlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler aşağıdaki gibidir:

Yangın Farkındalığı: Ortalama değeri $3,73 \pm 0,97$ olarak bulunmuştur. Bu faktör için medyan değer 4, minimum değer 1, maksimum değer 5 olup, çarpıklık değeri -0,784, basıklık değeri ise 0,289'dur.

Yangın Önleme Tutumları: Ortalama değeri $2,97 \pm 0,92$ olarak bulunmuştur. Bu faktör için medyan değer 3, minimum değer 1, maksimum değer 5 olup, çarpıklık değeri 0,002, basıklık değeri ise -0,292'dir.

Yangınla Mücadele Görüşleri: Ortalama değeri $3,83 \pm 1,01$ olarak bulunmuştur. Bu faktör için medyan değer 4, minimum değer 1, maksimum değer 5,2 olup, çarpıklık değeri -0,548, basıklık değeri ise -0,474'tür.

OYDTA Genel: Anketin toplam puanı ortalama olarak $3,55 \pm 0,68$ bulunmuştur. Toplam puan için medyan değer 3,57, minimum değer 1,64, maksimum değer 4,93 olup, çarpıklık değeri -0,317, basıklık değeri ise -0,131'dir.

George ve Mallery (2019)'a göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında olması normal dağılım için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Bu duruma göre araştırmada kullandığımız ankete ait çarpıklık kat sayıları ve basıklık kat sayıları incelendiğinde anketin normal dağılım özelliği gösterdiği var sayılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler normal dağılım şartı isteyen parametrik analizler ile gerçekleştirilmiştir.

OYDTA'nın geçerliliği, AFA ve DFA kullanılarak test edilmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA): Faktör analizi sonucunda, bölümün üç alt faktörde toplandığı ve bu faktörlerin toplam varyansın %62.821'ini açıkladığı görülmüştür. Faktör yükleri 0.633 ile 0.842 arasında değişmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA): DFA sonuçları, model uyum indekslerinin kabul edilebilir aralıklarda olduğunu göstermiştir. (CMIN/DF = 1.517, GFI = 0.921, NFI = 0.909, TLI (NNFI) = 0.908, IFI = 0.926, CFI = 0.923, RMSEA = 0.052 ve

RMR = 0.080). Bu analizler sonucunda, bölümün hem güvenilir hem de geçerli olduğu tespit edilmiştir.

OYDTA'nın güvenilirlik ve geçerlilik analizleri, anketin bilimsel olarak geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir.

OYDTA, orman yangınlarının toplumsal etkilerini anlamak ve bireylerin bu afetlere karşı tutumlarını ölçmek için etkili bir araçtır. Anket, yangın farkındalığı, yangın önleme tutumları ve yangınla mücadele görüşlerini değerlendirerek, yangın afetine karşı toplumsal duyarlılığı ve hazırlığı artırmak amacıyla kullanılabilir. Bu anket, afet yönetimi, çevre eğitimi ve politika geliştirme süreçlerinde bir referans noktası oluşturabilecek potansiyelindedir..

Yapılan geçerlilik güvenilirlik ve normal dağılım incelemesinden sonra, araştırmamızda kullanılan anketin çalışmamızda hedeflenen amaçlara ulaşmak için yeterli özelliklere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

1.7. Verilerin Analiz Tekniği

Verilerin yorumlanabilmesi için, IBM SPSS 25 ve AMOS 24 yazılımları kullanılarak çeşitli istatistiksel analizler gerçekleştirilmiştir. Bu analizler, verilerin güvenilirliği, geçerliliği ve elde edilen bulguların anlamlılığı açısından önemlidir.

Katılımcılara ait demografik bilgilerin analizi için betimleyici istatistikler kullanılmıştır. Bu analizler, frekans ve yüzde dağılımlarını içermektedir. Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek ve gelir düzeyi gibi değişkenlere göre dağılımları hesaplanmış ve tablo halinde sunulmuştur.

Araştırmada kullanılan anketin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Alfa katsayısı, ölçeklerin iç tutarlılığını belirlemek için kullanılmıştır. Cronbach Alfa katsayısının 0,70'ten yüksek olması, anketin güvenilir olduğunu göstermektedir. Ayrıca, anket maddelerinin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları incelenmiş ve 0,30'un altında olan maddeler gerektiğinde anketten çıkarılmıştır.

Anketin geçerliliğini değerlendirmek amacıyla AFA ve DFA kullanılmıştır.

AFA, verilerin faktör yapısını belirlemek ve ölçek maddelerinin hangi faktörler altında toplandığını tespit etmek için kullanılmıştır. AFA için Kaiser-

Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett's küresellik testi uygulanmıştır. KMO değerinin 0,60'ın üzerinde olması ve Bartlett's testinin anlamlı çıkması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

DFA, önceden belirlenmiş faktör yapısının verilerle uyumunu test etmek için kullanılmıştır. DFA, AMOS 24 yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Model uyumunu değerlendirmek için çeşitli uyum indeksleri kullanılmıştır:

- Ki-Kare (χ^2): Modelin verilerle uyumunu test eder.
- Ki-Kare/Serbestlik Derecesi (χ^2/df): Ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı, modelin uyumunu değerlendirmede kullanılır. Bu oranın 3'ten küçük olması iyi uyum olarak kabul edilir.
- Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA): Modelin örneklem kovaryansı ile uyumunu gösterir. RMSEA değerinin 0,08'in altında olması iyi uyum olarak kabul edilir.
- Comparative Fit Index (CFI): Modelin uyumunu temel modellerle karşılaştırarak değerlendirir. CFI değerinin 0,90'ın üzerinde olması iyi uyum olarak kabul edilir.
- Goodness of Fit Index (GFI): Modelin uyumunu örneklem büyüklüğünden bağımsız olarak test eder. GFI değerinin 0,90'ın üzerinde olması iyi uyum olarak kabul edilir.

Araştırma kapsamında uygulanan anketin ve alt faktörlerin merkezi yığılma değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca, anketin bölümlerinin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olması, verilerin normal dağılım gösterdiğini ve parametrik testlerin uygulanabilir olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların anket bölümlerinden aldıkları puanların demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla çeşitli karşılaştırmalı analizler gerçekleştirilmiştir:

Bağımsız Örneklem t-Testi, İki grup arasındaki ortalama farkını test etmek için kullanılmıştır. Bu test, cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmalarda uygulanmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), birden fazla grup arasındaki ortalama farkını test etmek için kullanılmıştır. Bu test, yaş grupları, medeni durum,

eğitim durumu, meslek ve gelir düzeyi değişkenlerine göre yapılan karşılaştırmalarda uygulanmıştır.

Ki-kare testi, iki kategorik değişken arasındaki ilişkiyi test etmek için kullanılmıştır. Bu test, katılımcıların afet bilinci ve hazırlık düzeyine ilişkin sorular ile demografik değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için uygulanmıştır. Ki-kare testinin anlamlı çıkması, iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

1.8. Araştırmanın Hipotezleri

Bu araştırmada, 2021 yılı yaz mevsiminde Antalya ili Manavgat ilçesinde meydana gelen yangın afetinin toplumsal dinamiklerini ve katılımcıların yangın afetine ilişkin duyarlılık, tutum ve farkındalık düzeylerini belirlemeye yönelik çeşitli hipotezler oluşturulmuştur. Hipotezler, demografik değişkenlere göre katılımcıların yangın farkındalığı, yangın önleme tutumları ve yangınla mücadele görüşlerinin farklılık gösterip göstermediğini test etmeyi amaçlamaktadır.

Hipotez 1: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 2: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları yaş grupları değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 3: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları medeni durum değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 4: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 5: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları ailede yaşayan kişi sayısı değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 6: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları meslek değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 7: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Hipotez 8: Katılımcıların afet bilinci düzeyleri, afet deneyimi ve sonrası değerlendirmeleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermektedir.

2. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Afetler

2.1.1. Afet Nedir?

"Afet, Birleşmiş Milletler'in tanımına göre; etkilediği bölgede, bölgeler arası veya uluslararası acil yardımı kaçınılmaz hale getiren, binlerce insanın ölümüne ve yüz binlerce kişinin evsiz kalmasına yol açan, ciddi ekonomik yıkımlara neden olan ve büyük ölçekte sigorta kayıplarına sebep olan doğa kaynaklı olaylar olarak adlandırılmaktadır" (Akar 2013: 7).

Afet; 'Doğal veya insan kaynaklı nedenlerle ortaya çıkan, normal yaşam akışını bozan, sonrasında doğal ve toplumsal yapılarda önemli ölçüde kayıplar oluşturan, önlenmesi ve üstesinden gelinmesi için yerel kaynak ve imkanların yeterli olmadığı durumun sonucudur' şeklinde tanımlanabilir.

Afetler, ortaya çıkan fiziksel, ekonomik, ekolojik ve sosyo-kültürel zararlardan sorumlu olmaktan ziyade (hazırlıksız koşullarda) bu sonuçları ortaya çıkaran olgular olarak görülmektedir. Afetlerin aniden ortaya çıkması ve toplumlarda çok yönlü streslere yol açması başa çıkma reflekslerini de olumsuz etkilemektedir. Ekonomik ve kültürel gelişmişliği yüksek, imkanları rasyonel kullanarak başarılı mücadeleler veren toplumlar afetlere karşı dirençli toplumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

"Doğa kaynaklı afet, yerel mücadele kapasitesini aşan ve sınırlayan, ulusal veya uluslararası yardımı zorunlu kılan bir durum veya olay olarak tanımlanabilir" (Kim 2010:12). Afetler, topluma verdikleri büyük zararlar nedeniyle, toplumun kendi çabaları ve kaynaklarıyla baş edemeyeceği insan veya doğa kaynaklı olayların tamamını ifade eder (UNDHA 1992 :81). "Toplumun genelinde veya belirli kesimlerinde sosyal, ekonomik veya fiziksel anlamda büyük kayıplara neden olan; günlük yaşamı ve insan faaliyetlerini durma noktasına getiren veya kesintiye uğratan; etkilenen toplumun başa çıkma kapasitesinin yetersiz kaldığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylardır" (AFAD 2014: 29).

Doğal kaynaklı afetlerin önüne geçmek ve sonuçlarını en aza indirilebilmek, alınacak ekonomik, sosyal, kültürel tedbirlerle, duyarlılık ve toplumsal bilinç geliştirilebilmesi ile mümkündür. İnsan kaynaklı afetlerin önlenmesi ise, toplumcu ve akılcı politikalar, alınacak tedbirler ve denetim mekanizmalarının kurulması, eğitim, afetlere karşı toplumsal duyarlılık ile sağlanabilecektir. Yani afetin her iki türüyle baş etmede de siyasal yönetimlere büyük sorumluluk düşmektedir. Doğal, toplumsal, tarihsel yapıların korunması, yenilerinin oluşturulmasında titiz kuralların uygulanması ve denetlenmesi, tüm toplum kesimlerine eğitici faaliyetlerle farkındalık oluşturulması, dezavantajlı toplum kesimlerinin güçlendirilmesi gibi daha pek çok konu siyasal güç makamları ve resmî kurumlarca titizlikle ele alınması gereken konulardır.

Afetlerin kaçınılmazlığını kabul etmek, bu kabule dayalı olarak yaşam alanlarını planlamak ve dizayn etmek, korunma ve başetme süreçlerinin odak noktasını oluşturmaktadır denilebilir. Nitekim, farklı ülkelerde yaşanan afet deneyimlerindeki kayıp ve hasar oranlarının aynı olmaması, aynı şekilde atlatma süreçleri ve sürelerinin farklı olması da afetleri kabul ve hazırlıklı olma bilincinin önemini açıkça göstermektedir.

2.1.2. Afet Türleri

Literatürde afetler, etkileri oluşum biçimlerine göre genel olarak iki ana kategoriye ayrılır: a) Doğal afetler b) İnsan kaynaklı teknolojik afetler. Ancak, toplumsal çatışmaların ve sonuçlarının oluşturduğu travmalar dikkate alındığında, sosyal afetler de bu sınıflamaya dahil edilmelidir.

Doğal afetler, dünyanın varoluşundan bu yana insan toplulukları üzerinde en fazla etkisi olan ve mücadele edilen afet türleri arasında yer almaktadır. Bu afetlerin tamamen önlenmesi imkânsız olsa da akılcı önlemlerle etkileri azaltılabilir. Ekonomik üretim yöntemlerindeki sürekli değişim, sanayileşme, teknolojik ilerlemeler, ekolojik dengenin bozulması ve kaynakların yanlış kullanımı, teknolojik ve insan kaynaklı afetlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Aynı şekilde, ekonomik, ırksal ve dinsel çatışmalar, toplumsal hareketler, savaşlar ve göçler, toplumsal düzeni ve işleyişi bozarak "Sosyal Afet" olarak adlandırılan yeni bir afet türünün oluşmasına yol açmaktadır.

Doğal afetler, gezegenimizin dinamik yapısının kaçınılmaz sonuçlarıdır ve genellikle insan müdahalesinden bağımsız olarak gerçekleşir. Depremler, volkanik patlamalar ve seller, bu tür afetlerin en belirgin örneklerindendir. Ancak, bu afetlerin şiddeti ve etkileri üzerinde insan faaliyetlerinin önemli bir rolü olduğu yadsınamaz. Örneğin, şehirleşme ve altyapı projeleri, zemin stabilitesini etkileyerek depremlerin ve sellerin yıkıcı etkilerini artırabilmektedir. Bu durum, doğal afetlerin yalnızca doğanın değil, aynı zamanda insan etkisinin bir sonucu olduğunu gösterir ve afet yönetiminde bunu dikkate almak bir zorunluluktur.

İnsan kaynaklı afetler, çevresel ihmal ve yanlış yönetimlerin doğrudan sonuçlarıdır. Örneğin, orman yangınları, genellikle kontrolsüz tarım ve orman kesimleri nedeniyle ortaya çıkar. Bu tür afetler, ekosistem dengesini bozarak biyolojik çeşitliliği tehdit eder ve hava kirliliğini artırır. Diğer yandan, endüstriyel kazalar ve kimyasal sızıntılar, insan sağlığı üzerinde anında yıkıcı etkiler yaratabilir. Tüm bu durumlar, çevresel sorumluluğun ve sürdürülebilirlik ilkelerine uyum sağlamanın önemini ortaya koymaktadır. İnsan faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkileri, bu afetlerin önlenmesi ve yönetilmesi konusunda daha etkili stratejiler geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Kolukırmık, Arslan, Gökalp Yılmaz 2022: 568-573).

Afetler genel olarak doğal ve toplumsal yapıların dayanıklılığını sınan ve kriz anlarındaki kırılganlık- esneme kapasitelerini ölçmeyi sağlayan bir laboratuvar gibidir. Doğal veya Sosyal kaynaklı her iki afet türü de demografik yapı, ekonomi, sağlık, eğitim, yönetim gibi pek çok alanı etkilediğinden, afet yönetiminde bütünsel bir yaklaşımın benimsenmesi ve uygulanması afetlere karşı hazırlıklı olmanın en önemli şartlarındandır.

Doğal afetler doğanın gücünü gözler önüne sererken, insan kaynaklı afetler insanın çevre üzerindeki etkilerini açığa çıkarır. Her iki afet türü de kriz durumlarında toplumsal dayanışma ve acil müdahale yeteneklerini sınar. Doğal afetlerin yoğunluğu, insan yerleşimlerinin sürdürülebilirliğini zorlaştırabilirken; insan kaynaklı afetler çevresel ve sağlık krizlerini derinleştirebilir. Bu benzerlik, afet yönetiminde kapsamlı bir yaklaşımın ve her iki afet türüne karşı hazırlıklı olmanın önemini vurgulamakta, sürdürülebilir çözümler geliştirmek bir zorunluluk olmaktadır.

"Ülkemiz içinde birçok şehir ve bölge, bir ya da birden çok doğa kaynaklı afete uğrama riski ve tehdidi altındadır. Türkiye’de etkilemiş olduğu insan sayısına,

hasar gören yerleşim bölgesi sayısına ve sebep oldukları ekonomik kayıplara göre en çok yaşanan doğa kaynaklı afetler; depremler, heyelanlar, seller, kaya düşmesi, çığ düşmesi ve orman yangını olarak sınıflanmaktadır" (Kundak, Kadioğlu 2011: 30).

Afetleri bütünsel bir bakış açısıyla ele aldığımızda, neden ve sonuçları itibariyle girift bir yapıda oldukları, her bir etkenin tetikleyici etki yapabildiği gözlenmektedir. Sanayileşme ve teknolojik gelişmeler doğal dengeyi bozdukça, küresel ısınma, orman yangınları, sel, kuraklık ve ozon tabakasındaki hasarlar gibi çeşitli meteorolojik afetler ortaya çıkmakta ve bu afetlerin etkileri genellikle şiddetli ve uzun süreli olmaktadır.

2.1.2.1. Doğa Kaynaklı Afetler

"Doğa kaynaklı afetler, bulunduğu toplumun günlük yaşam düzenini bozan, neden olduğu zararları giderme ve azaltma kapasitesini aşarak ulusal veya uluslararası yardım gereksinimi doğuran doğal olaylardır" (Keçici 1994: 29).

Doğa kaynaklı afetler, gezegenimizin kendine has ritmini ve gücünü yansıtan dramatik olaylardır. Bu olaylar, genellikle ani ve tahmin edilemez bir şekilde ortaya çıkarak yaşamı köklü bir biçimde değiştirir. Depremler, volkanik patlamalar ve seller, doğanın içsel enerjilerinin yüzeye vurduğunda yarattığı derin etkileri simgeler. Doğanın bu vahşi ve öngörülemez güçleri hem fiziksel hem de toplumsal yapıları test ederken, insanların doğa ile olan ilişkisini yeniden değerlendirmesine neden olur. Bu tür afetler, sadece maddi hasarları değil, aynı zamanda toplumsal bağları ve dayanışma ruhunu da sınar.

Doğanın sunduğu bu kuvvetli etkiler, insanları hazırlıklı ve bilinçli olmaya zorlar. Her afet, aynı zamanda bir öğrenme fırsatı sunar; toplumlar, bu olaylarla başa çıkabilmek için daha sağlam ve sürdürülebilir stratejiler geliştirmek durumundadırlar. Her bir afet, insanlığın doğa karşısında ne kadar savunmasız olduğunu gösterirken, aynı zamanda doğanın sürekli değişim ve dönüşüm süreçlerini de gözler önüne serer.

Tablo 4. Doğal Afet Türleri

Afet Grubu	Afet Alt Grubu	Afet Ana Tipi	Afet Alt Türü
Doğal Afetler	Klimatolojik	Kuraklık	
		Buzul Gölü Patlaması	
		Söndürülmesi Güç Ateş	Orman Yangını
			Kara Ateşi: Fırça, Çalı,
			Otlak, Mera

Doğal afetler, doğanın kendi diliyle yazdığı birer uyarıdır. Bu olaylar, sadece çevresel değişikliklere neden olmakla kalmaz, aynı zamanda insan davranışlarını ve toplumları yeniden şekillendirir. Depremlerden sellere, volkanik patlamalardan tsunamilere kadar, doğa kaynaklı afetler insanlara doğanın gücünü ve bu güce karşı nasıl bir direnç geliştirilmesi gerektiğini hatırlatır. Sonuç olarak, bu afetler doğayla uyum içinde yaşamayı ve çevresel sorumluluğu bir yaşam tarzı olarak benimsemeyi teşvik eden güçlü öğretmenlerdir.

'Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek' adlı eserinde doğal afetler için, İnsanlık tarihi boyunca milyonlarca insanın ölümüne yol açan doğa kaynaklı afetlerin oluşma sıklığı, şiddeti ve etkiledikleri alanlar, başta küresel ısınma ve iklim değişiklikleri olmak üzere birçok nedenden dolayı son yıllarda hızla artmaktadır (Kadioğlu 2022: 130-133) demektedir. Ülkemiz coğrafyası, birden çok doğa kaynaklı afet riski taşımaktadır. Ülkemizde, hasar gören yerleşim bölgesi alanı, etkilenen insan sayısı ve ortaya çıkan ekonomik kayıplar baz alındığında en çok yaşanan doğal afetler; sel, deprem, orman yangını ve çığ düşmesi olarak sıralanabilir.

Ülkemizde doğa kaynaklı afetler değerlendirildiğinde, en büyük etkiyi genellikle depremlerin yarattığı açıkça görülmektedir. Depremler, yalnızca fiziksel yapıları değil, aynı zamanda sosyal yapıyı da derinden etkileyen olaylardır. Bu tür afetler, bir ülkenin veya bölgenin genel yaşam düzenini alt üst edebilir, çevresel dengeyi bozabilir ve mevcut altyapıyı ciddi şekilde zarara uğratabilirler. Öte yandan, doğal afetler geniş bir yelpazede kendini gösterebilir; sel ve su baskınları, erozyon gibi olaylar da insan yaşamını ve çevreyi ciddi şekilde etkiler. Her biri farklı mekanizmalarla gerçekleşse de bu olayların ortak noktası, sosyal işlevleri aksatmalarıdır. Örneğin, büyük bir sel, bir bölgenin ulaşım ağını ve kamu hizmetlerini felç edebilirken; yangınlar hem yaşam alanlarını yok eder hem de

ekonomik kayıplara yol açar. Tüm afetler toplumsal hayatı ve çevresel dengeleri tehdit eden ciddi etkiler yarattığından, bu afetlerin her biri, kendi koşulları ve etkileriyle ele alınmalıdır.

Afet türleri içerisinde toplumları olumsuz biçimde en çok etkileyen afet türü doğal afetlerdir. Doğal afetlerin tamamen önlenmesi veya geciktirilmesi mümkün olmasa da alınacak tedbirler ve toplumsal reflekslerin geliştirilmesiyle etkileri en aza indirilebilir. Doğal afetler, toplum üzerinde ekonomik, fiziksel ve sosyal açıdan çok yönlü ve uzun süreli etkilere neden olmaktadır.

Doğal afetlerin en önemli özelliklerinden birisi ortaya çıkma zamanı ve neden olacağı etkiler konusundaki belirsizliktir. Bir bölgenin doğal afetlerden etkilenme derecesini, ne sıklıkla ortaya çıktığı, etkilediği alanların büyüklüğü ve oluş şiddeti belirlemektedir. Bu faktörler de alınacak tedbirlerin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Sanayileşme hızı, teknolojik gelişmeler, doğanın dengesini bozmakta, bu da doğal afetler üzerinde tetikleyici etki yapmaktadır.

2.1.2.2. İnsan Kaynaklı Afetler

"Toplumun sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel özelliklerini bozan; insan faktörünün rol oynadığı veya genel afetlerin tetiklemesiyle meydana gelen maden göçükleri, endüstriyel ve nükleer kazalar, siber saldırılar, kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer tehditler, salgın hastalıklar gibi mal, can ve ekonomik kayıplara yol açan olaylar *İnsan Kaynaklı Afetler* olarak adlandırılır" (AFAD 2021: 45). İnsan faktörünün ön planda olduğu insan kaynaklı afetler, afet literatürüne yakın zamanda dahil olmuş ve günümüzde en yaygın örnekleri arasında ise savaşlar, terör saldırıları, maden göçükleri ve patlamaları, nükleer kazalar, yangınlar ve siber saldırılar yer almaktadır.

"İnsan kaynaklı afetlere doğrudan insan faktörü sebep olur, doğa ile aralarında bir bağlantı bulunmaz. İnsan kaynaklı afetler, doğal afetler gibi büyük çapta yaralanmalara ve ölümlere neden olabilmekte, toplumsal yapıya ve çevreye büyük zarar verebilmektedir. Kimyasal kazalar, yangınlar, terörizm, uçak kazaları, sabotajlar doğal olmayan afetlerden bazılarıdır" (Yılmaz 2003: 29). Afet literatürüne yeni girmiş olan bu afet türünün bir başka türü olarak da trafik kazaları örnek olarak gösterilmektedir.

İnsan kaynaklı afetler, modern yaşamın karmaşıklığı ve endüstriyel gelişmelerin getirdiği risklerin doğrudan sonuçlarıdır. Bu afetler, genellikle insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki uzun vadeli etkilerinin yansıması olarak ortaya çıkarak, yerel ekosistemleri ve halk sağlığını derinden etkilerler. Maddi zararların yanı sıra manevi ve sağlık sorunları da yaratıp, toplumsal yapıyı tehdit ederler. Endüstriyel gelişmeler ve şehirleşme, doğal kaynakların aşırı kullanımını ve çevre kirliliğini artırarak insan kaynaklı afetlere neden olmakta; Ormansızlaşma, sel ve toprak kaymalarını artırırken, hava ve su kirliliği hem ekosistem hem de insan sağlığı için risk oluşturmaktadır. Bu afetlerin etkilerini azaltmak ve çevreyi korumak için sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı kalmak, toplumların sağlığı ve güvenliği için hayati önem taşımaktadır.

Tablo 5. Sosyal Afetler ve Kategorileri

Afet Grubu	Afet Alt Grubu	Afet Ana Tipi	Afet Alt Türü
Beşerî Afetler	Sosyal	Savaşlar	Kimyasal savaş tehditleri Biyolojik savaş tehditleri Nükleer savaş tehditleri Kitle imha silahları
		Büyük Yangınlar	Orman yangınları
		Ekonomik Krizler	Açlık Kıtlık
		Terör saldırıları Göçler	Ekonomik nedenli göçler Savaş nedenli göçler

İnsan kaynaklı afetler, insan davranışlarının doğa üzerindeki derin etkilerini gözler önüne sererek, toplumların çevresel sorumluluklarını ve kriz yönetim stratejilerini yeniden gözden geçirmelerini teşvik etmektedir. İnsanın doğa ile olan etkileşimini anlamak ve bu etkileşimin sorumlu bir şekilde yönetilmesi, gelecekteki afet risklerini azaltmak ve daha sürdürülebilir bir dünya oluşturmak için elzemdir.

Literatürde afetler, doğal ve yapay olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmış olsa da afetlerin genelinde insan ve ona bağlı etkenlerin merkezde yer aldığı yadsınamaz bir gerçekliktir. Gerek sebep olma bakımından gerekse doğanın kendi halinde gerçekleşip dengeye geleceği koşullardan etkilenme bakımından "insan" konunun öznesi durumundadır. Bu durum da kaçınılmaz olarak afetleri hem devlet politikalarının hem de bilimsel çalışmaların konusu haline getirmektedir.

2.2. Afetlerin Birincil ve İkincil Etkileri

2.2.1. Türkiye'de Afetlerin Birincil Etkileri

"Doğa kaynaklı afetler, ekonomik ve sosyal bakımdan büyük yıkımlara neden olan, aynı zamanda meydana geldiği ülke ve toplumun baş etme kapasitesini aşan olaylardır. Bu tür afetlerin birincil etkileri, kamu mülkiyeti, özel sektör, bireysel mülk ve mallar ile nüfus üzerindeki doğrudan olumsuz etkileri içerir" (Atlı 2006: 161). Bu etkiler, toplumun tüm kesimlerini derinden sarsarak yaşamın rutin akışını alt üst eder.

Afetler birincil ve en önemli etkilerini can ve yaşam alanları kayıpları olarak göstermektedir. Deprem, yangın, sel, terör vb. tüm felaketlerde insan ve hayvan kayıpları ve yitirilen evler mahalleler köyler iş alanları direk olarak yaşamı ve olağan akışı bozucu aksatıcı etkiler ortaya çıkarmaktadır.

Afetlerin birincil etkileri, genellikle aniden meydana gelen yıkıcı olayların doğrudan sonuçlarıdır ve çoğu zaman çevresel, fiziksel ve toplumsal alanlarda köklü değişikliklere neden olur. Depremler örneğin, yer yüzeyinde büyük kırılmalara ve binaların çökmelerine yol açarak hemen hemen her şeyi etkiler. Bu tür bir etkilenme, sadece maddi kayıplarla sınırlı kalmaz, aynı zamanda insanların güvenliğini ve günlük yaşam düzenini de ciddi şekilde bozar. Birincil etkiler, bu afetlerin yarattığı acil durumları ve kritik anları vurgular, bu yüzden toplumsal yapının hemen toparlanması ve acil yardım sistemlerinin etkin bir şekilde işlemesi esastır.

Afetlerin birincil etkileri, sadece fiziksel tahribatla sınırlı kalmaz; aynı zamanda toplumsal ve psikolojik etkiler de yaratır. İnsanlar, evlerini, işlerini ve sevdiklerini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalır ve bu durum, toplumun dayanışma gücünü test eder. Bu tür etkiler, felaketlerin yönetiminde toplumsal yapının ve kriz yönetimi stratejilerinin önemini vurgular. Her afet, yaşanan yıkım ve kayıplarla birlikte, uzun vadeli iyileşme ve yeniden yapılanma süreçlerine de zemin hazırlar.

"Birincil etkiler, doğrudan ve dolaylı etkileri kapsar. Doğrudan etkiler, afetlerin kamu mülkiyeti, ürün stokları, sermaye birikimi, altyapı ve nüfus üzerindeki yıkıcı ekonomik etkilerini ifade eder. Örneğin, bir deprem sonrası yıkılan binalar ve altyapı hasarları doğrudan etkilerdir. Dolaylı etkiler ise, bu doğrudan etkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkar ve afetin hemen sonrasında başlayarak yıllar boyunca

sürebilir. Üretimdeki düşüşler, su, ulaşım ve iletişim hizmetlerinde yaşanan kesintiler dolaylı etkilere örnek olarak verilebilir" (Vermeiren 1989: 15).

Afetlerin kamu malvarlığı, ürün stokları, sermaye stokları, altyapı ve nüfus üzerindeki ekonomik etkileri doğrudan etkileridir. Dolaylı etkiler ise doğrudan etkilerin türevleri olup, afetlerden hemen sonra başlayıp birkaç yıla kadar sürebilen etkilerdir. Üretimde meydana gelen azalmalar ile su, ulaşım, iletişim gibi hizmetlerde yaşanan sorunlar dolaylı etkilere yol açmaktadır. Üretim ve dağıtım zinciri de afetlerden etkilenir. Gerek stoklar gerekse hareketli varlıklar doğrudan ve dolaylı zararlar görebilmektedir. Sermaye stoku ve işgücünde ortaya çıkabilecek aksaklıklar üretimin seviyesi ve kalitesini düşürmekte, bunun sonucunda tedarik ve dağıtım zincirlerinde de problemler ortaya çıkmaktadır. Bu etkenler ise doğrudan ve dolaylı olarak sosyal ekonomik ilişkilere yansımakta, gelir, geçim, yatırım, tasarruf ve kalkınma üzerinde negatif etki yapmaktadır. Afetlerin sonrasında toplum açısından çok önemli alanlarda, kamu ve özel sektörde büyük hasarlar meydana gelmektedir. Sağlık, güvenlik, iletişim hizmetleri, yani; tıp, emniyet, itfaiye, gıda, temizlik, eğitim ve haber alma kanallarındaki aksaklıklar başta gelmektedir.

Birincil etkilerin ilki, altyapı üzerindedir. Altyapıda meydana gelen hasarlar, çeşitli ekonomik ve sosyal kayıplara neden olabilir. Afetler sonrasında ulaştırma sektöründe yaşanan kayıplar ve karayolları ile demiryollarındaki tahribatlar, kamu sektörü üzerinde ciddi bir yük oluşturur ve ticari hayatı büyük ölçüde aksatır. Enerji dağıtım ve haberleşme tesislerindeki hasarların kısa sürede onarılması gerektiğinden, kamu finansman ihtiyacı artar (DPT 1999: 4).

"Afetlerin ekonomi üzerindeki doğrudan zararları şunlardır: kurtarma operasyonları, ilk ve acil yardım, geçici barınma çalışmaları için yapılan harcamalar; tedavi, gıda ve giyim masrafları; altyapıdaki hasarlar, eşya ve malzeme kayıpları; hayvan ve tarım ürünleri kaybı, kültürel miras ve müzelerdeki zararlar; haberleşme ve ulaşım hasarlarının onarılması giderleri ve yapılarda meydana gelen çeşitli hasarların tamiri için yapılan harcamalar" (Ergünay 2002: 8).

Tablo 6. Marmara Depreminin Sebep Olduğu Maliyetler

Maliyet (Milyar Dolar)	DPT	Dünya Bankası	TÜSİAD
Doğrudan Oluşan Maliyetler	10,0	6,6 – 10,6	3,1 – 6,5
İskân Maliyeti	4,0	3,5 – 5,0	1,1 – 3
İşletme Maliyeti	4,5	2,5 – 4,5	1,1 – 2,6
Altyapı Maliyeti	1,5	0,5– 1	0,9
Dolaylı Oluşan Maliyet	2,8	2,0 – 2,5	1,80 – 2,6
Katma Değer Kayıpları	2,0	2,0 – 2,5	1,20 – 2,0
Acil Kurtarma Giderleri	0,8		0,60
Toplam Maliyetler	13	9 – 13	5,0 – 9,0
İkincil Maliyet			
Defter Kayıpları	2,0		3,0
Mali Kayıp	2,0	5,90	3,6 – 4,6
Bölgedeki İş Kaybı (%)			% 20 - %50

OECD'nin 1999 Marmara Depremi'nin ekonomik etkilerini değerlendirdiği çalışmasında, bu etkiler üç ana kategoriye ayrılmıştır: doğrudan maliyetler, dolaylı maliyetler ve ikincil maliyetler. Doğrudan maliyetler, depremin sermaye malları ve stoklar üzerindeki hemen görülen etkilerini ifade ederken, dolaylı maliyetler üretim ve gelir kayıpları ile acil yardım harcamalarını içermektedir. İkincil maliyetler ise, depremin ekonomik göstergeler üzerindeki uzun vadeli etkilerini, özellikle enflasyon ve işsizlik oranlarını kapsamaktadır. DPT, Dünya Bankası ve TÜSİAD tarafından sağlanan veriler, bu ekonomik etkilerin boyutları konusunda birbirine yakın rakamlar sunmaktadır, bu da elde edilen bulguların tutarlılığını göstermektedir (Tablo 6).

1999 Marmara Depremi'nin bütçe üzerindeki toplam maliyeti, 2.031 milyar lira olarak hesaplanmıştır. Kamu bankalarına olan maliyeti 305 milyar lira, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'ne (KİT) olan maliyeti 192 milyar lira, sosyal güvenlik kurum ve kuruluşlarına olan maliyeti 73 milyar lira, mahalli idarelere olan maliyeti 133 milyar lira ve fonlara olan maliyeti ise 60 milyar lira olarak belirlenmiştir. Bu veriler, depremin kamu finansmanı üzerindeki toplam maliyetinin 2.796 milyar liraya ulaştığını göstermektedir (DPT 2001: 28).

Afet, doğrudan ve dolaylı olarak büyük bir ekonomik yıkıma yol açmaktadır. Bu duruma neden olan en önemli faktör iyileştirme çalışmalarında harcanan kaynaklar olmaktadır. Afet sonrasında iyileştirme çalışmaları kapsamında, zarar gören altyapının düzeltilip afet öncesi haline getirilmesi çalışmaları, konutların yeniden inşası, tarım ticaret ve kamu hizmetleri alanlarının yeniden faaliyete başlaması için yapılan harcamalar, sağlık ve güvenlik harcamaları bu maliyetleri ortaya çıkarmaktadır. Ağır maliyetli ve ülkelerin ekonomileri açısından ağır yükler getiren bu çalışmalar hem afet sonrası yıkımın düzeltilmesi hem de toplumsal yaşamın bileşenlerinin normalleştirilmesi ve afet öncesi durumlarına geri döndürülmesi amacına yöneliktir.

Ortaya çıkan kayıp ve hasarları gidermek için harcanan zaman, emek ve para ülkelerin gelişme yönündeki adımlarını geriletmektedir. Gelişmekte olan ülkeler; kaynaklarını yeni üretim ve hizmet alanlarında kullanmak yerine, afetin zararlarını gidermeye harcamak zorunda kalmaktadır. Sonuç olarak; uzun yılların birikimiyle edinilmiş yapılar ve varlıkların yitirilmesi ve/veya kullanılamaz hale gelmesi, gelişme için kullanılacak kaynakların bu alana kullanılması sonucu planlanan yatırım ve gelişme yönündeki faaliyetler gerçekleşmemektedir.

2.2.2. Türkiye’de Afetlerin İkincil (Artçı) Etkileri

İkincil etkiler, bir afetin gerçekleşmesinin ardından geçen zaman içinde ortaya çıkan sonuçlardır. Bu etkiler, makroekonomik düzeyde büyüme, istihdam ve enflasyon üzerinde kendini gösterir. Doğal afetlerin en belirgin ikincil etkisi, milli gelirde yaşanan büyük kayıplar olarak karşımıza çıkar. Afetlerin uzun vadeli ekonomik sonuçları, genellikle ülkenin genel ekonomik performansını olumsuz yönde etkileyerek, büyüme oranlarının düşmesine, işsizliğin artmasına ve enflasyonun yükselmesine neden olur. Bu bağlamda, doğal afetlerin ekonomik zararlarının sadece hemen görülen hasarlarla sınırlı kalmadığı, uzun vadede ülke ekonomisinde ciddi olumsuzluklar yarattığı anlaşılmaktadır (Altun 2018: 12-13).

Afetlerin ikincil etkileri, ilk yıkımın hemen ardından ortaya çıkan, genellikle daha karmaşık ve uzun vadeli sorunları ifade eder. Depremler ve seller gibi olaylar, başlangıçta fiziksel tahribata neden olurken, ikincil etkiler zamanla daha belirgin hale gelir. Örneğin, büyük bir sel sonrası suyun geri çekilmesi, çamur tabakaları ve kirli su kaynakları bırakarak sağlık krizlerine yol açabilir. Bu, su taşkınlarının yarattığı sağlık problemleri ve enfeksiyon risklerinin artması ve sağlık hizmetlerinin

genişletilmesi gerekliliğini ortaya çıkarır (Yılmaz 2012: 68-72). Doğal afetler, ülkelerin kalkınma programları üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır. Ülkeler, afetler nedeniyle kalkınma planlarını yenilemekte ya da ertelemek zorunda kalmaktadır. Bu durum, uzun vadede ekonomik büyümeyi ve refah seviyesini artırma çabalarını, ekosistemlerle uyumlu bir şekilde bireylerin ve toplumların yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan sürdürülebilir kalkınma hedeflerini tehlikeye atmaktadır. Kısacası doğal afetler, kalkınma politikalarına büyük zarar vererek toplumların konfor düzeyi önünde engel oluşturmaktadır (Pelling,Özerdem, Barakat 2002: 290-294). Afetlerin ortaya çıkardığı kayıplar ve bu kayıpları telafi etmek için harcanan para, emek ve zaman ülkelerin kaynaklarının zorunlu olarak bu yöne aktarılmasına neden olmaktadır. Ülkelerin sahip olduğu birikimlerin ve donanımların zarara uğraması yitirilmesi nedeniyle, mevcut kaynakların bunların yeniden inşasına ayrılmak zorunda kalınması sonucunda, ülkelerin kalkınma ve gelişme süreçleri olumsuz etkilenmektedir.

Bir afetin ikincil etkileri, toplumsal ve ekonomik yapı üzerinde derinlemesine izler bırakabilir. Depremler veya volkanik patlamalar sonrası meydana gelen iş gücü kaybı ve ekonomik duraklamalar, yerel ekonomileri uzun süre etkileyebilir. İş yerlerinin kapanması, tarım arazilerinin tahrip olması veya altyapıların hasar görmesi, toplumun yeniden yapılanma sürecinde büyük zorluklar yaratır. Bu durum, hükümetler ve yardım kuruluşlarının kriz sonrası destek ve yeniden inşa stratejilerini hızlandırmasını gerektirir. Ekonomik bozulma ve işsizlik gibi ikincil etkiler, toplumun ekonomik dengesini sağlamak için hızlı ve etkili müdahaleleri zorunlu kılar (Marangoz, İzci 2023: 12-14).

Afetlerin maliyetlerinin katlanarak artmasında kamu harcamalarında ortaya çıkan aşırı artışın ciddi etkisi olmaktadır. Afetin başlamasından itibaren katlanarak büyüyen bu maliyet kalemi, ülkenin üretim kapasitesini, ekonomik büyüme hızını, mali dengeyi, olumsuz etkilemekte ve uzun süreli bozmaktadır. Bu bozulma ise; işgücü kayıplarından, sınıfsal sorunların artmasına, barınma-eğitim-sağlık hizmetlerin düşüşünden sosyal çatışmaların artmasına kadar çok boyutlu ve uzun süreli problemlere neden olmaktadır.

Bu bağlamda: Afetler sonrasında yeniden inşa çabalarına eklenen diğer külfetler, kalkınmayı engelleyen düşüren tüm alanlarla ilgili yavaşlama ve gerilemeler ikincil ve uzun süreli etkileri ortaya çıkarmaktadır. Yaşam ve iş

alanlarının yeniden inşası ve belli bir ivmeyle giden sosyal, ekonomik faaliyetlerin sektöre uğraması, yaygın ve uzun süreli emek ve maliyetler gerektirmektedir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde afetlerin yaptığı etki çok daha büyük olmaktadır. Mevcut halde zaten ekonomik ve sosyal yetersizlikler içinde bulunan bu ülkelerde, afet, savaş, salgın hastalık vb. durumlar ortaya çıktığında problemler katlanarak içinden çıkılmaz hale gelmektedir. Bunun bağlamda; afetle baş etme gücü zaten düşük olan bu toplumlar, gelişme yönünde atabildikleri adımlarda da gerilemekte ve daha da yoksullaşmaktadırlar.

Özkan ve Kutun afetlerin yarattığı travmaların ve alınacak tedbirlerin önemine dikkat çektikleri *Afet Psikolojisi* adlı eserlerinde; "İkincil etkiler, aynı zamanda afet sonrası psikolojik ve sosyal iyileşme süreçlerini de içerir. Afetlerin yarattığı travmalar, bireylerin ruhsal sağlığını etkileyebilir ve toplumsal ilişkilerde kopmalara neden olabilir. Uzun vadeli travma, anksiyete ve depresyon gibi sorunlar, afetin hemen ardından destek sağlanmadığında derinleşebilir. Bu sebeple, psikolojik destek ve toplumsal dayanışma, afet sonrası iyileşme sürecinin önemli bir parçasıdır. İkincil etkiler, afetlerin yalnızca fiziksel tahribatlarıyla değil, aynı zamanda insanların psikolojik ve sosyal durumlarıyla da ilgilidir ve bu durumların ele alınması, uzun vadeli iyileşmenin anahtarıdır" (Özkan, Çetinkaya, Kutun 2021: 252) yorumunu yaparak ikincil etkilerin sadece fiziki kayıplar ve ekonomik etkilerle sınırlı olmadığını altını çizerek.

2.3. Türkiye'de Yangın Afeti ve Etkileri

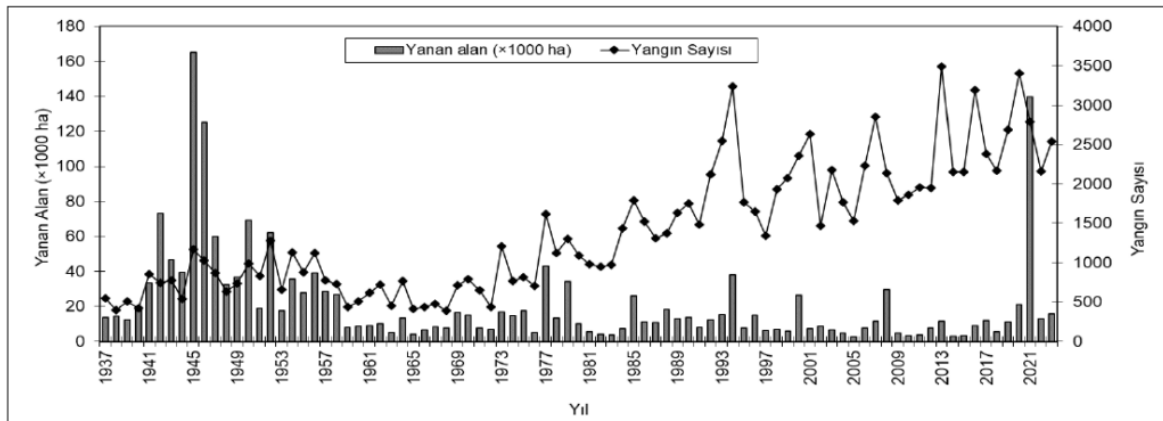
Türkiye, coğrafi konumu ve iklimiyle biyolojik çeşitliliğe yüksek oranda sahip bir ülkedir. Ancak, tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış Anadolu toprakları; doğal hareketlilikler, savaşlar ve göçler, insan eylemlerine bağlı hatalar vb. birçok nedenlerle orman varlığında kayıplar ve değişiklikler yaşamıştır.

"Orman etütlerine göre, Türkiye'nin ormanlık alanları yaklaşık 20.703.122 hektardır. Bu veri temel alındığında, ülke topraklarının %26,4'ünün orman arazisi olduğu görülmektedir. Karşılaştırmalı olarak, bu oran Almanya'da %30,7, Yunanistan'da %46,7, İtalya'da %47,0, Japonya'da %67,8, ABD'de %32,4 ve Finlandiya'da %76,7'dir. Bu veriler ışığında Türkiye, orman zenginliği bakımından orta düzeyde bir ülke olarak değerlendirilebilir. Türkiye, orman açısından zengin

Avrupa ülkeleri ile orman bakımından fakir Orta Doğu ülkeleri arasında bir orman adası olarak kabul edilebilir. Türkiye'nin ormanlarının coğrafi dağılımına bakıldığında, toplamda 20,7 milyon hektarı biraz aşan orman arazisinin büyük bir kısmının kıyı bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir" (Türkiye Çevre Vakfı 1999: 303). "Mevcut ekolojik koşullar dikkate alındığında, ülkemizin en az %50'sinin ormanlarla kaplı olması gerektiği halde, günümüzde bu oran %26,4 seviyesindedir. Ormanların azalmasına neden olan başlıca faktörler arasında tarım arazilerinin genişletilmesi, yakacak ve inşaat amaçlı odun kesimi, aşırı hayvan otlatma ve orman yangınları yer almaktadır" (Doğanay 1998: 281).

Türkiye’de orman yangın istatistiklerinin resmî olarak tutulmaya başlandığı 1937 yılından 2023 yılı Kasım ayına kadar olan 87 yıllık yangın istatistikleri incelendiğinde yıllık ortalama gerçekleşen 1.398 yangında 21.573 hektar alanın etkilendiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde yangın başına yanan alan miktarı 20,9 hektardır. Ancak bu değerlendirme Türkiye’de orman yangınlarıyla mücadelede ve donanımın daha üst seviyeye ulaştığı 1988 sonrası son 35 yıllık istatistiklerle yapıldığında, yıllık 2.186 yangında ortalama 14.722 hektar alanın etkilendiği görülmektedir (OGM 2022). Bu dönemde yangın başına yanan alan miktarı ise 6,4 hektardır.

Tablo 7. 1937-2023 Türkiye’de Gerçekleşen Orman Yangınlarının Adedi ve Yanan Alan Miktarı

OGM İstatistikleri 2023

Ülkemizde 2005-2022 döneminde 100 hektar ve daha üzeri alanın kaybedildiği toplam 245 adet büyük orman yangını çıkmış ve bu yangınlarda toplam 235.535 hektarlık alan zarar görmüştür. OGM' nün son on yıllık (2014-2024) verilerine bakıldığında ise ;

Tablo 8. Son On Yılda Yangın Sayıları

Yıl	Yangın Sayısı	Yanan Alan Oranı
2014	2149	3117
2015	2150	3219
2016	3188	9156
2017	2411	11993
2018	2167	5644
2019	2688	11332
2020	3399	20971
2021	2793	139503
2022	2160	12799
2023	2579	15520

OGM İstatistikleri 2024

Tabloda açıkça görüldüğü gibi Manavgat yangınının gerçekleştiği 2021 yılında yanan alan miktarı çok büyük ölçüde yükselmiş, önceki yılların 7-8 katına çıkmıştır. Sonraki yıllar olan 2022 ve 2023 de ise görece olarak düşmüştür.

Ormanlar, gezegenimizin en değerli doğal kaynakları arasında yer almaktadır. Ancak bu kaynaklar, nüfusun hızla artması, kentleşme ve sanayileşme gibi insan faaliyetleri nedeniyle büyük bir baskı altındadır. Günümüzde ormanların azalması, dünya genelinde önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Orman yangınları, ülkemizde de olduğu gibi birçok ülkede, büyük maddi ve can kayıplarına yol açan başlıca doğal afetlerden biridir. Orman yangınlarına neden olan faktörler, doğal ve beşerî olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğal nedenler arasında cam parçalarının mercek etkisi yapması ve rüzgârlı havalarda kuru dalların birbirine sürtünmesi yer alırken, beşerî nedenler arasında bilinçli (ekonomik ve terör amaçlı) ve istemsiz (sigara izmaritleri, piknik ateşleri, kazalar vb.) davranışlar bulunmaktadır (Doğanay H., Doğanay S. 2011: 38-43).

"Subtropikal ve karasal iklim bölgelerindeki ormanlar, yaz aylarında yangınların yayılmasına son derece uygun koşullar nedeniyle büyük bir hassasiyet göstermektedir. Bu bölgelerde yaz mevsiminde yüksek sıcaklıklar ve düşük bağıl nem oranları, ormanların yangınlara karşı savunmasız kalmasına neden olur. Türkiye, bu bağlamda dünya genelinde orman yangınlarından en fazla etkilenen ülkelerden biri olarak dikkat çekmektedir. Coğrafi konumumuz nedeniyle Akdeniz havzasında yer alan ülkemizin ormanları, yaz aylarında artan yangın riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum hem ekosistemlerimizi hem de bölgesel ekonomi ve toplumsal yapı üzerindeki potansiyel zarar risklerini artırmaktadır" (Kavgacı, Başaran 2022: 422).

Orman yangınları sonucunda zarar gören alanların miktarı hakkında yıllardır tartışmalar sürmektedir. Yanan alan miktarı ile ilgili tartışmaların ana sebebi, orman kaynakları yöneticilerinin bu miktarları olduğundan daha düşük gösterip göstermediğine dair şüphelerdir.

Uzmanlara göre yanan alan miktarının az gösterilmesi çeşitli nedenlere dayanmaktadır. Başta gelen etken kamuoyu baskısıdır. Çoğunlukla büyük yangınlarda alan miktarının düşük gösterildiği izlenmektedir çünkü bu yangınlara basın ve sosyal medya yoğun ilgi göstermektedir. Haber içeriklerinde ilk sırada gelen can kaybı verilerini ikinci sırada, yanan alan miktarı oluşturmaktadır. Yangında görevli resmi personelin gerek idari statü gerekse kamu nezdinde başarısız görülme kaygısı da bu konuda önemli etki sahibidir. Yangındaki alan miktarının yüksek olması yangına müdahalede yetersizlik algısını doğurmaktadır. Bu durumun da bilgilerin eksik yansıtılmasına neden olabileceği olasılık olarak değerlendirilmektedir (Avcı, Korkmaz 2021: 227-231).

Diğer bir görüş, yangının seyri sırasında miktarla ilgili verilerin değişmesidir. Yangın devam ederken gerçek verilere ulaşamaması nedeniyle, basına verilen bilgilerde itidalli ve tedbirli tutum izlendiği bildirilmektedir. Yanan alan miktarının net verileri ancak, soğutma çalışmalarının bitiminden itibaren yapılan ölçümlerle ortaya çıkmakta ve resmileşmektedir. Yangın devam ederken basına ve sosyal medyaya yansıyan netleşmemiş veriler de yanan alan miktarının az gösterildiği algısının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Avcı, Korkmaz 2021: 229-233).

Yanan alanın doğru ve eksiksiz şekilde gösterildiğini belirten görüş ise, "yanan bölgelerin tamamının verimli bitki örtüsünden oluşmadığı" argümanına dayanmaktadır. Taşlık, kayalık veya ot gibi orman örtüsü bulunmayan alanlar hariç tutulduğunda, yanan alan miktarının doğal olarak azalacağı ifade edilmektedir.

Başka bir görüşe göre, yangınların çoğunun nedenleri ve failleri bilinse de somut delillerin eksikliği nedeniyle kayıtlara "meçhul" olarak geçmektedir. Orman yangınlarının sebepleri incelendiğinde daha önce belirtildiği üzere yarısından fazlasının meçhul olarak kayıtlara geçtiği görülmektedir. Orman yangınlarında erken müdahale kritik önem taşır; bu nedenle ekiplerin hızlı ve çeşitli önlemler alması sırasında yangının başlangıç noktasındaki delillerin tamamen yok olabilmesi mümkündür. Bu durum, yangının sebeplerini ve faillerini belirlemeyi zorlaştırarak yargılama süreçlerini de güçleştirir. Ayrıca, suçüstü durumunda tanık bulmanın

zorluğu nedeniyle bazı yangınlar meçhul olarak kayıtlara geçmektedir. Yangınlarda ağır cezalar ve yüksek tazminatlar, köylerde gerçek faillerin gizlenmesine neden olabilmektedir.

Konuyla ilgili gerek akademik çevreler gerekse kamu kuruluşlarının uzmanları, her yangında yanan alan miktarının doğru olarak bildirilmesinin önemine dikkat çekmektedirler. Yanan alan miktarının olduğundan düşük saptanması durumunda ortaya çıkabilecek sorunlar; resmî kurumlara karşı güvenin sarsılması, toplumsal duyarlılığın yeterince sağlanamaması, yeniden inşa için yeterli bütçenin sağlanamaması, kayba uğrayan doğal çevre ve toplum kesimlerinin normale dönmelerinin gecikmesi olarak sıralanabilir. Yanan alanın az gösterilmesi, sorunu küçültüp alınacak önlemleri de azaltan bir etki yapabildiği gibi, ayrıca yangınla mücadele için fedakârca çaba gösteren resmi ve gönüllü çalışanların emeklerini değersizleştirip gelecekteki çabaları sekteye uğratmaktadır.

"Yangın araştırması, profesyonel (kriminal) bir inceleme gerektirir. Bu incelemelerin amacı; yangının çıkış noktasını, nedenini, ateşleme kaynağını ve sorumlu kişiyi belirlemektir. Uzmanların %40,9'u, kriminal inceleme konusunda uzman personel eksikliğini önemli bir sorun olarak değerlendirmektedir" (Kavcin, Kesler 2019: 155). Orman yangınlarının nedenlerini inceleyen resmi kurum raporları (OGM) ve ilgili akademik çalışmalar değerlendirildiğinde, yangınların yarısından fazlasının "meçhul" olarak kayıtlara geçtiği görülmektedir. Bu durumun başlıca nedeni, yangın nedenlerinin belirlenmesinin zor olması ve bu nedenle "meçhul" seçeneğinin daha kolay bir yöntem olarak tercih edilmesidir. Bu yaklaşım, yangın kayıtlarının bu şekilde düzenlenmesine yol açmaktadır.

2.4. Türkiye’de Yangınların Geri Dönülemez ve İyileştirilmesi Zaman Alan Hasarları

Afetlerin ardından ortaya çıkan durumlar göz önüne alındığında, toplumsal işleyişi sağlayan yapıların ve kurumların zarar görmesi, bireylerde ciddi mağduriyetler yaratmaktadır. Bu bağlamda, ruhsal etkiler, telafisi oldukça zor olan zararlar arasında yer alır. Yangın gibi afetlerin ardından oluşan etkiler, "geri dönülemez ve iyileştirilmesi zaman alan mağduriyetler" kategorisinde değerlendirilmektedir. Bu nedenle, toplumsal travma, hayvanların zarar görmesi, üretim zincirindeki aksaklıklar ve doğal yaşamın tahrip olması gibi konular büyük

önem taşır. Afetler, bireyler üzerinde hem psikolojik hem de fizyolojik açıdan derin etkiler bırakabilir. Yangın gibi büyük felaketler, sadece fiziksel yıkıma yol açmakla kalmaz, aynı zamanda insanların ruh sağlığını da derinden etkiler.

Türkiye'nin zengin orman örtüsü hem ekosistem dengesi hem de toplumsal yaşam için kritik bir öneme sahiptir. Ancak, orman yangınları bu doğal kaynakları geri dönülemez şekilde tahrip etmektedir. Yangınlar, geniş arazilerin tamamen yok olmasına ve biyolojik çeşitliliğin büyük oranda kaybına neden olur. Yanmış ağaçlar ve bitki örtüsü, bölgenin ekolojik yapısını derinden etkiler ve geri dönüşü zor bir çevresel hasara yol açar. Bu hasarın iyileşmesi, doğal süreçlerin uzun yıllar sürecektir bir yeniden oluşumunu gerektirir ve bu süre zarfında kaybolan türlerin geri getirilmesi mümkün olmayabilir. Bir çok bitki, ağaç ve hayvan türünün yok olması sonucunu veren bu durum ekolojik yapının fakirleşmesi demektir. (Doğanay ve Doğanay 2011: 36-42).

Orman yangınlarının yol açtığı ekonomik kayıplar da büyük çaplı ve uzun vadeli etkiler yaratmaktadır. Yangınlar, tarım arazilerini ve orman ürünlerine dayanan yerel ekonomileri doğrudan etkiler, bu da hem çiftçiler hem de yerel halk için büyük maddi zorluklara neden olur. Tarım ve ormancılık ürünlerinin azalması veya aksaması yerel ve ulusal düzeyde zincirleme birçok alanı olumsuz etkileyecektir (Sanayi, ithalat, ihracat vb.). Tarım arazilerinin ve ormanlık alanların yeniden ekilmesi ve eski verimliliğine kavuşması uzun zaman almaktadır. Bu da toparlanma-yeniden inşa, yani ekonomik iyileşmenin gecikeceği anlamına gelir. Yerel ekonominin yeniden canlanması ve halkın desteklenmesi için uzun vadeli stratejilere ihtiyaç vardır. Bunun sağlanabilmesi de ancak istikrarlı sosyal politikalarla mümkün olacaktır.

Orman yangınlarının geri dönülemez hasarları arasında, toplumsal etkiler de çok önemli yer tutmaktadır. Yangınlar sırasında ve sonrasında yaşanan kayıplar, toplulukların ruhsal sağlığını derinden etkilemekte, bu da psikolojik iyileşmenin süreç gerektirdiğini açıkça göstermektedir. Çünkü afetler hem bireysel hem toplumsal düzeyde travma ve kaygılar yaratırlar. Afet sırası deneyimleri, can kayıpları, maddi kayıplar, geleceğe dönük kaygılar uzun süreli destek gerektiren etkiler yaratmaktadır. Afet sonrası toplumsal rehabilitasyon ve destek programları ne kadar güçlüyse, toplumsal yeniden yapılanma ve yangınların yol açtığı travmaların üstesinden gelme süreçleri de o denli rahatlayacaktır.

Afetler, meydana geldikleri toplumlarda normal işleyişi, yani mevcut durumu bozmaktadırlar. Bu, mevcut haline geri dönülmesi mümkün olmayan veya çok uzun zaman alacak kayıpları da kapsar. Bu kapsamda; başta can kayıpları, doğal yapılardan eski haline dönemeyen veya çok uzun süre gerektiren kayıplar, yitirilen ya da ağır hasar gören tarihi yapılar ve dokular, çöküntüye uğrayan ruhsal-sosyal iklim ilk sırada sayılacaklardır denilebilir.

Afet öncesi kendi kendine yetebilme gücüne sahipken, afetin yarattığı kısa orta ve uzun süreli kayıp ve hasarlar yaratan tüm etkenler nedeniyle, bu gücünü kaybederek dışa bağımlı hale gelen toplumlar da aynı kapsamda ele alınabilir. Toplumun o güne kadarki ekonomik gücü, üretim kapasitesi, sosyal adalet, hukuksal-siyasal sistemin yeterliliği de dirençlilik- kırılabilirlik kapasitesinde çok etkilidir. Afet sonrası süreçte gerçekleşebilen iç göç olgusu, dezavantajlı grupların afetten etkilenme derecesi gibi örnekler de uzun vadede iyileşebilecek etkilere örnektir.

Afetzedeler, yaşadıkları kişisel kayıplar nedeniyle, afet sonrasında toplumsal yaşama uyum sağlama sürecinde önemli zorluklarla karşılaşabilirler. Bu süreçte, evlerini ve günlük yaşam rutinlerini yeniden inşa etmeleri gerektiğinden toplumsal destek mekanizmalarının varlığı bariz fark yaratmaktadır. Bireylerin kaybettikleri yakınları nedeniyle yaşadıkları travmanın etkisi ise daha uzun süre ve profesyonel destek gerektirebilir (Özkan, Kutun 2021: 252-254).

Afetlerle başa çıkma kapasitesi (önleme, koruma, hasar giderme, iyileşme vb.) sosyal politikalarla yakından ilişkilidir. Sosyal politikaların adaletsizliği, istikrarsızlığı veya yetersizliği durumlarında, "afetlerin herkesin başına gelmediği ve geldiğinde de herkesi aynı derecede etkilemediği" sonucuna ulaşmak mümkündür. Bu durum, iyileşme süreci ve normale dönme süresini de etkiler. İncinebilir grupların (yoksullar, yaşlılar, engelliler, çocuklar, göçmenler, kadınlar vb.) ekonomik durumları, konut ve altyapı kalitesi, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim düzeyi ve özerklik gibi faktörler, kırılabilirlik seviyelerini belirleyen önemli unsurlardır. Ayrıca, afetler ve yoksulluk arasında döngüsel bir ilişki bulunur; afetler, yoksulluğu artırmakta, yoksulluk arttıkça afetlerden mağduriyet düzeyi yükselmekte ve başa çıkma kapasitesi azalmaktadır.

"Afetler ve yoksulluk arasında döngüsel bir ilişki vardır. Yoksul kesimler, afetlerden daha şiddetli şekilde etkilenirken, afetlerin etkileri de gelir dağılımında bozulmalara ve yoksulluğun artmasına neden olmaktadır" (Ekşi 2015: 96).

Fiziksel ve zihinsel engelliler, yaşlılar, hamileler, çocuklar, tutuklular, ekonomik olarak dezavantajlı azınlıklar, güvencesiz çalışanlar ve dil bariyeri olan bireyler, afet durumlarında daha hassas gruplar arasında yer alır. Yoksul kesimler, genellikle sağlamaştırılmamış ve korumasız konutlarda yaşadıkları için daha yüksek riskle karşı karşıya kalır. Etnik ve ırksal azınlıklar, kaynakların dağıtımında ayrımcılığa maruz kalabildikleri için dezavantajlıdır. Kadınlar ve kız çocukları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan olumsuz etkilerle daha fazla karşılaşır. Yaşlı bireyler, gerekli koruma önlemlerini almakta zorluk çektikleri için daha savunmasızdır. Çocuklar ve gençler ise yaşlarının getirdiği dezavantajlar nedeniyle afetlerden daha fazla etkilenirler (Hoffman 2020: 423-427). Bu grupların yaşadığı ve uğradığı riskler arasında ise; ruh sağlığı sorunları, grup içi çatışmalar, azınlıklara yönelik ayrımcılık, şiddet, yağma, ekonomik ve fiziksel güç kaybı sayılabilir.

Bu İncinebilirlik-Kırılganlık tablosu, karşısına Dirençlilik kavramını çıkarmaktadır. Yeterli, istikrarlı, adil sosyal politikaların uygulanmasıyla hem kırılgan gruplar güçlendirilerek hem doğal ve yapay yapılar için gerekli önlemler alınarak hem de eğitim ve farkındalık çalışmalarıyla toplumun afet bilinci yükseltilerek Baş etme-Atlatma gücü yani Dirençlilik seviyesi artabilecektir.

2.5. Orman Yangınları

2.5.1. Orman Yangını Olgusu

Orman yangınları, hidro-meteorolojik doğal afetler grubunda, klimatolojik sınıfta yer almaktadır. Dünyada kara yüzeyinin yaklaşık üçte birini, ülkemizde ise toplam kara alanının %29'unu ormanlar kaplamaktadır ve biyolojik çeşitliliğin ana kaynağı bu orman ekosistemleridir.

"Ormanlar, dünya yüzeyinin yaklaşık üçte birini kaplamaktadır. Sağlıklı bir orman ekosistemi, biyolojik çeşitliliğin temel kaynağıdır. Bu zengin biyolojik çeşitlilik, tarım, turizm, kent ve köy yaşamı, inşaat, tıp ve eczacılık gibi birçok alanda doğrudan ve dolaylı olarak katkı sağlamaktadır. Bu nedenlerle ormanlar, korunması gereken önemli çevresel değerler arasında yer almaktadır" (Tolunay, Özmiş 2022: 560). Orman varlığı devletlerin ve toplumların temel kaynaklarından birini oluşturmaktadır.

Akdeniz Havzası'nda yaz aylarında sık sık orman yangınları meydana gelir. Ülkemizin Akdeniz, Ege ve Marmara kıyı şeridinde, 1700 km boyunca uzanan 12 milyon hektarlık alan, yangın riski taşımaktadır. Orman yangınları, ormanlara heyelan ve erozyondan daha fazla zarar verir. Bu yangınların bir kısmı kurak hava koşulları nedeniyle doğal yollarla çıkarken, diğer kısmı ihmaller sonucu başlar ve sıcaklık, rüzgâr gibi iklim koşulları nedeniyle büyür. Yangın riskini azaltmak, yangınları hızla söndürmek ve oluşabilecek zararı en aza indirmek için çeşitli önlemler alınmalıdır (Calda vd. 2020: 25-29). Ülkemizin Akdeniz ve Ege sahil şeridi, Hatay'dan başlayıp İstanbul'a kadar uzanan hat, yangınlar açısından en riskli bölgeyi oluşturmaktadır.

Orman yangınları sadece orman alanlarına zarar vermekle kalmayıp, orman ürünleri üretimini etkilemekte aynı zamanda erozyon, kütle kaybı, su kaynaklarının bozulması, hava kirliliği, çölleşme, sel, heyelan, çığ gibi felaketlere neden olarak ekoloji ve ekonomiye, piknik yerleri, orman parkları, av sahaları vb. insanların rekreatif amaçlı faydalandıkları estetik ve sportif özelliklere sahip olan alanlara, ormanlık alanların yakını ve çevresinde yerleşim yerlerine ve insanların evlerine zarar vermesi ile sosyokültürel yapıya zarar vermektedir (Küçükosmanoğlu 2006: 86-90).

Orman yangınları, hava kalitesini olumsuz yönde etkileyerek atmosferde zehirli gazların ve dumanın yayılmasına sebep olmaktadır. Bu yayılma, karbon salınımını artırarak küresel iklim sistemlerinde değişimlere yol açmaktadır. Yangınların etkileri her ne kadar farklılık gösterse de her türlü iklim koşulunda ormanlarda ciddi zararlara neden olmaktadır. Özellikle Akdeniz ikliminin hâkim olduğu bölgelerde, her yıl çok sayıda yangın çıkmakta ve büyük maddi kayıplara yol açmaktadır. Bu sebeple, yangın yönetiminde sadece yangın ekolojisi değil, aynı zamanda yangın ekonomisi de dikkate alınmalıdır.

Orman yangınlarına karşı alınan önlemlerin başarısı, gelecekteki hazırlıklar açısından oldukça önemlidir. Türkiye'de Orman Genel Müdürlüğü'nün (OGM) 2019-2023 Stratejik Planı'nda, orman yangınlarını değerlendirmek için üç ana gösterge belirlenmiştir. Bu göstergeler; insan kaynaklı yangınların toplam yangınlara oranı (%84), yangın başına düşen alan miktarı (2.2 hektar) ve yangına hassas bölgelerdeki ilk müdahale süresi (13 dakika) olarak sıralanmıştır. Bu hedeflere göre, Türkiye'de orman yangınlarıyla mücadelede öncelikli tedbirlerin yangın sayısını azaltmaya

yönelik olduğu, ancak bilinçlendirme, halkla ilişkiler ve rekreatif ihtiyaçlar konusunda eksiklikler bulunduğu anlaşılmaktadır (Avcı, Korkmaz 2021: 229-233).

Orman yangınlarını önlenabilir ve mücadele edilebilir felaketler olarak görmek, toplumsal sorumluluk, teknolojik yenilik ve etkili yönetim stratejilerini gerektirir. Bu yaklaşım hem bireysel hem de toplumsal düzeyde aktif ve bilinçli bir müdahale sürecinin önemini ortaya koymaktadır. Yangınlarla başa çıkmak, sadece yangın anında değil, aynı zamanda öncesinde ve sonrasında da sürekli bir çaba ve iş birliği gerektirir (Kolukırmık vd. 2022: 575-578). Bu bağlamda; orman yangınlarının sosyal yapı üzerindeki etkileri de karşımıza toplumsal dayanışmanın güçlenmesinden ekonomik ve kültürel kayıplara kadar farklı desenli bir örüntü çıkarır. Bu desenler, toplulukların hem zorluklarla başa çıkma hem de yeni fırsatlar yaratma kapasitelerini belirlemekte ve toplumların genel dayanıklılığını şekillendirmektedir.

2.5.2. Orman Yangınlarının Sebepleri

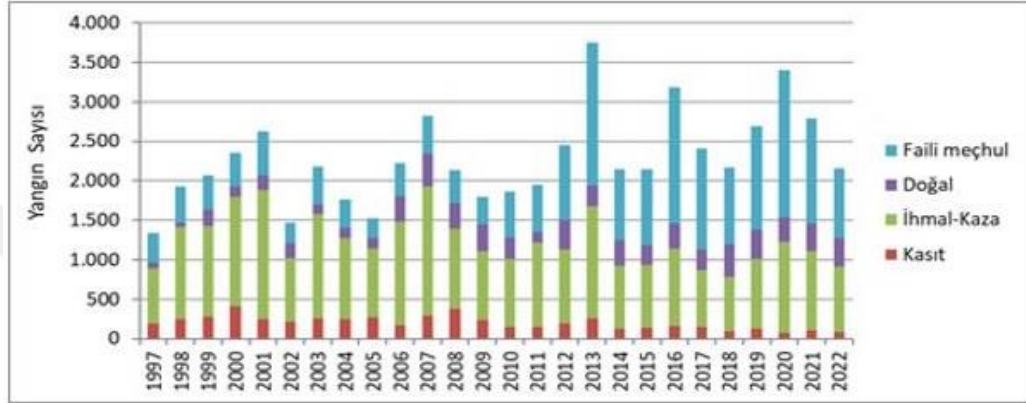
"2001-2020 yılları arasında Türkiye'deki orman yangınlarının nedenlerinin yıllara göre değişimine bakıldığında, iki önemli eğilim dikkat çekmektedir: İhmal ve dikkatsizlik kaynaklı yangınlardaki azalma ve nedeni bilinmeyen yangınlardaki artış. Önceki yıllarda yangınların yaklaşık %30'unun nedeni bilinmezken, son yıllarda bu oran %50'ye yükselmiştir. Örneğin, nedeni bilinmeyen yangınların oranı 2013 yılında %48,4, 2016 yılında %54,3, 2017 yılında %53,2, 2019 yılında %48,7 ve 2020 yılında %54,7 olarak kaydedilmiştir. Bu artış, orman yangınlarının önlenmesi aşamasında ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Yangınların çıkış nedenleri bilinmediğinde, önleyici tedbirlerin etkinliği azalmaktadır. Bu nedenle, bu artışın nedenlerinin son yıllarda ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir" (Avcı, Korkmaz 2021: 234).

Gerek literatüre gerekse Orman Bölge Müdürlüklerinin raporlarına göre, ormandaki yanıcı maddelerin yangını başlatan birinci etken olduğu söylenebilir. Kozalak atması, yüksek sıcaklık ve yansımayla kuru ot ve ölü örtüde alev başlaması gibi durumlar, yüksek sıcaklık ve poyraz rüzgarlarla hızla yayılmaktadır. Yangının başladığı bölgenin; yükseklik, eğim, sıcaklık, rüzgâr, nem vb. özellikleri de yangının yayılmasını yüksek oranda etkilemektedir.

"Yangın başlayan ormanlık bölgedeki ağaç türleri de yangının yayılma hızı konusunda çok önemli rol oynamaktadır. İğne yapraklı türlerin, diğer türlere oranla yangın açısından riskli oldukları bilinmektedir. "Kızılçam" adıyla bilinen çamlar,

iğne yapraklı türler arasında yangına en hassas olanlarıdır. Kızılçam ormanlarının yayıldığı bölgelerde yaz aylarında yüksek sıcaklık dereceleri ve düşük nem miktarlarıyla uzun kurak dönemler söz konusudur. Kızılçam, ülkemizin Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerinin kıyıya bakan yamaçlarında yoğunluktadır ve bu türün en geniş yayılımı Antalya, Muğla, İzmir bölgelerindedir" (Küçükosmanoğlu 1990: 68-70).

Tablo 9. 1997-2022 Çıkış Nedenlerine Göre Yangın Sayıları

OGM İstatistikleri 2022

Ülkemizde 1997-2022 yılları arasında çıkan yangınların sebeplerine göre dağılımı araştırıldığında %9'u kasıt, %46'sı ihmal ve kaza, %11'i doğal/ yıldırım ve %34'ü ise sebebi bilinmeyen şeklinde kaydedilmiştir. Bu verilere göre yangınların %89'unun insan kaynaklı olduğu söylenebilir. Yanan alan miktarları dikkate alınarak değerlendirme yapıldığında ise, %19'unun kasıt, %51'inin ihmal ve kaza, %2'sinin doğal/ yıldırım ve %28'inin ise sebebi bilinmeyen yangınlar olduğu görülmektedir (OGM 2022). Bu durumda, ülkemizdeki ormanların yangınlarda gördüğü zararın, %98 oranında insan kaynaklı nedenlerle ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Sebebi tespit edilen orman yangınlarının büyük bir kısmı ihmal ve dikkatsizlik sonucu çıkmıştır. Bu kategori, anız yakma, çöplük yangınları, avcılık faaliyetleri, çoban ateşi, sigara izmaritleri ve piknik ateşleri gibi alt başlıklara ayrılmaktadır. Özellikle anız yakma, orman yangınlarının önemli bir nedeni olarak öne çıkmaktadır. Sigara kaynaklı yangınlarda belirgin bir azalma gözlenmiş olsa da ihmal ve dikkatsizlik altında incelenen yangınların %44'ünün "diğer" olarak sınıflandırıldığı ve spesifik nedenlerin yeterince tespit edilemediği anlaşılmaktadır. 2020 yılı yangın verileri incelendiğinde, ihmal ve dikkatsizlik sonucu çıkan

yangınların %21'inin anız yakmadan, %5'inin çoban ateşinden, %4'ünün sigaradan ve %3'ünün çöplük yangınlarından kaynaklandığı görülmektedir (OGM 2021).

Türkiye'de 2021 yılındaki orman yangınlarının nedenlerini incelediğimizde, yangınların %48'inin nedeninin belirlenemediği görülmektedir. Yangınların %35,3'ünün ihmâl ve kazalardan, %4'ünün kasıtlı, %13'ünün doğal nedenlerden kaynaklandığı anlaşılmaktadır (OGM 2022).

Yangına müdahale süresi 2020 yılı için 12 dakika olarak kaydedilmiştir. Orman yangın istatistiklerine bakıldığında, özellikle son yıllarda enerji nakil hatlarından çıkan yangınlarda artış olduğu görülmektedir. 2020, 2021 ve 2022 yıllarında çıkan orman yangınlarının sırasıyla %17, %27 ve %19'unun enerji nakil hatları nedeniyle gerçekleştiği kayıtlara yansımıştır. (OGM 2022). Burdan anlaşılabacağı gibi, ormandan geçen enerji nakil hatlarının, trafoların bakımlarının zamanında yapılması ve enerji hat/tesisleri yakınlarındaki yanıcı maddelerin düzenlenmesi ve kontrolü çok büyük önem taşımaktadır.

Orman yangınları konusunda uzman kişilerin (Resmî ve gönüllü kurumların görevlileri ve Bilimsel Uzmanların) görüşlerine göre, orman yangınlarının nedenleri bölgesel özelliklere göre farklılık göstermekte, bu farklılık ise yangın önleme ve müdahale stratejilerinin bölgesel özelliklere göre uyarlanması gerektiğinin önemini vurgulamaktadır. Yangınlar ve nedenlerinin, yöresel düzeyde incelenmesinin, orman yangınlarını önleme çalışmalarına çok yüksek düzeyde katkı yapacağı öngörülmektedir.

Tablo 10. Orman Yangınları 1988- 2023

Forest fires, 1988-2023

Yıl Year	Yanan alan miktarı Amount of burntarea Hektar Hectare	Yangın sayısı Numbers of forestfires Adet Number	Yangın çıkış nedeni Causes of forestfires							
			Kasıt Intentional		İhmal-Kaza Negligence-Accident		Doğal Natural (Lighting)		Sebebi Bilinmeyen Unknown	
			Adet Number	Hektar Hectare	Adet Number	Hektar Hectare	Adet Number	Hektar Hectare	Adet Number	Hektar Hectare
1988	18 210	1 372	-	-	-	-	-	-	-	-
1989	13 099	1 633	-	-	-	-	-	-	-	-
1990	13 742	1 750	-	-	-	-	-	-	-	-
1991	8 081	1 481	-	-	-	-	-	-	-	-
1992	12 232	2 117	-	-	-	-	-	-	-	-
1993	15 393	2 545	-	-	-	-	-	-	-	-
1994	30 828	3 239	-	-	-	-	-	-	-	-
1995	7 676	1 770	-	-	-	-	-	-	-	-
1996	14 922	1 645	-	-	-	-	-	-	-	-
1997	6 317	1 339	193	923	696	3 389	78	37	372	1 968
1998	6 764	1 932	249	1 655	1 163	3 713	53	20	467	1 376
1999	5 804	2 075	279	1 926	1 151	2 808	203	126	442	944
2000	26 353	2 353	410	4 417	1 384	19 017	132	167	427	2 752
2001	7 394	2 631	251	651	1 629	4 247	188	735	563	1 761
2002	8 514	1 471	218	509	809	7 287	181	261	263	457
2003	6 644	2 177	258	665	1 317	4 520	120	694	482	765
2004	4 876	1 762	242	748	1 033	3 093	128	233	359	802
2005	2 821	1 530	272	402	867	2 084	140	48	251	288
2006	7 762	2 227	166	206	1 315	5 873	330	543	416	1 139
2007	11 664	2 829	292	1 705	1 642	7 994	407	243	488	1 722
2008	29 749	2 135	377	797	1 018	26 283	330	699	410	1 970
2009	4 679	1 793	231	792	884	3 082	333	105	345	700
2010	3 317	1 861	146	526	861	1 851	281	69	573	871
2011	3 612	1 954	153	283	1 067	2 368	130	39	604	922
2012	10 454	2 450	197	1 615	936	5 780	373	334	944	2 725
2013	11 456	3 755	260	1 478	1 419	4 051	258	138	1 818	5 789
2014	3 117	2 149	127	85	801	1 682	328	77	893	1 273
2015	3 219	2 150	138	167	794	1 198	257	95	961	1 759
2016	9 156	3 188	157	240	990	5 222	310	170	1 731	3 524
2017	11 993	2 411	151	619	721	7 146	259	84	1 280	4 144
2018	5 644	2 167	92	148	693	2 216	413	141	969	3 139
2019	11 332	2 688	124	686	883	6 529	372	373	1 309	3 744
2020	20 971	3 399	72	718	1 156	8 285	312	197	1 859	11 771
2021	139 503	2 793	110	46 147	1 001	46 879	353	208	1 329	46 269
2022	12 799	2 160	86	4 722	830	5 428	358	517	886	2 132
2023	15 520	2 579	92	663	1 133	11 259	399	365	955	3 233

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü (OGM)

Bu verilerden de anlaşılacağı gibi, Türkiye'deki orman yangınlarının ana sebebi insan faktörüdür. Bilinçli olarak yangın çıkararak milli servete zarar vermek veya yerleşim alanları, tarım arazileri ve otlak alanları elde etmek amacıyla yangın

çıkarmak başlıca nedenlerdir. Ayrıca, ihmalkarlık sonucu çıkan yangınlar da önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, tarlalarda anız yakmak, orman içi veya yakınında çobanların ateş yakması, araçlardan atılan yanmış sigara izmaritleri ve kibrit çöpleri gibi. Piknik alanlarında yakılan ve ayrılırken söndürülmeyen ateşler de yangınlara sebep olmaktadır. Bu nedenle, ülke genelinde insanların bu konuda bilinçlendirilmesi, orman yangınlarını önlemede çok büyük önem taşımaktadır.

2.5.3.Orman Yangınlarıyla Mücadele ve Doğru Müdahale

"Afetler, büyüklüklerine göre hayatın rutin akışını bozarak doğal yaşamı ciddi şekilde tahrip eden ve toplumun kendi çabalarıyla üstesinden gelemeyeceği yıkıcı olaylardır" (Altun 2018: 2). Ancak, afet süreçlerinde toplumun en yaygın ve hızlı tepki verdiği davranış biçimi dayanışma ve afet bölgesine ulaştırılan yardımlardır. Bu yardımlar, afetin yıkıcı etkilerini hafifletmek ve afetzedelere destek olmak amacıyla organize edilmektedir.

"Afet dönemlerinde, özellikle etkilenen bölgelerde yaşayan halkın seferber olması, toplumsal duyarlılığın artması ve yardımlaşma bilincinin yaygınlaşması beklenen bir durumdur. Dayanışma, toplumda bireyler, gruplar ve kurumların iş birliği içinde hareket etmesini ifade eden faaliyetler bütünüdür" (Marshall 1999: 128). Bu işbirliği, afetin olumsuz etkilerini azaltmada ve toplumun yeniden ayağa kalkmasında büyük rol oynar.

Orman yangınları, doğanın en acımasız güçlerinden biridir ve bu felaketlerle mücadele hem çevresel hem de toplumsal açıdan büyük bir önem taşır. Bu yangınlar, sadece geniş arazileri tahrip etmekle kalmaz, aynı zamanda flora ve fauna üzerinde uzun vadeli etkiler bırakır. Orman yangınlarıyla mücadele, orman ekosistemlerinin korunmasını ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesini amaçlayan karmaşık bir süreçtir. Bu süreç hem acil durum müdahale ekiplerinin hem de yerel toplulukların iş birliğini gerektirir. Yangınlarla başa çıkmak için kullanılan yöntemler, teknolojinin ve stratejik planlamanın birleşimiyle sürekli olarak evrim geçirirken, aynı zamanda eski yöntemlerin de yeniden gözden geçirilmesini gerektirir. Bu çerçevede, resmi organlar ve sivil toplum kuruluşları eşgüdüm içinde hareket etmek durumundadırlar. (Ayanoğlu, Dölarslan ve Gül 2017: 32-35).

Orman yangınlarıyla mücadelede önleyici tedbirler, felaketlerin etkilerini azaltmak adına kritik bir rol oynar. Yangın riski taşıyan bölgelerde düzenli olarak

yapılan temizlik, kontrollü yakma ve orman yönetimi uygulamaları, yangınların kontrol altına alınmasında önemli bir etken olabilir. Ayrıca, yerel toplulukların eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi, yangınlara karşı direnci artırabilir ve hızlı müdahaleyi kolaylaştırabilir. Bu tür önlemler, yangının yayılmasını önlemek ve ekosistemlerin toparlanma sürecini hızlandırmak için temel bir gerekliliktir. Orman yangınlarıyla mücadele, sadece ağaçları ve habitatları korumakla kalmaz, aynı zamanda insanların yaşam alanlarını ve geçim kaynaklarını da korur. Bu çalışmaların başarısı ise doğru stratejiler, yeterli eğitimler zamanında planlamalarla mümkün olabilecektir (Doğanay, Doğanay 2011: 36-42).

Ormanı korumanın toplumsal bir sorumluluk olduğu bilinci yangınlarla başa çıkma konusunda en etkili faktörü oluşturmaktadır denilebilir. Yönetimsel ve hukuksal düzeyde doğaya uyumlu yaşam planlamalarının hedeflenmesi, daha güvenli ve dirençli bir çevre yaratabilmek için en kalıcı yoldur. Toplumun tüm kesimlerinin bu konuda bilinçlenmesi ve aktif rol alması, çevresel sürdürülebilirliğin bir parçası olarak görülmelidir. Orman yangınlarıyla mücadele, sadece bir krizi yönetmek değil, aynı zamanda gelecekteki olası felaketleri önlemek ve etkilerini azaltmak için süreklilik gerektiren bir çaba ve süreçtir.

Bölgelerin ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları kendine özgüdür. Bu koşullar, afetlerin ortaya çıkışında etkili olduğundan, gerçekçi verilerle ortaya konulabilirse, afetlerin nedenleri hakkında çok daha güvenilir bilgiler edinilebilecektir. Afetler ve nedenleri hakkında daha güvenilir bilgilere erişmekse, afetlerden korunma ve mücadele etme başarısını artıracaktır. Orman yangınları görülen bölgelerde; tarla açma, işgal, otlatma ve yaylacılık gibi uygulamalara sıklıkla rastlanır. Bu uygulamalara çevrenin ve yerel yönetimlerin tepkisi ise bölgeden bölgeye değişir. Ormanların zarar görmeden kamu yararına açık tutulabilmesi için, caydırıcı tedbirler ve eğitici faaliyetler büyük önem taşımaktadır. Bu da ancak resmî kurumların istikrarlı politikalarıyla mümkün olacaktır.

Doğal afetlerin meydana gelmesi üzerinde insanların teknik olarak doğrudan bir müdahalesi olmasa da afet sonrası rehabilitasyon çalışmalarında "hızlı normalleşme" sağlamak, afetle ilgilenen kişi ve kurumların başlıca hedeflerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, insanlar, afet sonrası süreçlerde önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Bu etkiler, hızlı ve etkili müdahale, kaynakların doğru

bir şekilde yönetimi ve iyi bir koordinasyon ile daha da artmaktadır (Laçiner 2013: 120-126).

Yangınlarla mücadelede toplumsal dayanışma ve koordinasyon, önlenebilir ve etkili bir yaklaşımın anahtarıdır. Afetler sırasında, toplumun bir araya gelerek destek ve yardım sağlaması, yangınla mücadelede büyük bir fark yaratabilir. Bu dayanışma sadece yardım ve kaynak paylaşımı değil, aynı zamanda toplumsal uyum ve ortak çaba gerektirir. Bir yangın felaketinde, farklı sosyal grupların, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin ve gönüllülerin koordine bir şekilde çalışması, felaketin etkilerini azaltabilecektir. Bu tür bir toplumsal yaklaşım, kriz anlarında bir araya gelme yeteneğinin ve toplumsal bağların ne kadar güçlü olduğunu da göstermektedir (Kolukırmak, Arslan ve Gökalep Yılmaz 2022: 573-578).

Toplumsal bilinç oluşturmak kadar, teknolojik donanımlardan yararlanmak da yangınları önleme ve mücadele konusunda etkilidir. Erken uyarı sistemleri ve hızlı müdahale mekanizmaları ile Teknolojik inovasyonlar, yangınların hızlı bir şekilde tespit edilmesini ve kontrol altına alınmasını sağlamaktadır. Uydu görüntüleri, hava araçları ve diğer teknolojiler, potansiyel yangınları erken aşamalarda tespit etmeye ve mücadeleye başlamak için kritik bilgiler sağlayarak hem devlet kurumlarının hem de gönüllü grupların etkin bir şekilde organize olmasını ve yangınlarla mücadelede daha etkili stratejiler geliştirmesini sağlar.

Ormancılık etkinliklerinin genelinde yaygın kabul gören yöresellik ilkesi yangınlarla ilgili çözümlerde de geçerlidir. Yani yangınla mücadele yöntem ve stratejileri her yöre için farklı koşullar ve yöntemler gerektirmektedir. Yangınla mücadelede başarı için yörenin özelliklerine göre farklı önlem ve yöntemlerin belirlenmesi ve uygulanması önemlidir. Yangının çıkış noktası ve sebepleri sağlıklı olarak belirlenebilirse, hedef alan (olası yangın başlama yerleri) için yöresel düzeyde alınacak önlemler etkili olacaktır (Avcı, Korkmaz 2021: 233-238). Yangınların sebeplerinin doğru olarak belirlenebilmesi, gerçeği yansıtan verilere ulaşılabilmesi, yöreye özgü koşulları da dikkate alarak önlem ve mücadele yapılabilmesi için son derece önemlidir.

3. BÖLÜM

3.KURAMSAL TEMEL

3.1. Afet Sosyolojisi

3.1.1.Risk Kavramı

"Türkçeye Fransızcadan geçmiş, ‘‘zarara uğrama tehlikesi – riziko’’ şeklinde tanımlanmıştır" (Doğan 2001: 1113). Tarih boyunca, karşılaşılabilecek tehlikeli durumları ani tehditleri anlatmak için kullanılmıştır. Risk kavramı, Geleneksel toplum biçimlerinden modern toplumlara geçişle anlam ve yaygınlık kazanmıştır. Özellikle 1970'lerden sonra ağırlık kazandığı, enerji- çevre sorunları, üretim ve teknolojinin değişme hızıyla paralel yükselen korkuların bunda etkili olduğu söylenebilir. Günümüzde gerek bilimsel çalışmalarda gerekse gündelik hayatın neredeyse tüm alanlarında sıklıkla karşılaşılan bir olgu haline gelmiştir. Sağlıktan güvenliğe finanstan ekolojiye trafikten dijital yaşama kadar pek çok risk, bunlarla başetme ve kontrol etme modern yaşamın gündemini oluşturmaktadır. Vehbi Bayhan "Risk Toplumu" başlıklı makalesinde; risk kavramının ilk kez "bilinmeyen sulara yelken açmak" anlamında kullanılan bir denizcilik terimi olduğunu, daha sonraları bankacılık ve yatırım alanında kullanıldığını belirtmiştir (Bayhan 2011: 210-213).

Risk toplumu kuramı, Alman sosyolog ve akademisyen Ulrich Beck'e (1944-2015) aittir. Alman sosyolog ve akademisyen Ulrich Beck'in, 1986 yılında Sovyetler Birliği'ne bağlı Ukrayna'nın Çernobil Nükleer Santralinde gerçekleşen facianın ardından yayımlanan "Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru" adlı kitabı sosyal bilimlerde afetler ve sosyolojisi konusunda mihenk oluşturacak kadar etkili olmuştur. Beck, modernleşme sonrası ortaya çıkan yeni toplum biçimini risk toplumu olarak adlandırmış ve bu yeni toplum biçiminin bir çok riski güçlü şekilde içerdiğini savunmuştur. Bilim ve teknolojinin bilinçsiz ve sınırsız kullanımını modern toplumdan modern ötesi topluma, yani risk toplumuna geçişte en baş sorumlu olarak görmektedir.

Beck'e göre riskler önceden görülemez, tahmin edilemez, dolayısıyla onlara karşı önlem almak zordur. Modernleşmenin en gelişmiş aşamasında ortaya belirsizlik

ve denetlenemezlik sorunları çıkmıştır. Ortaya çıkan riskler yapılmaması gerekenleri söylemektedir ancak yapılması gerekenler belirsiz kalmaktadır. Bu belirsizlik ve hesap edilemezlik, ulusal, yerel, sınıfsal, bireysel vb. tüm alanları etkilemektedir. Risklerin öngörülememesi, tanınamaması, “sigortalanamazlık” kavramını ortaya çıkarmaktadır. Tıbbi önlemler almak zorlaşmıştır. Atomik tehlikeler, nükleer kazalar önceki “kaza” tanımına girmediği için sigorta kapsamına da girememektedir. Günümüzde risk dağılımı ve zenginlik dağılımı farklılaşmıştır. Riskler her türlü sınıf ve ülke sınırlarını aşarak zengini de yoksulu da etkilemektedir. Tıpkı bir bumerang gibi riskler, onları oluşturan, onlardan kazanç sağlayanlara geri dönmektedir. Riskler yüzünden kaybedenler olduğu kadar onlar sayesinde kazananlar da oldukça çok sayıdadır. Otorite ve denetim eksikliği ile riskler tehlikeli bir potansiyel oluşturmaktadır. Riskler belirli bir coğrafi bölgede ortaya çıkmakta ancak tüm dünyaya yayılarak evrenselleşmektedir. Karmaşık yollarla yayılan riskler tahmin edilemeden yayılmaktadır (Tarım ilaçları, anne sütü vb.). Risk toplumunda ortaya çıkan riskler uzmanlara bağımlılığı artırmaktadır. Ancak riskler üzerine uzman kimse bulunmamaktadır. Riskler ancak deneyerek öğrenilmektedir. Uzman olmadığından kolayca meşru kılınabilmekte ve tehlikeye dönüşmektedir (Beck 2011: 21-28).

"Yaşadığımız çağda risk, daha çok geleceğe yönelik ve geleceği etkileyecek olan tehlikeleri içermektedir. Önceki çağlarda risklerin tesadüflere bağlı olduğu düşünülmüştür. Geleneksel toplumlardaki risk kavramı ile modernleşme ve sanayileşme sürecindeki risk kavramı arasında farklılıklar bulunmaktadır" (Beck 2011: 33). Günümüz toplumlarında risk tesadüften çok, tercihlere bağlı katlanılan ve olası tehlikeler şeklinde görülen bir çerçevede görülmektedir denilebilir. Örneğin ekonomide "risk" ticari bir değer haline gelmiş, tüm üretim ve ticaret alanlarında alınıp satılır olmuş, sağlıktan trafiğe bankacılıktan eğlenceye çok geniş bir yelpazede yer bularak anlam kazanmıştır.

"Günümüzde iskelete dönen ormanlar, kirlenen yeraltı suları ve denizler, toksik kazalar risklerin görünen yan etkileridir. Radyasyon, toksik atıklar, nükleer faaliyetler Beck'in “gölge krallık” dediği görünmeyen yan etkilerdir" (Beck 2011: 55).

Günümüz yaşamı hem doğada hem de insan ve yaşantısına bağlı çok sayıda riskler barındırmaktadır. Nüfusun artışı, ihtiyaçların artması ve çeşitlenmesi sonucunda enerjiye duyulan ihtiyaç artmış nükleer santraller çoğalmış, üretim

tesisleri, konut ve yerleşim alanları artarak her alanla ilgili riskler de paralel olarak artmıştır. Bu risklerde, doğal oluşum ve tesadüflerden ziyade insanoğlunun ve onun yaşam biçiminin etkisi daha ağır basmaktadır denilebilir.

Sonuç olarak risk kavramı geniş bir şekilde değerlendirildiğinde öngörülme, kontrol edilemeyen doğal ve teknolojik eylemlerin toplumsal ve doğal çevrede olumlu, olumsuz, akışkan ve belirsiz sonuçlar doğurma olasılığı olarak tanımlanabilir (Günerigök, 2020: 136-138). Dünyanın her yönüyle dinamik yapısı dikkate alındığında riskler, zamana ve zamanın ruhuna göre yeni biçimler almakta ve yeni anlamlar yüklenmektedirler.

3.1.2. Risk Toplumu

Risk Toplumu kitabı 1986 yılında yayımlandıktan sonra etkileri giderek yayılmış, sonrasında İngiliz sosyolog Anthony Giddens'in onun yaklaşımlarını benimseyerek vurgulamasıyla, "Risk toplumu kuramı" sosyolojide yeni bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. İkinci dünya savaşından sonra dünyada ortaya çıkan dinamiklerin riskler açısından Beck'in yargılarını haklı çıkardığı söylenebilir. Bu anlamda Beck'in kuramının realiteyi yansıtmaya başarısı ona gösterilen ilgiyi ve sosyolojik teoride önemsenmesini artırmaktadır.

Risk toplumu kavramının mucidi olan Beck, risk kavramının değişimini sosyal -tarihsel sistemlerle ilişkilendirir. Risklerin çağlara göre değiştiğini, yerel özelliklerini tamamen kaybetmeseler de küresel boyutta olduklarını savunur.

Beck; geleneksel tarım toplumundan modern sanayi toplumuna geçişteki hız ve teknolojik değişimlerin riskleri değiştirdiğini küreselleştirdiğini ve adeta başına buyruk bu yeni olgunun, tehlikeleri ve riskleri meşrulaştıran bir "modern" canavara dönüştüğünü ima eder. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde nasıl yeni dinamikler ve tehlikeler ortaya çıktıysa, bilim ve teknolojinin hızla geliştiği ancak bilincin düşük kaldığı yeni ve 'modern' toplumsal yapının da modernleşme koşulları ve dinamikleriyle beraber 'modern' tehlike ve riskleri ortaya çıkardığını savunur. Beck'e göre modernleşme, *refleksif* bir şekilde kendi kendini sorgulayarak kendini hedef alır. Bu aşamayı Risk Toplumu olarak adlandırmıştır. Günümüz dünyası, "Post endüstriyel" yeni bir dönüşümün başladığı ikinci modernleşme zamanıdır. Bu post modern dönemde üretim sektörlerinde, meslek türleri, çalışma biçimleri, tüketim tür ve biçimleri, aile yapıları, kadın ve erkek rollerinde, siyasal ve

hukuksal sistemlerde tüm yapısal unsurlarda ortaya çıkan kökten değişimler kendine yönelen bir eleştiri sürecinin başa dönmesidir.

Beck sanayi toplumu sürecinde ortaya çıkan bilimsel, teknolojik, ekonomik ve toplumsal yeniliklerin yeterince sorgulanmadan ve yeterli bilinçlenme olmadan uygulanması nedeni ile bireysel, toplumsal ve çevresel risklerin arttığı görüşünü savunmaktadır. Beck, risk toplumunu mevcut denetim ve güvenlik sistemlerinin yetersizliği sonucu risklerin meşrulaşp daha tehlikeli boyutlara evrildiği, sanayi toplumunun risk toplumu haline dönüştüğü bir modernlik süreci olarak tarif etmektedir.

"Risk toplumu, sanayi toplumunun koruyucu ve düzenleyici kurumlarına yönelik olarak artan modernleşme (yenilik) hareketi tarafından oluşturulan ekolojik, politik, toplumsal ve ekonomik risklerin içinde yer aldıkları modern toplumun gelişme evresi olarak tanımlanmaktadır" (Beck 2011: 5).

Alman sosyolog Max Weber'in 'bilinçli bireylerle yorumlu anlama' tezine benzer şekilde, Beck de modernliğin mutlaka bilinçli olması gerektiğini savunmaktadır. Beck'in ortaya attığı risk toplumu kuramı sadece Avrupa'da değil çok daha geniş çapta tanınmıştır. Başta Anthony Giddens olmak üzere bir çok toplumbilimciyi etkilemiştir.

Giddens, modern toplumun aydınlanma çağıyla başlayıp tüm dünyayı etkisi altına alan bir yaşam biçimi olduğunu ve bu modernleşme sürecinde mevcut dinamiklerin tümüyle yok olmadığını ancak ihtiyaçlar doğrultusunda yenilenmeler ve ilavelerle devam ettiğini savunmaktadır. Ona göre modern yaşam tarzı dinamik bir süreçtir. Bu süreçte risklerin yoğunlaşp yayılmasını, küreselleşmesini ve risk konusundaki bilgilerin oluşup gelişmesini sınıflandırır.

Giddens, Riskleri ilk etapta iki kategoriye ayırır. **Birincisi** sanayi modernleşmesi içerisinde geleneğin ya da doğanın sabitliklerinden kaynaklanan dışsal risktir. **İkincisi** ise genellikle çevresel riskleri tanımlayan, elde edilen bilginin dünya üzerindeki etkisinden kaynaklanan ve hakkında tarihsel bir deneyime sahip olunamayan imal edilmiş risktir (Giddens 2000: 40). Nükleer silahların üretimi, küresel ısınma vb...

Dışsal risk olarak tanımladığı; insan ve toplum dışı etkenlerden kaynaklanan (sel baskınları, deprem, kuraklık salgın hastalıklar vb...) risklerdir. İmal edilmiş risk

ise; insan ve toplum yaşamına bağı, özellikle bilim ve teknolojik ilerlemenin yan etkileri olarak ortaya çıkan risklerdir. Giddens, bunların dışında modernliğin ve küreselleşmenin büyük etkisi sonucunda oluşan “yüksek maliyetli riskler”e dikkat çekmektedir.

Yüksek maliyetli riskler, beraberinde telafi edilemez hasarlar getiren risklerdir. Çünkü uzun vadede sonuçları bilinmez ve tam olarak değerlendirilemez. Çok geniş, yaygın ve derin bir nedensellik ilişkisi içerisinde olduğundan iyi bilinen değerlendirmeler bu tür risklerin analiz edilmesinde ve nasıl başa çıkılacağı konusunda insanları çaresiz bırakmaktadır (Giddens 2010: 158-159). 1996 yılında Ukrayna'da Çernobil nükleer istasyonunda meydana gelen kazanın, 1945 yılı yazında Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine atılan atom bombasının etkileri ve uzun vadeli sonuçları hala tartışılmaktadır. Aynı durum 2011 yılında Japonya'nın Fukushima kentinde Tsunami felaketi sonrası oluşan nükleer kaza, 11 Eylül 2001 Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması, deli dana hastalığı, kuş gribi vb. küresel salgınlar, ve yakın zamanda deneyimlediğimiz Covid-19 salgınında da geçerlidir.

Beck'in mucidi olduğu 'risk toplumu ve kendi üstüne düşünen modernleşme kuramı', günümüz sosyolojisinde toplumsal dönüşümleri açıklamakta başvurulabilecek önemli bir anahtar olarak öne çıkmaktadır. Zira Beck kuramıyla, 20.yy'ın başından itibaren yaşanan toplumsal görüntünün hem portresini çizmek, hem de bu tablodaki açmazlara çıkış yolları işaret etmek anlamında değerli bir eser sunmuştur.

Beck, risk toplumunda risklerin alınan kararlar sonucu oluştuğu fikrindedir. Yaşadığımız çağı bir risk çağı olarak görmekte, hem küresel hem bireysel dinamiklere dayandığını ve karar verme süreçleri ile oluştuğunu belirtmektedir. Risklerin bu çağa özgü olmadığını, tarih boyunca var olduğunu, toplumsal yapılar değiştikçe değişerek günümüzde şiddet ve yaygınlığının arttığını söylemektedir. Risklerin farkında olunmayan dönemden, farkında olunan döneme geçildiğini söyleyerek, *kabul edilen riskler, göz yumulan riskler gibi kavramlara* (ormanların yok olması, suların kirletilmesi, toksik kazalar gibi örnekler) da yer verir. Fazla bilginin de bilgisizliğin de riskleri artırdığını savunur, bilim insanları ve politikacıları bu süreçte en fazla sorumlu görür. Kimya ve atom endüstrisi, genetik, mühendisliği, nükleer enerji gibi alanlarda karar vericilerin, *kabul edilen ve göz yumulan risklerle* tüm toplumu ve doğayı bu kararlara ortak eden 'risk kaderi' ni yarattıklarını söyler.

“Mevcut siyaset, çözümleyemediği ve cevaplandıramadığı sorunlarla karşı karşıyadır. Siyasallığın icadı ile gerçekleşecek olan siyasetin sadece uygulanması değil, kurallarının değişmesi, toplumun siyaseti olarak biçimlendirici bir siyaset haline gelmesidir.” (Beck 1999: 28) Siyasette yeni yapılanmaların gerektiğini söyleyerek bunun siyasetin yeniden ve kökten şekillendirilmesi ile gerçekleşeceğini savunmaktadır.

Beck, doğanın toplumdan ayrı toplumun da doğanın dışında anlaşılamayacağı inancındadır ve risklerin doğaya ve doğadaki tüm diğer canlılara yönelik bir tehdit olduğunu savunur. “Çevresel problemler sadece bizi ve çevremizi ilgilendiren problemler değil, tamamen toplumsal problemlerdir. Doğanın toplum dışı olduğunu söylemeye devam eden kişi artık bizim gerçekliğimizi ilgilendirmeyen başka bir yüzyıldan konuşmaktadır” (Beck 2011: 81).

Ona göre risk toplumu bir karışım toplumdur; teknolojinin, bilimin, kültürün , siyasetin, ahlakın, matematiğin, finansın birleşiminin ortaya çıkardığı bir örüntüdür. Bu örüntüde yer alan çeşitli kesimler, (üreticiler, tüketiciler, bilim adamları politikacılar, sigortacılar, uzmanlar vb.) risklerin farkına varılmasıyla birbirini sorumlu ve suçlu görmektedir. Risk toplumu kavramının ardından ortaya koyduğu kendi üstüne düşünen modernleşme kavramı ile de risklerle başetme ve modernliğin ortaya çıkardığı açmazlardan kurtulma yolunu işaret eder. Bilgi, bilgiyi doğru kullanma, sorgulama, yeniden düşünme, karar sürecine katılma, ahlaklı bilgi gibi kavramları kendi üstüne düşünen toplum kuramı için elzem görür. *ikinci modernlik ya da modernleşmenin modernleşmesi* şeklinde ifade ettiği bir ileri aşamaya geçmek için başta bilim teknoloji ve siyaset olmak üzere tüm kurum ve birimlerin, kendisiyle yüzleşmesini zorunlu görür. Ona göre dünya risk toplumu sorgulamaya, özeleştirici yapıp anlamaya başlayınca bilinçli bir toplum haline gelecek ve ahlaklı bir modernliğe ulaşabilecektir.

Önüne geçilemez şekilde ilerleyen modernleşme ve küreselleşme süreci riskleri de artırmakta çeşitlendirmekte ve değiştirmektedir. İnsan faaliyetlerinin ve oluşturduğu "medeniyetlerin" tehlikelerinin önceden görülebilmesi, yani risklerin öngörülebilirliği, onları kontrol etmeyi mümkün kılacak anahtarları vermektedir. Bu noktada en büyük rolün sahibi ise siyasal sistemler ve kurumlar olmaktadır.

Risk toplumu afet yönetimi kavramını ve konusunu baştan ele almayı gerektirecek kadar kökten tespitler ve tartışmalar içermektedir. Gerek insan-doğa

ikiliği/ilişkisi, gerek toplumsal sınıfların oluşumu, mülkiyet-üretim konuları, gerek insan ve iç dünyası, gerekse çevrenin insandan bağımsız ve insana bağımlı kendi başına varlığı ve geçirdiği değişimler üzerinden bir boyutu önümüze sermektedir. Risklere dolayısıyla afetlere hazırlıklı, dayanıklı üstesinden gelebilen küresel bir toplum olabilmek için bu boyutları derinlemesine ele alıp incelemek ve kökten değişimlere hazırlanmak gerekmektedir.

3.1.3. Afet Sosyolojisi

Ülkemiz coğrafyası geçmişten günümüze her dönem afetlere uğramış, özellikle sanayileşmenin ve kentleşmenin giderek arttığı 1960'lardan sonra bu deneyimi daha sık yaşar hale gelmiştir. Elbette afetlerin dünyanın genel dinamiklerinden bağımsız olduğu iddia edilemez. Ancak, ülkemiz ölçeğinde baktığımızda da afetler ve insanı etkilemesinin, artış gösteren bir sorun haline geldiğini söylemek mümkündür.

Afetlerin artışıdaki nedenler sıkça dile getirilen- bilinen çoklu dinamiklerle açıklanmaktadır. Sanayileşme, kentleşme, hızlı nüfus artışı, zehirli gazların dünyanın dengesini bozması, buzulların erimesi, nükleer faaliyetler, enerji üretim problemleri vs. etkenlerin afetlerin sayılarını ve şiddetini artırdığı düşünülmektedir.

Dünyada artış göstererek yıkımlara yol açan bu afetler; Deprem, Sel, Yangın, Çığ Düşmesi, Heyelan, Fırtına, Kuraklık vb. şeklinde doğal afetler olarak görülebildiği gibi, Savaş, Terör, Yangınlar, Ekonomik Krizler, Göçler şeklinde sosyal afetler olarak da görülebilmektedir.

Afetler gerek doğa olaylarının gerekse insan davranışlarının sonucu olarak ortaya çıkar ve toplumların olağan işleyişini bozma tehlikesi yaratırlar. Bu bozulma, afet sonucu oluşan ekonomik ve sosyal hasarda kendini gösterir. Afet sonrası süreçte, toplumsal yapının düzenini sağlayan tüm yapı ve kurumların çalışması sekteye uğramaktadır. Hasardan kaynaklı bu toplumsal değişimler, afetlerin sosyolojinin ilgi alanına girmesi ve alt disiplini haline gelmesindeki temel etkidir.

Afetler, toplumsal yapıda derin ve önemli etkiler bıraksa da esas olarak çevre ve doğa bilimlerinin araştırma alanına girerler. Ancak, afet sonrası toplumlarda düzenin bozulması ve yeniden inşası, toplumların afetlerden aldığı hasarlar gibi konular sosyolojinin ilgi alanına girmektedir. Bu bağlamda, sosyoloji temelde afet süreçlerinde insan etkileşimlerini incelemektedir (Gökalp Yılmaz 2021: 198-199).

Her yıl dünya genelinde yaşanan binlerce afet, milyonlarca insanın yaşamını önemli ölçüde etkilerken aynı zamanda sosyolojik çıkarımlara muhtaç birçok toplumsal olaylara da neden olmaktadır. Toplumların yaşamını derinden etkileyen bu olayların sosyolojik açıdan incelenmesi, ortaya çıkan sosyolojik bağlamların analizi açısından önemlidir. Toplumun afetlerle başa çıkma süreçleri, afeti ve etki eden dinamiklerini iyi anlamakla yakından ilişkilidir. Sosyolojinin bir alt disiplini olan afet sosyolojisi ise bu bağlamları birtakım ilişkiler çerçevesinde ele almaktadır (Can 2020: 27-32). Afetlerin toplumun tüm kurum ve katmanlarına yaptığı etkiler, geniş bir çerçevede ve bütünsel bir yaklaşımla ele almayı gerektirmektedir.

Toplumda derin etkiler yaratan ve izler bırakan afetler, genellikle çevre ve yer bilimlerinin konusu olarak görülse de afet sonrası düzenin farklı boyutlarda bozulması, yeniden inşası ve tüm süreç boyunca gözlenen toplumsal dayanışma olgusu afetleri sosyolojik bir problem alanı haline getirmektedir. Açıktır ki, her bir afet sonrası, yaşanan maddi-fiziksel kayıplar kadar psikolojik ve toplumsal yaralanma ve dalgalanmalar da yepyeni toplumsal deneyim ve örüntüler oluşturmaktadır.

Afetleri, sosyal hayata verdiği zarar ve yarattığı kaos nedeniyle *sosyal bir patoloji* olarak tanımlayan (Dynes 1988: 91) ile, bütünleşme ve dayanıklılık açısından toplumsal yapının test edebileceği bir laboratuvar olarak gören (Fritz 1961: 651-656) afetlerin sosyolojik açıdan tanımlanmasında iki karşıt ucu temsil ediyor denilebilir. Fritz'e göre; Afetler, sosyal bilimcilere normal ve stabil koşullarda karşılaşılamayacak yani sosyolojik açıdan her an karşılaşılmayan “olağandışı” anlayabilmek için önemli avantajlar sunmaktadır.

Bates ve Peacock'ın afetlerin toplumsal değişim yaratmadaki yedi temel nedenini sıraladıkları maddeler, afetlerin toplumsal yapıları nasıl dönüştürdüğünü ve bu süreçlerin toplum üzerindeki etkilerini anlamamız açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır:

1. Afetler, sosyal sistemin yapısını strese sokarak mevcut işlevlerini yerine getirip getirmediğini test eder. Bu durum, sistemin en azından geçici olarak bu strese ve strese neden olan koşullara uyum sağlamaya zorlanmasına neden olur. Zaman içinde bu geçici uyum süreci, sosyal yapıda kalıcı değişimlere veya ilişkili değişimlere yol açabilir.

2. Afetler, farklı sosyo-ekonomik ve etnik grupları ve toplumun farklı iş bölümü tabakalarını farklı şekillerde etkiler. Sonuç olarak, toplumsal tabakalaşma sistemi bu süreçten etkilenir ve sosyal yapının farklı kısımlarında gerileme veya ilerleme ortaya çıkabilir.
3. Afetler, yeni grup ve örgütlerin ortaya çıkmasına ve mevcut grup ve örgütler arasında yeni karşılaşmalar, iş birlikleri veya çatışmalar yaratabilir. Bu durum, bu örgütlenmelerin bir araya geldiklerinde sosyal yapıyı oluşturan birimlerinde kalıcı değişimler yaratabilir.
4. Afetler, eski ve modası geçmiş teknolojik altyapıya sıklıkla zarar verir ve bu altyapının yeni teknolojiyle değiştirilmesine neden olur. Bu teknolojik yenilik, iş bölümü ve tabakalaşma sisteminde farklılaşmalara yol açabilir.
5. Afetler, genellikle işgücü ve uzmanlık sunan yabancıların ve aynı zamanda fiziksel ve finansal dış kaynakların oluşumuna olanak sağlar. Bu durum, ekonomik patlama ve aynı zamanda iş gücü dağılımında ve tabakalarında farklılaşan büyüme yaratacak bir uyarım yaratır.
6. Yabancılar, farklı davranış biçimleri ve afetten etkilenen toplumunkinden farklı yapısal örüntüler getirirler. Bu yeni davranış desenleri, yerel nüfusa aktarılarak sistemin yapısında kalıcı bir değişim aracı olabilir.
7. Afetler sonrasında kıt kaynakların yeniden inşa sürecine yön verecek şekilde eşitlik ilkesiyle dağıtımı üzerine çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Bu çatışmalar, ciddi siyasi sonuçlar doğurabilir ve devlet ve diğer birimler arası ilişkileri kapsayan sistemde kalıcı değişimlere neden olabilir (Bates, Peacock 1987: 301-307).

Bu noktalar, afetlerin toplumsal yapılar üzerindeki derin etkilerini anlamak için oldukça değerlidir. Afetlerin sosyal yapıyı nasıl dönüştürdüğü ve bu dönüşümlerin toplumsal ilişkiler ve yapılar üzerindeki uzun vadeli etkileri, bu analizin merkezinde yer almaktadır. Bu yedi neden, afetlerin toplumsal değişim üzerindeki geniş kapsamlı etkilerini anlamamız için bir çerçeve sağlamakta ve toplumsal dinamiklerin nasıl evrildiğine dair önemli bilgiler sunmaktadır.

Afetler, toplumu geçici bir uyum sürecine zorlar ve bu süreçte yaşanan değişimler, zamanla kalıcı sosyal değişimlere dönüşebilir. Örneğin, büyük bir doğal felaket sonrası toplumsal normlar veya hizmetlerin yeniden yapılandırılması, uzun vadede sosyal yapının yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Afetlerin farklı

sosyo-ekonomik ve etnik grupları çeşitli şekillerde etkilemesi, toplumsal tabakalaşmalarda derinleşmeler veya değişimler ortaya çıkarabilmektedir. Bu durum, afetlerin toplumsal eşitsizlikleri artırabilmesi ve daha kırılgan grupların daha ağır şekilde etkilenmesi sonucunu verebilmektedir. Dolayısıyla, afetlerin toplumdaki sosyal yapıyı nasıl değiştirdiğini anlamak, bu değişimlerin toplumsal eşitsizliklerle ilişkisini incelemek açısından önemlidir. Afetler ayrıca, yeni grup ve örgütlerin ortaya çıkmasına ve mevcut organizasyonlar arasında yeni iş birlikleri veya çatışmaların oluşmasına neden olabilirler. Bu yeni grup ve örgütler, afet sonrası toplumsal yapıyı yeniden şekillendirebilmektedir. Bu durum, toplumda oluşan yeni sosyal dinamiklerin ve organizasyon yapılarının, afet sonrası sosyal yapı üzerinde kalıcı etkiler yaratabileceğini gösterir.

Afetler, toplumsal değişim üzerinde önemli bir etki yaratan teknolojik altyapıya yönelik hasarlar da yaratmaktadırlar. Eski teknolojilerin yok olması, yenilikçi çözümlere ve teknolojilere geçişi hızlandırarak, toplumsal iş bölümü ve tabakalaşma sistemlerinde farklılaşmalara neden olmaktadır. Yeni teknolojiler ve altyapılar, toplumun işleyiş biçimini ve ekonomik yapısını yeniden şekillendirmekte, bu da toplumsal dinamiklerde belirgin değişimler yaratmaktadır.

Yabancı işgücü ve kaynakların etkisi de önemli bir faktördür. Afetler, dış kaynakların ve uzman işgücünün ülkeye girişine olanak sağlar. Bu durum, ekonomik canlanmalara ve iş gücü piyasasında çeşitli değişikliklere yol açarak; dış kaynakların entegrasyonu, yerel ekonomik yapıların güçlenmesi ve yeni büyüme fırsatları ortaya çıkarabilmektedir. Gelen yabancıların topluma getirdiği yeni davranış biçimleri ve yapısal örüntüler, yerel toplumu etkileyerek sosyal yapıda kalıcı değişimlere yol açma potansiyeli taşımaktadır. Kültürel ve davranışsal etkileşimler, toplumsal yapının evriminde önemli bir rol oynar ve yeni sosyal normların oluşumuna katkıda bulunur. Suriye'deki savaş nedeniyle ülkemize gelen göçmenler, Ukrayna savaşı nedeniyle aynı şekilde ülkemize gelen göçmenler, 2023 Şubat ayında gerçekleşen Güneydoğudaki deprem afeti sonrası başta Akdeniz'in diğer kentleri olmak üzere gerçekleşen göçler, yerleşik sosyo-ekonomik ve kültürel yapıların etkilenmesine örnek verilebilir. Bu göçler sonrası, konut kiralарının artışından, işgücü istihdamına, üretim ve dağıtım faaliyetlerinin kapasitesi ve çeşitliliğinden suç oranları ve türlerine kadar bir çok konuda farklılıklar yaşanmıştır.

Afetler sonrası kıt kaynakların dağıtımı üzerine çıkan çatışmalar, ciddi siyasi sonuçlar doğurabilmekte ve toplumsal ilişkilerde kalıcı değişimlere yol açabilmektedir. Kaynakların adil dağıtımı üzerine yaşanan anlaşmazlıklar, toplumsal huzuru ve siyasi istikrarı etkileyebilmektedir. Bu durum, afet sonrası yeniden inşa sürecinde adil ve etkili yönetimin önemini göstermektedir.

Maddelerin her biri toplumsal yapının farklı bir yönündeki değişme dinamiğini işaret eden, sosyal yapının beklendiği ve endişe edildiği gibi tamamen olumsuz farklılaşmalar değil, paralel oranda olumlu etkiler taşıyan desenlerle yeniden örüleceğinin yansımalarını sunmaktadır. Sistemi ve işlevlerini kontrol etmesi, eskiyen teknolojiyi değiştirmeye zorlaması, yeni üretim ve yatırım alanlarını zorunlu kılması gibi etkileriyle maddi ve teknik dönüşümler yaratmaktadır. Diğer yandan ise; yeni örgütlenmeler ve iş bölümleri, sosyal tabakalarda değişim, kültürel aktarım ve değişimler gibi etkilerle sosyal yapıda dikkate değer ve kalıcı farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Son maddede ele alınan siyasal etki ise, sistemin kökten değişebilme ihtimalini işaret etmektedir.

Afet sosyolojisinin çalışma alanında yer alan konulara değinilecek olursa, insanın doğal çevre ile olan etkileşimi, afet esnasında ve sonrasında toplumsal yapıda ortaya çıkan sosyal ve psikolojik durumlar, toplumdaki dezavantajlı grupların zarar görebilirlikleri, afetlerin toplumsal kurumlar üzerindeki etkileri, afetlerde resmi ve sivil kurumlarla birlikte medyanın rolü, karar alma mekanizmalarının afet yönetimindeki görev ve sorumlulukları, bununla ilişkili olarak kamu politikaları sayılabilir (Can 2020: 24).

Toplumsal yaşam, süregelen yapısında düzene gereksinim duyar ve rutinleriyle düzeni inşa eder. Tarih boyunca doğadan kaynaklı yıkımlar veya insanla ilişkili (savaşlar, katliamlar, terör olayları, insan kaynaklı afetler) çeşitli boyuttaki sosyal çatışma ve felaketlerde, rutine yani düzene dönmek için mücadele etmektedir. Savaş, göç, salgın hastalık, doğal afet gibi çeşitli dönemlerdeki deneyimleri anlatan romanlar ve sinema filmlerinde kahramanların hayata tutunma mücadelesi ve toplumsal dayanışma, yani en zor şartlarda bile düzeni inşa etme çabası sıklıkla işlenen ilgi gören bir tema olmaktadır.

Afet yönetiminde önemli ve tüm süreci şekillendiren bir diğer konu ise sosyal politikalar. Zarar azaltmaya yönelik toplumsal yaklaşımlar, doğal afetler karşısında insanları edilgen olmaktan çıkararak aktif birer özne haline getirecektir.

Bu bağlamda, sadece toplumun afet bilincini artırmakla yetinilmemeli, aynı zamanda engelliler, çocuklar, göçmenler gibi hassas grupları güçlendirmeye yönelik tedbirler alınmalıdır (Akbaş 2020: 340).

Gerçekleşen büyük çaplı afetlerin toplum üzerindeki etkilerine bakıldığında, yaşanan maddi ve manevi kayıpların, riskleri iyi yönetememiş toplumsallık yani sosyal politika eksiklerinden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Kriz yönetimi sürecindeki eksikler, iyileştirme süreçlerinde ise sosyo-ekonomik ve psikolojik desteklere yönelik hakkaniyetsiz bölüşümler, afetin olağan sonuçlarından ziyade afete dirençsiz toplum yapısından kaynaklanmaktadır.

Afetlerin önlenmesi, baş etme, atlatma ve iyileşme süreçleri ancak etkili bir afet yönetimiyle mümkündür. Bu anlamda karşımıza Dirençli toplum kavramı çıkmaktadır. Dirençli toplum; afete hazırlıklı, bu sayede olabildiğince az zarar gören, büyük oranda kendi gücüyle normal yaşam düzenine dönebilen toplumdur.

Afet dirençliliği, sadece bireysel ve toplumsal dayanışma ile değil, aynı zamanda sürdürülebilir altyapı ve etkili toplumsal politikalar ile sağlanmalıdır. Bu, afetlere karşı hazırlıklı ve dayanıklı bir şehir planlaması, sağlam yapılar ve çevre yönetimi gerektirir. Sürdürülebilir altyapı, afetlerin etkilerini azaltabilir ve toplulukların yeniden inşa sürecini hızlandırabilir. Ayrıca, toplumlar arası iş birliği ve politikalar, afetlere karşı hazırlıklı olmayı destekleyen sistematik yaklaşımları içermelidir. Toplumsal politikaların, risk azaltma, afet yönetimi ve kriz sonrası iyileşme süreçlerini kapsayacak şekilde geliştirilmesi, afetlere karşı genel dirençliliği artıracaktır (Akbaş 2023: 1872-1880). Afet dirençliliği, bireysel ve toplumsal düzeyde bir dizi strateji ve yaklaşımı içerir. Kişisel hazırlıklılık, toplumsal dayanışma, sürdürülebilir altyapı ve eğitim, afetlere karşı daha güçlü ve dayanıklı bir toplum oluşturma temel taşlarıdır. Bu alanlarda yapılacak çalışmalar, toplulukların afetlere karşı daha etkili bir şekilde hazırlanmalarını ve yanıt vermelerini sağlayacaktır (Varol, Buluş Kırıkkaya 2017: 3-7).

Dirençlilik, bir bireyin veya sosyal bir grubun afetler sonrasında ilk haline dönerek veya afetlerden kaynaklanan belirsizliğe karşı kendini uygun hale getirerek iyileşebilme kapasitesidir (Benadusi 2014: 177-178). Afetlerin olumsuz etkilerini tamamen yok etmek mümkün olmasa da, planlı afet yönetimi stratejileriyle bu etkilerin azaltılabildiği yaşanan örneklerle görülmektedir. 2011 yılında Japonya’da ard arda gerçekleşen deprem ve tsunami felaketleri, etkili acil

uyarı sistemleri ve halkın afete hazırlıklı olması sayesinde, felaketin şiddetine oranla beklenenden daha az can ve mal kaybıyla atlatılmıştır.

Afetlere karşı dirençliliği artırmanın bir diğer önemli yolu da eğitim ve bilinçlendirmedir. Toplumun afetlere karşı bilinçli ve hazırlıklı olması, krize karşı daha dayanıklı hale gelmelerini sağlar. Eğitim programları, afet simülasyonları ve farkındalık kampanyaları, bireylerin ve toplulukların afetler hakkında bilgi sahibi olmalarını ve etkili bir şekilde hareket etmelerini sağlayarak, toplumların afetlere karşı daha bilinçli ve hazırlıklı olmalarını sağlar ve afet yönetimi süreçlerinde daha etkin rol oynamalarını destekler (Varol, Buluş Kırıkkaya 2017: 5-8).

Toplum dirençliliğini artırmak bir çok etken ve dinamikle bağlantılıdır. Bu dinamiklerden biri olan eğitim boyutunu Twigg, beş bölümde ele almaktadır; (1) halkın farkındalığı bilgisi ve becerileri, (2) bilgi yönetimi ve paylaşımı, (3) teorik ve pratik eğitim, (4) kültürler, tutumlar ve motivasyon, (5) öğrenme ve araştırma (Twigg 2009: 4). Toplumların varlıklarının sürdürülebilirliğini sağlamak, toplumların eğitim bilgi bilinç ve farkındalık seviyelerini yükseltmekle, hazırlıklı donanımlı ve dirençli toplum oluşturmakla mümkün olabilecektir. Toplumların karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkma gücü ve şekli farklılıklar gösterir. Bu farklılıkta; toplumun sahip olduğu kaynaklar kadar, yürürlükteki siyasal sistemler, bilgi bilinç ve farkındalık düzeyleri de rol oynar. Afete dirençli toplum, afetlerin sinyallerini erken dönemde fark ederek gerekli önlemleri alabilen, krizlere ve olağanüstü durumlara karşı koyabilme yeteneği yüksek, ortaya çıkacak yıkımların üstesinden gelebilecek kaynaklara ve hazırlığa sahip, adapte olma ve iyileşme kapasitesi yönünden donanımlı toplumdur.

Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan toplumsal bunalım ve sorunlara çözüm bulma arayışlarının ürünü olarak ortaya çıkmış bir bilim olan sosyoloji, toplumları sınıflandırırken; İlkel toplum, Tarım toplumu, Sanayi toplumu, Bilişim toplumu gibi sınıflandırmalar yapar. Bu sınıflandırmaya temel oluşturan meta'lar da değişerek, *taş ve madenden, karasabana, sonrasında makineye, elektik ve elektroniğe* derken *internete* dönüşmüştür. Bu ilerleyiş sonucunda mevcut durumdaki toplumu "Ağ Toplumu" olarak niteleyen yaklaşımlara kadar ulaşılmıştır. Yani sürekli dinamik, yenilenen toplumsal yapı, genç sosyolojiyi de sürekli yenilenmek zorunda bırakmaktadır. Günümüz sosyolojisi, afet sosyolojisi bağlamındaki değerlendirmelerini hem küresel bazda hem de yerel bazda ele almaktadır. İçinde

bulunduğumuz zamanda afetlerle yaşamak, hem küresel hem de yerel çerçevede düşünmeyi ve eylemde bulunmayı gerektirmektedir.

Yangınlar, yarattıkları etkilerle doğa bilimlerine olduğu kadar sosyal bilimlere de (son yıllarda artan ölçüde) konu olmaktadır. Yangınlar, özellikle orman yangınları pek çok sosyal dinamik barındırmaktadır. Bu da diğer afetler gibi yangınların sosyolojik araştırmalarda konu edilmesinin nedenidir denilebilir. Genel olarak afetler, özel olarak da yangınlar olgusunun sosyolojik çalışmalara konu edilmesi; orman yangını riskinin ve tehlikesinin toplumun ilgili kesimlerince daha iyi anlaşılmasına, resmi organların bütünleşik ve etkili bir afet yönetimi planı oluşturup uygulamasına katkı sağlayacaktır. Afet yönetimi konusunda yapılan bilimsel çalışmalar da konuyla ilgili tüm paydaşlara yol gösterici olmaktadır.

İnsanın doğayla serüveninde geline evre, doğayı tahrip etme eylemlerinin toplumsallaşması, risklerin meşrulaşması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Küresel modern yaşam, kapitalist döngünün daha çok kar elde etme isteği merkezinde, devamlı dönüşerek riskleri de küreselleştirmektedir. Küreselleşmiş ve gerek nesneler gerek değerler açısından birbirine benzemiş, ortak materyal ve yaşantıları paylaşan dünya toplumu, artık zarar tehlikelerini de paylaşmaktadır. Günümüz toplumsal yapısı; öngörülebilir, öngörülemez, göz yumulan, imal edilmiş riskler, belirsizlikler, yan etkiler vb. şeklinde pek çok zarar tehlikesiyle kuşatılmıştır. Bu kuşatılmışlık, doğa ve toplumu adeta bir giysi gibi sarmalamıştır ve bireysel olarak bunun dışında kalmak da imkansız görünmektedir. Toptan ve bütünsel adımlar dışında kurtuluşun olası görünmediği, tehlikelerle örülmüş bu kılıfın içinden *sağ ve salim çıkabilmenin*, dengeyi sağlayabilmenin tek yolu birlikte hareket etmek, ortak akıl ve eylemde birleşmek gibi görünmektedir. Bizi kuşatan doğal ve toplumsal kaynaklı ve küresel-yerel her türlü zarar tehlikesi, ancak ve ancak; organize, sistemli, örgütlü, bilgili, bilinçli çabalarla ve kendi dışındakilere de duyarlı (doğa, hayvan, başkaları ve diğer olarak tabir edilen herşeye..) tutumları içselleştirmiş bir topluma ulaşmakla, kontrol edilebilir olacaktır.

4. BÖLÜM

4. MANAVGAT YANGINI

4.1. Manavgat'ın Coğrafi Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

4.1.1. Manavgat'ın Coğrafi Özellikleri

Manavgat İlçesi, 2.283 km² yüzölçümü ile Antalya'nın en büyük ilçesidir. İlçenin kuzeyinde Isparta ili Sütçüler ilçesi ve Konya ili Derebucak ilçesi, doğusunda İbradı, Akseki, Gündoğmuş ve Alanya ilçeleri, batısında Serik ilçesi bulunur. Güneyi ise Akdeniz ile çevrilidir. İlçenin arazisi; %18,5'i tarım arazisi (423.360 dekar), %4,7'si çayır ve meralar (106.950 dekar), %72,6'sı orman ve fundalık (1.658.480 dekar), %7,07'si su yüzeyi (16.350 dekar) ve %3,4'ü tarım dışı meskûn mahallerden (77.860 dekar) oluşur (Türkiye Turizm Ansiklopedisi 2022: 16-17).

Manavgat, 64 km uzunluğunda bir kıyı şeridinde sahiptir. 220 bini aşan nüfusu ve yaklaşık 250 bin yatak kapasitesi ile hızla gelişen ilçeler arasında yer alır. Manavgat Irmağı'nın her iki tarafında uzanan verimli topraklar üzerine kurulmuştur. Sahil şeridi, plajları ve benzersiz kumsalları ile dikkat çeker. İç kesimlere gidildikçe ekilebilir düz ovalar ve engebeli arazi yapısı görülür. Toros Dağları arasındaki Eynif Ovası ünlüdür ve bu dağlarda yörüklerin konakladığı yaylalar bulunmaktadır. İlçenin doğusundaki sınırı oluşturan Alara Çayı, Karpuz Çayı ve ilçe merkezindeki Manavgat Nehri ve Şelalesi hem Türkiye'de hem de dünya genelinde tanınmaktadır (Manavgat Belediyesi gezi rehberi 2021-2022).

İklim: İklim açısından, Manavgat Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Kışlar ılık ve yağışlı, yazlar ise sıcak ve kurak geçer. Yaz ayları oldukça sıcak geçer ve sıcaklık 45°C'nin üzerine çıkabilir. Don olayları nadiren görülür ve bazı yıllarda hiç yaşanmaz (DMİ 2022).

Bitki Örtüsü: Bitki örtüsü açısından, ilçenin güneyinden kuzeyine doğru 5-15 km boyunca engebeli bir arazi, ardından dağlık bir yapı gözlenir. Başlıca bitki örtüsü maki ve çam ormanlarından oluşur. Bitki örtüsü açısından zengin olan Manavgat, sahil şeridinden başlayarak Toros Dağları'na kadar çeşitli bitkiler, meyveler ve ağaçlarla kaplı tarım alanlarına sahiptir. Tarım arazilerinden sonra

Toroslara çıkıldıkça maki ve orman alanları başlar. Toros Dağları, genellikle çalı ve maki bitkileriyle kaplıdır. Torosların güneyindeki düşük rakımlı bölgelerde kızıl çam yaygındır. Daha yüksek rakımlara çıkıldıkça kızıl çamın yerini kara çam, ladin, sedir ve ardıç ağaçları alır. Akarsu vadilerinde ise söğüt ve çınar ağaçları yaygındır (Çobanoğlu 2012: 46-74).

4.1.2. Manavgat'ın Sosyal Özellikleri

Manavgat ilçesi, bölgenin çok sayıda doğal güzeleğe sahip bölgelerinden biridir. Doğal güzelliklerinin yanı sıra tarihi ve kültürel değerleriyle de dikkat çeker. Bunların başında, turizmin başlangıç noktalarından biri olan Manavgat Şelalesi gelmektedir. İlçede; Side Antik Tiyatrosu, tarihi su yolları ve su kemerleri, Seleukeia Antik Kenti ve Apollon Tapınağı gibi birçok tarihi kültürel miras bulunmaktadır (Manavgat Belediyesi gezi rehberi 2021-2022).

Manavgat'ta turizm sektörünün büyümesiyle birlikte ilçe merkezi hızla genişlemiş ve yeni yerleşim alanları inşa edilmiştir. Manavgat hem sahil ve turizm ilçesi olması hem Büyükşehir Antalya'ya yakın mesafede bulunması (70 km) ile gelişmeye açık aynı zamanda yerel ve geleneksel özelliklerini de koruyabilen bir yapıdadır (MATSO 2021-2022).

İlçenin isminin kökenine baktığımızda; “göçebe halk ile yerleşik halkı ayırt etmek için yörük ve manav sözcüğü kullanılmaktadır. Yani hayvancılıkla uğraşp göçebe yaşam tarzı süren halk “yörük”, göçebe hayatı terk edip yerleşik hayata çok önceden geçmiş ziraat veya ticaretle uğraşan eski yörüklere ise manav denilmektedir”. Manavlar hakkında “yerleşik yaşama geçmiş yörükler” demek doğru bir tespit olacaktır. Manavgat'ın verimli tarım alanlarına, bol su kaynaklarına sahip ve tarıma uygun bir iklime sahip olması yerleşim için oldukça elverişli şartlar sağlaması yörüklerin hayvancılığı bırakıp bu bölgeye yerleşmelerinin nedeni olarak görülebilir. Manavgat çevresinde yer alan Akseki, İbradı ve Gündoğmuş yayla ve mera alanlarının geniş yer tuttuğu ilçelerdir ve hayvancılık için uygun alanları barındırır. Ancak iklim ve otlak şartları buradaki halkı göçebe yaşama iter. Halk kış mevsiminde daha sıcak iklim şartlarına sahip alanlara göç eder. Geçmişten beri Akseki- Manavgat arasında hayvancılık için yapılan göç hala devam etmektedir. Hayvancılığı bırakanlar Manavgat'a yerleşmiştir (Ak, Kadioğlu 2016: 560-564).

Orta Asya'dan Anadolu coğrafyasına göç eden Türkler, daha önceki yaşantılarına ait pek çok unsuru da beraberinde getirmişlerdir. Yaz aylarında yaylaya çıkıp, kış aylarında ova ve sahil kesimindeki evlerine inen yörükler, (son yıllarda nüfusa oranla azalmakla birlikte) bu kültürü halen yaşatmaktadır. Yörükler, gerek yaylaya göç ve geri dönüş yolculukları (eskiden develer ve eşeklerle, günümüzde ise minibüs kamyon gibi araçlarla yapılan), gerek yayladaki yaşamları gerekse tüm kültürel özellikleriyle ayrıca araştırma konusu olacak kadar ilgi çekicidirler. Zaten araştırmalara da belgesellere de konu edilmişlerdir.

Göçer kültürden gelen yöre halkı, son 30 -40 yılda yoğunlaşan ölçüde diğer illerden göçlere ev sahipliği yapmıştır. Bunda turizm işletmeleri ve onların sağladığı istihdam imkanları ilk nedeni oluşturmaktadır. Yörenin ılıman iklimi, doğal güzellikleri, doğal yaşam imkanlarını barındırması, büyük şehirlerin trafik ve kirlilik dezavantajlarını taşınamaması gibi yönleri da Manavgat'ı cazip kılmaktadır.

Manavgat'ta turizm tesisleri görece olarak kent merkezi dışında, sahil kesiminde (Kızılot, Kızılağaç, Side, Çolaklı, Evrenseki) yer almaktadır. Yerli halkın yerleşim yeri olan Manavgat merkez ve mahalleleri sahilden 3-8 km arası içerde yer almaktadır. Köyler ise merkezden kuzey yönüne doğru, yani Toroslara doğru yayılmış durumdadır.

Manavgat doğal yaşam imkanları ve kırsal yerleşim alanlarının yaygınlığıyla bir yandan sakin bir yaşam alanı olarak karşımıza çıkmaktayken, diğer yandan hem turizm ve eğlence imkanları barındırması hem de kozmopolit yapısıyla hareketli hatta zaman zaman netameli bir görünüm taşımaktadır. Kış ve yaz nüfusu farklıdır. Yaz döneminde hem turistler hem turizm çalışanları hem de yazlıkçılarla nüfus dikkate değer oranda artmaktadır.

4.1.3. Manavgat'ın Ekonomik Özellikleri

Manavgat ilçesi, ekonomisini büyük ölçüde tarım ve turizm sektörlerinden sağlamaktadır. 2.283 km² yüzölçümüne sahip olan bu ilçede, 423.360 dekarlık alan tarım arazisi olarak kullanılmaktadır (Manavgat Belediyesi gezi rehberi 2021-2022). Hayvancılık ise genellikle açık alanlarda yapılmakta olup, besicilik fazla gelişmemiştir.

Sanayi sektörü ilçede gelişmemiş olmakla birlikte, tarıma dayalı olarak faaliyet gösteren bazı tesisler bulunmaktadır. Bunlar arasında 5 zeytinyağı fabrikası,

4 Çırçır atölyesi, 9 mandıra, 8 un değirmeni,16 ekmek fabrikası ve 2 zirai alet imalathanesi yer almaktadır. Tarımsal alanda hizmet veren Ant Birlik Tarım Satış Kooperatifi, 19 tarımsal kalkınma kooperatifi, 3 su ürünleri kooperatifi, 3 sulama kooperatifi ve ilçe merkezinde bulunan Taşağıl, Kızılot, Beşkonak ve Yavrudoğan tarım kredi kooperatifleri bulunmaktadır.

Manavgat, Akdeniz'in göz alıcı kıyısında yer alan bir bölge olarak, ekonomik olarak çeşitlendirilmiş ve dinamik bir yapıya sahiptir. Tarım, Manavgat'ın ekonomik temel taşlarından biridir; özellikle narenciye üretimi, bu bölgenin tarımsal profilinin ayrılmaz bir parçasıdır. Portakal, limon ve mandalınanın yanı sıra, bölgedeki verimli topraklar sebze ve meyve üretiminde de önemli rol oynar. Bu durum, Manavgat'ın hem yerel hem de uluslararası gıda pazarında güçlü bir konumda olmasını sağlar. Ancak, tarım sektörü aynı zamanda iklim değişiklikleri ve doğal afetler gibi dışsal etkenlere karşı da hassastır (Manavgat Belediyesi gezi rehberi 2021-2022).

Turizm, Manavgat ilçesinin gelir kaynaklarının başında gelmektedir. Bölgenin sahip olduğu doğal gzelliğler, plajlar ve tarihi mekanlar, her yıl yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Turizm sektörü, Manavgat'ın ekonomisine önemli bir katkı sağlayarak; oteller, restoranlar ve eğlence tesisleri, bölge halkına istihdam yaratmakta ve ekonomik döngüyü desteklemektedir. Bu canlı turizm sektörü, Manavgat'ın hem kısa hem de uzun vadede ekonomik büyümesine önemli katkıda bulunmakta ve bölgenin genel refah seviyesini artırmaktadır.

2020 yazında covid pandemisi, 2021 yazında ise yangın felaketi nedenleriyle sektör olumsuz etkilense de 2022 yılında Manavgat'ın Turizm geliri yerel ve resmi kaynaklara göre 6 milyar 800 milyon dolar, olarak kaydedilmiştir. 2023 yılında 8 milyar 334 milyon dolar,2024 yılında ise 8 milyar 784 milyon dolar olmuştur (MATSO 2023-2024).

Manavgat'ın ekonomik çeşitliliği, sanayi ve hizmet sektörleriyle geniş bir yelpazeyi kapsamakta; tarım ve turizmin yanı sıra, bölge, çeşitli küçük ve orta ölçekli işletmeler ve büyük sanayi tesislerine de ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, ekonomik büyümeyi destekleyen ve yerel iş gücüne olan talebi artıran bir ortam yaratmaktadır. Ayrıca, Manavgat'ın stratejik konumu, lojistik ve ulaşım sektörlerine de fırsatlar sunarak, bölgenin ekonomik potansiyelini daha da artırmaktadır. Bu eşitlilik, Manavgat'ın ekonomik istikrarını ve dayanıklılığını sağlamada önemli bir role sahiptir.

4.2. Manavgat Yangınının Etkileri

4.2.1. Manavgat Yangınının Çevresel (Ekolojik) Etkileri

Orman yangınları, yalnızca fiziksel olarak görsel kirliliğe neden olmakla kalmaz, aynı zamanda bu bölgelerde yaşayan insanlara ve çevredeki tarihi ve doğal zenginliklere zarar vererek turizm sektörünü ve dolayısıyla ülke ekonomisini de olumsuz etkilemektedir. Yangınlar, bölgedeki doğal yaşam alanlarını tahrip ederek biyoçeşitliliği azaltır ve ekosistem dengesini bozar. Ayrıca, yangınların neden olduğu duman ve zehirli gazlar, solunum yolu hastalıklarına yol açarak insan sağlığını tehdit eder. Bu durum, yangınların kontrol altına alınmasını ve önlenmesini daha da önemli hale getirmektedir (Ayanoglu, Dölarıslan ve Gül 2017: 32-35). Manavgat'ta yaşanan yangın;orman varlığı, köy ve kent yaşam alanları, tarım alanları, hayvanlar, su kaynakları, hava vb...tüm çevresel yapıya zarar vermiş, kısa orta ve uzun vadeli sonuçlar yaratmıştır.

Manavgat yangını, yaklaşık 50 bin hektar alanın yanması, 2.800 yapının zarar görmesi ve çok sayıda insan ile hayvanın etkilenmesiyle Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük afetlerinden biri olmuştur (Kolukırık, Arslan, Gökalp Yılmaz 2022: 577-580). Gerek ekolojik gerekse sosyo-ekonomik uzun süreli çabalar gerektiren hasarlar oluşturmuştur.

Manavgat'ta 2021 Ağustos ayında çıkan ve 11 gün süren yangında 48 köy etkilenmiş, Yanan Toplam Orman Alanı 31.095.90 Ha, Yanan Toplam Ziraat Alanı 11.000 Ha, Toplam Yanan Alan 58.048 Ha olmuştur. Köylerde yaşam alanları (evler, bahçe ve tarlalar) etkilenmiş, orman barındırdığı canlı türleri sağladığı ürünlerle büyük kayba uğramıştır. Orman müdürlüğünün tespitlerine göre bölgede; 263 büyükbaş, 2 bin 783 küçükbaş, 20 bini bıldırcın 27 bin 407 kanatlı hayvan, 1441 arılı kovan, 1006 boş kovan olmak üzere 33 bine yakın hayvan yitirilmiştir (Anadolu Ajansı - Kenarlı 2023 :1-4).

Doğal yaşam kaynakları her açıdan büyük ve uzun süreli kayıplara uğramıştır; bu durum tarım ve turizm faaliyetlerinden daha fazla ekolojik yaşamı etkilemiştir. Ormanlık alandaki ağaçların yanması, bu bölgelerde yaşayan canlıların yaşam alanlarının yok olmasına neden olmuş, sıcaklık, nem ve oksijen dengelerini olumsuz yönde etkilemiştir. Tarımsal değer taşıyan ağaçların bulunduğu alanlarda da büyük kayıplar yaşanmıştır. Yok olan ormanlık alanların yeniden canlandırılması,

ciddi bir emek ve uzun bir süre gerektirmektedir. Orman yangınlarında yüksek sıcaklık, bazı toprak özelliklerinin bozulmasına ve buharlaşma sonucunda su kayıplarına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu durum ekolojik dengenin bozulması sonucunu doğurmaktadır.

Yangınlar yaban hayatı da çok olumsuz etkilemektedir. Hayvanların yaşam alanlarının tahrip olmasına, göçlere ve hayvanların can kayıplarına sebep olmaktadır. Ayrıca bazı türlerin yok olması ve yanan alanlara başka türlerin gelmesi de yaban hayatın dengesini bozmaktadır (Öztürk, Özkan 2019: 71-73). Yukarıda ayrıntıları verildiği gibi 33 bin civarında hayvan yitirilmiş, pek çoğu da yangından ve dumandan zarar görmüştür.

Araştırmamız sırasında görüşülen yöre halkı, yangının üçüncü dördüncü günü olan 30-31 Temmuz günlerinde güneşin neredeyse kaybolup, adeta gün doğumu gibi loş ışıklı bambaşka bir hava deneyimi yaşandığını, günlerce gökyüzünden kül yağdığını tüm alanların kül ve isle kaplandığını, solunum güçlükleri yaratmasının yanı sıra bu durumun ruhsal çöküntü ve kaygı düzeyini de arttırdığını aktarmışlardır.

Tablo 11. 2021 Manavgat Yangınında Etkilenen Köyler

2021 Manavgat Yangınında Etkilenen Köyler

Köy adı	Nüfus	Orman şefliği
Ahmetler mah.	350	Karpuzçay
Aksaz mah.	679	Manavgat
Aşağışıklar mah.	1358	Manavgat
Belenobası mah.	995	Karpuzçay
Cevizler mah.	272	Manavgat
Çeltikçi mah.	2240	Manavgat
Demirciler mah.	1254	Manavgat
Gebece mah.	774	Karpuzçay
Güzelyalı mah.	193	Manavgat
Hacıalı mah.	412	Manavgat
Hacısalı mah.	348	Manavgat
Hocalı mah.	399	Karpuzçay
Karaöz mah.	965	Manavgat
Karavca mah.	414	Manavgat
Saraçlı mah.	602	Karpuzçay
Seydiler mah.	484	Manavgat
Sülek mah.	1069	Manavgat
Tepeköy mah.	105	Karpuzçay
Ulukapı mah.	3266	Manavgat
Bucakşeyhler mah.	728	Naras
Çayyazı mah.	1511	Şelale
Çolaklı mah.	6483	Şelale
Dikmen mah.	919	Naras
Dolbazlar mah.	543	Naras
Evrenleryavşı mah.	424	Naras
Evrenseki mah.	2943	Şelale
Gültepe mah.	2054	Şelale
Hatipler mah.	2730	Şelale
Ilıca mah.	7134	Şelale
Kalemler mah.	255	Şelale
Kavaklı mah.	8753	Şelale
Salur mah.	108	Naras
Sarılar mah.	21738	Şelale
Sorgun mah.	3341	Şelale
Şişeler mah.	95	Naras
Yeniköy mah.	715	Şelale
Yukarı ışıklar mah.	844	Naras
Oymapınar mah.	1563	Yaylaalan
Sevinçköy mah.	107	Yaylalalan
Sırtköy mah.	478	Üçirmak
Tilkiler mah.	326	Yaylaalan
Yaylaalan mah.	634	Yaylaalan
Hocalar	513	Taşagıl
Yavrudoğan	1749	Taşagıl
Gündoğdu	2082	Taşagıl
Beydiğin	303	Kargihan
Kızıldağ	786	Çardak
Çardak	944	Çardak

Yanan Toplam Orman Alanı 31.095.90 Ha

Yanan Toplam Ziraat Alanı 11.000 Ha

Toplam Yanan Alan 58.048 Ha

Veriler Manavgat Orman İşletme Müdürlüğünden Alınmıştır .

4.2.2. Manavgat Yangının Ekonomik Etkileri ve Sonuçları

Altun Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri' adlı eserinde afetlerin etkilerini şu şekilde sınıflandırır: "Doğal afetlerin neden olduğu olumsuzluklar üç ana başlıkta değerlendirilebilir: fiziki kayıplar, can kayıpları ve yaralanmalar. Bunların yanı sıra, işyerlerinin ve konutların hasar görmesi veya yıkılması da büyük kayıplar arasında yer alır. Afetlerin diğer etkileri ekonomik, sosyal ve psikolojik zararlar olarak sınıflandırılabilir" (Altun 2018: 4-6).

Doğal afetlerin maliyetlerini incelediğimizde, bu maliyetler üç ana kategoriye ayrılmaktadır: doğrudan maliyetler, dolaylı maliyetler ve ikincil maliyetler. Doğrudan maliyetler, sabit varlıklar, duran varlıklar, sermaye ve stoklarda meydana gelen kayıpları içerir. Ayrıca, acil yardım ve kurtarma çalışmaları için yapılan harcamalar da doğrudan maliyetler kapsamında değerlendirilir. Dolaylı maliyetler, ekonomik faaliyetlerin durması sonucu ortaya çıkan üretim kayıplarını ve gelir azalmasını kapsar. İkincil maliyetler ise, afet sonrası iyileşme ve yeniden yapılanma süreçlerinde karşılaşılan maliyetlerdir. Bu maliyet kalemleri, afetlerin geniş çaplı etkilerini ve uzun vadeli sonuçlarını ortaya koymaktadır (Akar 2013: 190-197).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde doğa kaynaklı afetler, ekonomik olarak geriletici etki yapmaktadır. Üretim ve kalkınma- büyüme çalışmaları, kamu maliyesi ve hizmetleri aksamalara kayıplara uğramakta toplumun tüm kesimlerinde yoksullaşma kaçınılmaz olmaktadır. Gelişme ve kalkınma yönünde kullanılabilecek kamu kaynaklarının afetlerle baş etme ve iyileştirme için kullanılmak zorunda kalınması bütçe açıklarına neden olmaktadır. Bu nedenlerle afetlerin etkilerini, şiddetlerini azaltıcı önlemler almak, afetler ve riskleriyle baş etme ve önleme yönünde etkili programlar uygulamak çok büyük önem taşımaktadır.

Manavgat'taki orman yangını, bölgenin ekonomik yapısını derinden sarsan bir felaket olarak hafızalara kazınmıştır. Yangının hemen ardından tarım sektörü büyük bir darbe almış; verimli araziler, meyve bahçeleri ve sebze tarlaları, yangının yıkıcı etkisiyle büyük ölçüde yok olmuştur. Çiftçiler, yıllarca süren emeklerinin karşılığını alacak ürünleri kaybederken, bu durum tarımsal üretimin ve yerel gıda tedarikinin aksamasına neden olmuştur. Yangının ekonomik etkileri, çiftçiler için doğrudan gelir kaybıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bölgesel gıda fiyatlarının artışına ve yerel pazarların daralmasına yol açmıştır.

Turizm sektörü, Manavgat'ın ekonomik yapısında önemli bir rol oynar ve yangınlar, bu sektörü ciddi şekilde etkilemiştir. Ormanlık alanların yok olması, bölgedeki doğal güzelliklerin zarar görmesi, turistlerin ilgisini azaltmış ve ziyaretçi sayısında düşüşe yol açmıştır. Ayrıca, yangınların yarattığı korku ve olumsuz imaj, gelecekteki turizm gelirlerini de tehdit etmektedir. Turizm sektörünün yeniden canlanması, sadece fiziksel restorasyonla değil, aynı zamanda bölgenin güvenilirliğini ve cazibesini yeniden kazandırmayı da gerektirir.

Ekonomik iyileşme süreci, yangınların yarattığı zararın boyutunu telafi etmek için kapsamlı bir strateji gerektirmektedir. Manavgat'ın yeniden inşası ve ekonomisinin toparlanması, devlet destekleri, yerel yönetimlerin çabaları ve toplumsal dayanışma ile mümkün olacaktır. Bu süreçte hem tarım hem de turizm sektörlerinin sürdürülebilir bir şekilde yeniden yapılandırılması, ekonomik dengeyi sağlamak için kritik öneme sahiptir. Uzun vadede, yangınların ekonomik etkilerini hafifletmek için kalıcı çözümler geliştirilmesi ve toplumsal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Manavgat'ta da 2021 yazında yaşanan ve 11 gün süren yangın, tarım hayvancılık turizm ve genel ticari faaliyetlere ciddi zarar vermiş, diğer yandan da baş etme ve yeniden inşa süreçlerine çok önemli emek ve kaynak kullanılmıştır. 28 Temmuz'da başlayıp 10 gün süren ve Türkiye'nin en büyük yangın felaketlerinden biri olarak tarihe geçen Manavgat yangını, 220 saat sonra kontrol altına alınabilmiştir. Bu felaket sırasında 60 bin hektar ormanlık alan zarar görmüştür. Yangın, 28 Temmuz'da saat 11.30'da 4 farklı noktada başlayarak Akseki, Gündoğmuş, İbradı ve Alanya bölgelerinde 21 farklı noktada etkili olmuş ve bu ilçelerdeki 59 mahallede büyük hasar bırakmıştır.

Yangının yayılması sonucu, ormanların yanı sıra 59 mahalledeki evler, ahırlar, depolar, iş yerleri ve tarım alanları da yanmış, çok sayıda hayvan ölmüştür. İlk tahminlere göre, bu yangın felaketinde en az 1 milyar TL ekonomik kayıp yaşandığı belirtilmektedir. 220 saat süren yoğun mücadele sonucu, yangın 6 Ağustos günü saat 15.30'da kontrol altına alınabilmiştir. Yangın, binlerce hektar orman arazisi ile yüzlerce ev, ahır, depo ve hayvanı yok etmiştir.

Antalya Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO) Başkanı Davut Çetin, yangında 60 bin hektar civarındaki verimli ormanların yandığını ifade ederek, "Çünkü en verimli ormanlar Manavgat bölgesindeydi" demiştir. Çetin, milyonlarca canlının ve ağacın

yok olduğunu belirterek, “Yedi vatandaşımız, binlerce çiftçimizin hayvanı ve orman canlımız maalesef kaybettik” diye eklemiştir. Ayrıca, dumandan zehirlenen ve yanık yarası bulunan 821 vatandaşın hastanelerde tedavi altına alındığı da kaydedilmiştir.

Yangınla mücadelede 8 uçak, 2 İHA, 19 helikopter, 2 yönetim helikopteri, 1 insansız helikopter, 1915 araç ve 8.155 personel görev almıştır. Yangın söndürme uçakları ve helikopterleri, 10 gün süren mücadele boyunca toplamda 160 binden fazla sorti yaparak, deniz, yangın söndürme havuzları ve barajlardan aldığı tonlarca suyu havadan bırakarak engebeli arazilerdeki yangını söndürmüştür. Tarım ve Orman Bakanlığı’nın tespitlerine göre, bölgede 15 bin dekar tarım alanı zarar görmüştür. Son verilere göre, yangın sonucunda 263 büyükbaş, 2.783 küçükbaş, 20 bin bıldırcın, 27.407 kanatlı hayvan, 1.441 arılı kovan ve 1.006 boş kovan olmak üzere toplamda 33 bine yakın hayvan yaşamını yitirmiştir. ATSO Başkanı Çetin, yangınla ilgili yapılan tam hesaplamalar sonucunda, orman dışındaki yerleşim alanlarında yanan evler, ahırlar, depolar, iş yerleri, seralar, bahçeler, tarlalar ve hayvanlarla ilgili en az 1 milyar TL’lik ekonomik kaybın olduğunu belirtmiştir (Doğan Haber Ajansı 2021).

Manavgat ilçesinin gelirlerinin çok önemli kısmını Turizm oluşturmaktadır. 2020 Mart’ından itibaren tüm dünyayla birlikte ülkemizde de etkili olan covid-19 salgını turizm sektörünü doğal olarak sekteye uğratmıştır. 2020 sezonu bu düşüşle geçirilmişken, 2021 yazında ilçede yaşanan Yangın felaketi de turizme ikinci darbe olmuştur. Turizm gelirleri 2020 yazında covid pandemisi, 2021 yazında da yangın felaketi nedenleriyle ciddi düzeyde düşmüştür. 2022 yılı Manavgat’ın Turizm gelirine yerel ve resmi kaynaklardan bakıldığında (MATSO) 6 milyar 800 milyon dolar rakamı karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal dinamikler dünyada da ülkemizde de her dönem yeni etkiler yaratmaya devam etmektedir. Son bir yılda Rusya-Ukrayna savaşı ve Güneydoğuda yaşanan büyük deprem afeti, yaşanan büyük acının yarattığı çöküntü ve travmaların dışında Manavgat’ı sosyal ve ekonomik yönden de etkilemiştir. Tarıma bağlı ithalat ve turizm faaliyetleri bu koşullardan ve ülke ekonomisinin genel durumundan etkilenmeye devam etmektedir.

4.2.3. Manavgat'ta Yangın Süreci ve Sonuçları

Doğal afetler ortaya çıktığı yerde, yıkımlar kadar panik ve kargaşaya sebep olmaktadır. Yangın beklenmedik ve hızlı ilerleyen bir afet olarak panik, çaresizlik ve kaos ortamı yaratmakta, bu durum da yangına müdahalede organize olmayı

zorlaştırmaktadır. Afetler yarattığı endişe ve çaresizlik duygularıyla kendi koşullarını oluşturur. Yangın ortamında hem mücadele hem iletişim ve yardım mekanizmaları çok yönlü oluşturulmaya çalışılırken belli bir zaman süreci alır. Manavgat yangınında da aynı süreçler yaşanmıştır. Bir yandan köylerde insan, hayvan ve evler kurtarılmaya çalışılırken diğer yandan ormanlarda yayılım panik yaratmıştır. Yöre aynı zamanda bir turizm ve tatil yöresi olduğundan oteller ve yazlık evlerin sakinleride panik ve endişeden etkilenmiş, büyük bir çoğunluğu yöreyi terk etmiştir. Olay günlerinde sosyal medyada dolaşan yanlış haberler ve provokatif paylaşımların bilgi kirliliğine yol açması da halkı telaşlandırmış ve toplumsal öfke yaratmıştır. Yangının kontrol altına alındığı 10. günün sonunda yanan alan 58.000 hektara ulaşmıştır. Bu nedenle Türkiye’de yaşanmış en büyük orman yangını olarak kabul edilmektedir. Kısa aralıklarla birbirinden uzak 4 yerde birden başlayan yangın, sabotaj şüphesi doğurmuştur. Yöre halkı arasında, buraların birtakım şahıslarca yakıldığı, hatta söndürme çalışmasına katılanların arasına katılarak söndürülen yerlerin tekrar alevlendirildiği, bunların bazılarının yakalanarak güvenlik güçlerine teslim edildiği şeklinde söylemler dolaşmıştır.

Bu dönemde yangının temelinde, doğal etkenlerin mi (sıcaklık, ormandaki yansıtıcı maddelerin tutuşturuculuğu, rüzgâr vb.), ihmal mi yoksa sabotaj mı olduğu tartışmaları ortamın gerginleşmesine sebep olmuştur.

Sosyal medyada yangına müdahalenin yetersiz olduğu, söndürme çalışmalarında THK uçaklarının kullanılmadığı yönünde söylemler, toplumsal öfke, yalnız bırakılmışlık duyguları ve kutuplaşmalara sebep olmuş, bir yandan ortamın olumsuz etkisi artarken diğer yandan kamu ve sivil duyarlılığı artırıcı etki yaptığı gözlenmiştir. Yangının ilerleyen günlerinde bireylerin hissettiği çaresizlik, öfkeye dönüşmüş ve bu öfke, yangına müdahalede geç kalındığı görüşünde birleşmiştir. Yangın boyunca resmi ve siyasi kurumlar yangın bölgesine müdahale etmiş olsa da bu müdahale bazı kesimlerce yetersiz bulunmuştur. Ortak şikâyet konuları arasında yangın söndürme uçaklarının yetersizliği, diğer ülkelerden yardım istenmemesi ve siyasilerin bölge halkının ihtiyaçlarını anlama ve karşılamada yetersiz kalışı yer almıştır.

Manavgat’taki orman yangınında, alevlerin hızla yayılması, panik ve belirsizlikle karmaşa yaratmış, yerel halk ve yetkililer bir yandan yangının kontrol altına alınması için mücadele ederken, bir yandan da güvenlik ve tahliye

operasyonları yürütmek zorunda kalmışlardır. Yangının yayılma hızının ve etkisinin kontrol edilememesi, acil durum yönetiminde ciddi zorluklara yol açmış ve bu kaotik ortam hem bölge halkının hem de ilk yardım ekiplerinin morali üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. İnsanlar evlerini terk etmek zorunda kalmış, bu da toplumsal yapının sarsılmasına ve büyük bir belirsizlik ortamının oluşmasına neden olmuştur.

Yangının yarattığı kaosu ardından, bölgedeki ekonomik faaliyetler büyük bir darbe almıştır. Tarım arazilerinin, ormanlık alanların ve yerleşim yerlerinin yok olması hem tarım hem de turizm sektörlerinde ciddi kayıplara yol açmıştır. İşyerlerinin kapanması, geçici işsizlik ve bölgesel ekonomik daralma, yangının ikincil etkilerinin somut örnekleridir. Yerel yönetimlerin ve yardım kuruluşlarının hızla harekete geçmesi, bu karmaşık durumu yönetme çabaların katkı sağlamış, ancak ekonomik toparlanma süreci zaman almış ve geniş çaplı planlamalar gerektirmiştir.

Manavgat yangınının ardından ortaya çıkan zararlar, sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve toplumsal etkilerle de kendini gösterdiğinden, yeniden yapılanma süreci, sadece altyapının restore edilmesi değil, aynı zamanda toplumun travmadan iyileşmesi ve sosyal bağların güçlendirilmesi anlamına gelir. Bu süreç hem ulusal hem de uluslararası yardımların ve yerel dayanışmanın önemini göstermekte, zira toplumsal dayanışma ve uzun vadeli destek mekanizmaları, böyle bir yıkımın üstesinden gelinmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

"İletişim, toplumsal ilişkilerin devamı için temel bir ihtiyaçtır. Doğal afetler gibi beklenmedik olayların yaşandığı dönemlerde ise iletişim, kendi özel koşullarını ortaya çıkarır. Bu süreçlerde iletişim kanalları, bir yandan hayati bir öneme sahipken, diğer yandan da kargaşayı derinleştiren bir fırsatçılık aracı haline gelebilir. Afetlerin boyutları abartıldığında, çaresizlik hissi derinleşir ve bu durum toplumda olumsuz etkilere yol açabilir "(Toker 2016: 261).

Kamuoyunun bir kısmı yapılan müdahaleyi eksik ve geç bulmakta bir kısmı ise bu söylemlerin abartılı olduğunu ve yetkili birimleri aciz gösterip zedelediğini belirtmektedir. Yangın sırasında Antalya Büyükşehir Belediyesi, Manavgat Belediyesi, komşu ilçe ve il belediyeler ile kamu kurumlarından gelen yangın söndürme araçları ve insan gücü, yöre halkının çabalarına eklenmiş aynı zamanda umut ve güç vermiştir.

Afet ortamları dayanışma ve birlik duygusuna çok olumlu etki yapmakla birlikte, bu tür durumları bile istismar etmek isteyenler maalesef bu iklimi bozmaktadır. Fahiş fiyatlarla satılan yangın söndürme tüpü, maske, eldiven, yanık kremi, vb. malzemeler örnek verilebilir. Talebin artması sonucu bazı satıcıların bu ürünlerin fiyatını iki katına çıkarması, bölgeden olmadığı halde gelip malzemeleri yağmalamaya çalışanlar için şikâyet birimi oluşturulup, söz konusu malzemelere fiyat aralığı zorunluluğu getirilmiştir. Bu koşullar, afet ortamında kısa ve uzun süreli toplumsal etkiler yaratmıştır. Giderilmesi ve tekrar olağan koşullara dönülmesi için yerel ve genel, resmi ve sivil çok yönlü çabalar gerekmiştir.

4.4. Manavgat Yangını ve Toplumsal Etkileri

4.4.1. Manavgat Yangını ve Psiko-Sosyal Etkileri

Afetler, kısa ve uzun süreli psikolojik travmalar yaratırken bir yandan da çeşitli kaygı bozukluklarıyla dolaylı etkiler ortaya çıkarmaktadırlar. Barınma kaybı, iş kaybı, ekonomik kayıplar gelecek kaygıları bunlardan bazılarıdır.

Amerika'da, özellikle panik, kitlesel demoralizasyon ve sosyal kırılmanın grup davranışı üzerindeki etkileri incelendiğinde, tehlike altında olan grup üyeleri ve afet mağdurlarının ani gelişen koşullara hızla uyum sağladıkları ve gerekli müdahaleleri panik yapmadan anında gerçekleştirdikleri gözlemlenmişti (Tierney vd. 2006: 68-69).

"Afet sonrası bireylerin iyilik halinin sağlanabilmesi için ihtiyaçlar belirlenerek, olabilecek afet durumuyla baş edebilme, iyileşme davranışlarının sağlanması ve yardım sağlayan bireylerin desteklenmesi için yapılan tüm hizmetlere "Psikososyal Müdahale" denilmektedir" (Mağden vd. 2008: 21). Son dönemlerde Türkiye'de yaşanan afetlerde, Kızılay, AFAD vb. sivil toplum örgütleri, sundukları fiziksel yardımların yanı sıra sahaya psikolog, sosyolog ve sosyal hizmet uzmanları göndererek afetzedelere psiko-sosyal destek sağlamaktadır.

Yangın afetinin psiko-sosyal etkileri, özellikle afet sonrası dönemde toplumsal dayanışma ve bireysel iyileşme süreçleri üzerinde derin izler bırakır. Bu tür afetlerde, bireyler sık sık ani kayıplar yaşar, yaşam alanları yok olur ve güvenlik duygusu ciddi şekilde sarsılır. Bu durum, afetzedelerde uzun süreli kaygı, stres ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi psikolojik sorunların ortaya çıkmasına

neden olabilir. Psiko-sosyal destek hizmetleri, bu travmaların hafifletilmesinde kritik bir rol oynar, ancak afetin yarattığı psikolojik yükün hafifletilmesi zaman alacak ve sürekli bir destek gerektirebilecektir.

Yangın afetleri sırasında ve sonrasında toplumun dayanışma ve yardımlaşma ruhu, psiko-sosyal etkilerin yönetilmesinde önemli bir faktördür. Toplumsal dayanışma, afetin yarattığı duygusal boşlukların doldurulmasında ve bireylerin yeniden toparlanmasında önemli bir rol oynar. Bu tür yardımlar ve destekler, afetzedelerin yalnız olmadıklarını ve toplumsal bağlarının güçlendiğini hissetmelerine olanak tanıyarak, iyileşme sürecini hızlandırmaktadır.

Manavgat'ta yangın sonrası sosyal hayatın tüm alanlarını saran çoklu problemlerden biri de Psikolojik travmalar olmuştur. Doğal afetler ani, beklenmedik şekilde ortaya çıkarak şok etkisi yaratır. Yangın sırasında ve sonrasında bu felaketin yarattığı şiddetli travmalar hem bireysel hem toplumsal bazda ağır ve uzun süreli çöküntüler yaratmıştır.

Psikolojik travmalar her yaş grubu ve cinsiyetten insanı etkilemiş, olayın ilk şok günleri geçtikten sonra da sürmüştür. Gönüllü kurum ve kişilerden oluşan psikologlar, sosyal hizmet uzmanları ve pedagoglar ilk haftalarda yoğun destek göstermişlerdir. İlerleyen aylarda ise, birçok afette de sıklıkla yaşandığı gibi insanlar kendi güçleri ve bilinçleri ölçüsünde destek mekanizmalarına ulaşabilmişlerdir. Bu süreçte insanların birbirlerine olan destekleri de (komşular, köylüler arası dayanışma, yangın bölgesi dışından gelen yakınlar) azımsanmayacak bir moral ve güç kaynağı olmuştur.

Çocuklar yetişkinlere göre doğal olarak daha çok desteğe ihtiyaç duyan kesimi oluşturmuştur. Çocuklarda tüm afetler sonrasında, uzun süre atlatılamayan ve kalıcı kaygı bozukluklarına dönüşebilen etkiler sıklıkla gözlenmektedir. Fakat yangın afeti, oluşturduğu sosyo-psikolojik manevi iklimle çok yoğun bir yardım ağı sağlayarak, bu etkileri önemli ölçüde gidermiştir.

Yangın günlerinde hayvanlar da travmatik süreçlerden nasibini almışlar ve onların yardımına da il içi ve il dışından gelen gönüllü veterinerlerin kurdukları çadır hastaneler yetişmiştir. Bu merkezlerde hayvanlara tıbbi yardımların yanı sıra psikolojik destek ve sarmalama çalışmaları yapılmıştır.

Afet yazınında psiko-sosyal etkiler de son yıllarda daha ağırlıklı olarak yer bulur olmuştur. Afet sonrasında meydana gelen travma sonrası stres bozukluğunun (TSSB) en çok izlenen bozukluk olduğunu belirten Bayhan, ayrıca tüm felaketler sonrasında ortak olarak kırılganlık, belirsizlik, kontrol eksikliği duygularının ağırlık kazanarak psiko-sosyal problemleri arttırdığını ortaya koymaktadır (Bayhan 2012: 339).

"Etkilenen sayısı kadar afet vardır. Başka bir deyişle afetten etkilenen her özne, fiziksel olayın etkilerini kendi yaşam süzgecinden geçirmek suretiyle afetin öznel bir yorumunu üretir" (Akgüngör 2010: 16). Psiko-sosyal etkiler bağlamında karşımıza çıkan diğer bir kavram ise *Afetzede* kavramıdır. Felakete maruz kalarak mağdur olan insan, farklı türde kişisel deneyimlerle yaşanıp, son derece öznel bilinçve bilinçaltı örüntülerle bezenen yepyeni *psikolojik kişilik tipleri* üretir. Afettede; korku güvensizlik öfke acı yas çökkünlük yılgınlık vb. duygularla bezenmiş güçsüzleşmiş tipler olarak karşımıza çıkabildiği gibi, Savaşçı mücadelecı sarmalayıcı organize eden ulaşan yetişen güçlü kişilik tiplerini de yaratabilmektedir.

Afetler, bireyler üzerinde derin ve çeşitli etkiler bırakarak kişisel gelişim ve potansiyel açığa çıkarma süreçlerini tetikleyebilmektedir. Bu tür olaylar, genellikle zorlu koşullar ve travmalar içerdiğinden, insanların dayanıklılığını ve içsel güçlerini sınar. Ancak, bu zorlayıcı deneyimler aynı zamanda kişilerin bilinmeyen potansiyellerini keşfetmelerine de olanak tanır. Afetler insanlara, duygusal ve psikolojik derinliklerini yeniden gözden geçirme fırsatı sunar. Bu bağlamda, afetler insanların kendileri ve çevreleri hakkında daha önce fark etmedikleri yönlerini keşfetmelerini sağlayabilmektedir. Bu öznel yorumlamalar bütünü, afetin toplumsal hafızasını oluşturur. Toplumsal hafıza, tekrarlanan her yeni afette acıları yeniden tazeler.

Afetlerin kişisel etkileri ve potansiyel açığa çıkarma süreçleri, her birey için farklı şekillerde ortaya çıkacaktır. Bu etkilerin bireylerin yaşamlarına nasıl yansıdığı, kişisel geçmişleri, psikolojik dayanıklılıkları ve toplumsal destek sistemlerine erişimlerine bağlı olarak değişiklik gösterecektir. Bu nedenle, afetler sadece bir kayıp ve travma deneyimi değil, aynı zamanda kişisel ve toplumsal gelişim için bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Bu süreç, bireylerin hem kendilerini hem de toplumu yeniden şekillendirmelerine fırsat sunmaktadır (Özkan, Çetinkaya Kutun 2021: 252-255). Farklı ülkelerde yapılan afet çalışmalarına göre, afete maruz kalan

bireyler, yardım bekleyen afet kurbanlarına yardım konusunda çok daha duyarlı olmakta, arama-kurtarma faaliyetlerinde dikkat çekici bir aktivasyon sergilemekte ve toplumsal birliktelik en üst düzeye ulaşmaktadır.

Manavgat özeli de afetzede olgusunun birçok türde örneğini oluşturmuş, insanlar belki farkında olmadıkları potansiyel özellikleriyle tanışmış veya kendilerini tanınmayacak düzeyde depresyon ve kaygı sarmalının içinde bulmuşlardır.

"Bazı araştırmacılar afetlerden “kolektif bir stres durumu” olarak bahsederken, bazıları ise bunu “sosyal kriz dönemi” olarak ele almaktadır (Nasreen 2012: 25-30). Manavgat’taki orman yangını, bölge halkı üzerinde derin izler bırakmış, yangınlar sırasında ve sonrasında yaşanan belirsizlik, korku ve kaygı, birçok kişinin ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkilemiştir. Evlerini ve işlerini kaybeden bireylerin yaşadığı travma ve uzun vadeli stres, anksiyete ve depresyon gibi psikolojik sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Ayrıca, yangının yarattığı belirsizlik ve güvenlik endişeleri, bölge halkında yaygın bir travma etkisi de yaratmıştır.

Afet sonrası, toplumsal iyileşme ve destek mekanizmaları, psikolojik destek programları, bireylerin travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve diğer ruhsal rahatsızlıklarla başa çıkmaları konusunda çok önemli katkı yapmıştır. Ayrıca, toplumsal dayanışma ve sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi, afet sonrası iyileşme sürecinde kritik bir rol oynamaktadır. Toplumun ve bireylerin psikolojik iyileşmesi için hem profesyonel yardım hem de toplumsal destek mekanizmalarının etkin bir şekilde çalışması, uzun vadeli toparlanma sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır (Özyanık, Tarlacı 2023: 130-133).

Şu husus da göz ardı edilmemelidir ki, afet sonrası bireylerin afet deneyimlerine ve düzenlerinin yeniden inşasına yükledikleri anlamları kendi bağlamı çerçevesinde ele alarak incelemek, mevcut sosyal bilim afet yazınının sosyolojik yönüne katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bireylerin yeniden uyum sürecinde ihtiyaçları belirleyerek, kuramsaldan uygulamaya yönelen bir yol çizmektedir.

4.4.2. Sosyolojik Açıdan Manavgat Yangını

"Doğanın tahribatıyla oluşan sorunlar gerek kökenleri gerekse de sonuçları bakımından sadece fiziki dünyanın değil, aynı zamanda insanın meselesidir" (Beck 2011: 123). Afetler, toplumsal yapıda köklü değişimler yaratmakta, toplumsal yapı yeniden şekillenmekte ve sosyolojik bir olgu halinde karşımıza çıkmaktadır. Sosyal bilimciler tarafından Afet kavramı yeniden tanımlanmış; yarattığı kaosla toplumsal yaşama zarar verebilen yıkıcı olaylar olarak nitelendirilmişlerdir.

Afetlerle ilgili kullanılan bir kavram olan dirençlilik, bir toplumun yaşadığı travma, risk veya şok sonrasında, kendi risk yönetim planı çerçevesinde işlevlerini geri kazanabilme yeteneğini ifade eder. Dirençlilik, afet, risk, travma veya şokun etkilerini absorbe etme, iyileşme süreçlerine uyum sağlama ve düzenli bir şekilde eski haline dönerken aynı zamanda iyileşebilme kapasitesidir (Gökalp Yılmaz 2021: 198-202). Afetlerin üstesinden gelmekte en temel kavramlardan biri olan dirençlilik; risk yönetim planlamaları, hızlı ve etkin müdahale, strateji şemasının işlevselliği, yardımların hızlı ulaştırılması gibi konularda varlığını açıkça hissettirir. Bu yönden bakıldığında ise afetler, toplumsal bütünleşme ve dayanıklılığın test edilmesine olanak vermektedir.

Afetlerin sosyolojik etkileri, toplumsal bağların güçlenmesinden sosyal eşitsizliklerin artmasına kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Toplumsal değişim ve dönüşüm süreçlerinde önemli bir rol oynar ve bu süreçlerde bireylerin ve toplulukların hem zorluklar hem de fırsatlar karşısında nasıl tepki verdikleri, toplumların gelecekteki dayanıklılığını ve sosyal yapısını şekillendirir.

İslam Can "Afet Sosyolojisi" adlı eserinde afet olgusunu, "insan topluluklarının yaşadığı yerlerde aniden veya zamanla oluşan gerek doğanın olağan devinimiyle gerekse de insanın doğrudan veya dolaylı müdahalesiyle gerçekleşen; fiziksel, ekonomik, psikolojik ve daha birçok yönden büyük hasarlara ve kayıplara neden olan ve etkileri bakımından önemli toplumsal sonuçlar doğuran sosyal bir olgu" şeklinde tanımlar. (Can 2020: 27).

Afetler, bireysel ve toplumsal bazda çoklu sorunlar barındırmakta ve yeniden inşa-uyum sürecinde; nüfus yapısında değişimler, toplumsal tabakalaşma yapısında hareketlilikler, iş bölümü- uzmanlaşma-örgütlenme alanlarında yenilikler hatta siyasal sistemlerde köklü değişimler ortaya çıkarabilmektedir. Sonuç olarak tüm bu

değişim ve dönüşümler toplumsal yapıda mikro -mezzo-makro değişimler anlamına gelmektedir.

Sosyolojik açıdan afetlerden değişik düzeylerde etkilenen farklı sosyal kesimlerin varlığını vurgulamak gerekmektedir. Dezavantajlı gruplar biçiminde nitelendirilebilecek söz konusu sosyal gruplar, bir toplumda afetten önce de var olan toplumsal eşitsizlikler temelinde afet sonrasında daha belirgin hale gelmektedirler. Bu durum toplumların afete direnci ve afetler karşısındaki kırılganlığı ile ele alındığında, toplumda dezavantajlı gruplar olarak nitelenen sosyal kesimlerin afetler karşısındaki etkilenme düzeyleri farklılaşabilmektedir. Toplumsal yapının işleyişindeki aksaklıklar ve yaşanan afetin yıkıcı etkilerinin büyüklüğü, özellikle dezavantajlı grupların afet sonrası iyileştirme sürecinde çözülmesi gereken yeni sosyal sorunları beraberinde getirmektedir (Şaşmaz 2022: 68-73).

Orman yangınları, toplumsal eşitsizlikleri daha belirgin hale getiren sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Özellikle düşük gelirli ve savunmasız gruplar, yangının etkilerinden orantısız bir şekilde etkilenmekte, evlerin, işyerlerinin ve tarım alanlarının yok olması, bu grupların ekonomik olarak daha fazla zorlanmasına yol açmaktadır. Yangın sonrası yapılan yeniden yapılandırma ve yardım çalışmalarında, bu grupların ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması, sosyal eşitsizlikleri derinleştirmekte, toplumsal sınıf farklılıklarını ve ekonomik dengesizlikleri daha görünür kılmaktadır. Çarpıcı bir şekilde Afetler; toplumun tamamını etkilemesiyle demokratik, dezavantajlı grupları daha çok etkilemesiyle hiyerarşiktir.

Orman yangınları, sadece fiziksel yapıları değil, aynı zamanda kültürel ve manevi değerleri de etkilemektedir. Yerel kültürler, tarihi yapılar ve manevi mekânlar yangınlarda büyük zararlar görebilmekte ve bu da toplumsal hafızayı kökten etkilemektedir. Bu tür afetler, toplumsal belleklerde bıraktıkları derin izlerle bireylerin psikolojik durumlarını etkiler. Örneğin, yangın sırasında kaybedilen bir yerel tarihi yapı, sadece fiziksel bir kayıp değil, aynı zamanda toplumsal kimliğin bir parçasının kaybıdır. Bu durum, toplumsal hafızanın ve bireylerin kültürel kimliklerinin sarsılmasını ve yeniden şekillendirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır.

"Doğayı tahrip etme pratiklerinin zamanla toplumsallaşması; ekonomik, sosyal ve siyasal çatışmaları beraberinde getirirken, aynı zamanda “görünmeyen” yan etkilerini de oluşturdu" (Beck 2011: 122). Ülkemizin son dört yılına baktığımızda;

Tüm Dünyada etkili olan ve iki yıla yakın süren 2020 pandemisi, ardından gelen Yangın, Sel, Deprem felaketleri, çok hasarlara yol açmasının yanında mevcut olanda hem doğal hem beşerî açıdan önemli farklılıklar yaratmıştır. Pandemi sırasında tüm yaşam alanları, eğitimden ticarete, bankacılıktan yerleşim alanlarına tüm sektör ve alanlarda bir kısmı geri dönmeyen değişimler yaratmış, 2023 Şubat ayında Ülkemizin Güneydoğu bölgesinde gerçekleşen ve 10 ilimizin çok büyük kayıp verdiği deprem ve sonrasında, yine bölgede can ve mal kayıplarının dışında, üretimden inşaata, eğitimden sağlığa, yerleşim ve nüfus yapısından sosyal dokuya kadar tüm yapı değişikliğe uğramıştır.

2021 Temmuz ayında Manavgat'ta 10 gün süren yangın ve sonrasında da bölgede, başta orman ve sundukları olmak üzere, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden turizm sektörüne, ısı -nem ve yağış düzeyinden nüfus ve yerleşime kadar birçok alan ve etken değişime uğramıştır. Manavgat yangını, yöre halkında hem maddi hem manevi hasarlar ortaya çıkarmıştır. İnsan gibi, doğal çevre ve diğer canlılar da bu hasardan nasibini almıştır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmet Merkezi ekiplerinin yangın ve sonrası süreçte vatandaşın sorunlarına çözüm üretmek için sahada görev yaptığı aktarılmıştır. Bununla birlikte afet sonrası yaşanan travma bozukluğu konusunda destek için yöreye çok sayıda psikolog geldiği, profesyonel destek sağlama kanallarının oluşturulduğu ve afetzedelere çok yönlü destek sunulduğu da farklı bilgi kaynaklarıyla (yöre halkı, medya, sosyal medya, yerel yönetim ve STK verileri gibi.) desteklenmektedir. Ayrıca Manavgat'ta yangın nedeniyle tahrip olan ve kullanılamaz durumda bulunan evlere kırmızı çarpı işareti konulmaya başlandığı, işaretlenen evlerin yıkıma hazır hale getirildiği de belirtilmiştir.

Yangın sırasında insanların evlerini, ahırlarını ve bahçelerini kaybetmeleri ilgili kurumlar ve yetkililer tarafından önemsenmiş, bölgeye konteynerler taşınmış, yerel halka lojman ve misafirhaneler tahsis edilmiştir. Manavgat halkının, kontrol edemedikleri yangın karşısında umutsuzluğa kapıldıkları, yangını durdurmak için kendi çabalarıyla çözümler geliştirmeye çalıştıkları, ancak yeterli müdahalede bulunamadıkça ve yeterli yardımı alamadıkça cesaretlerini kaybettikleri ve yoğun çaresizlik duyguları yaşadıkları yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Yangın sırasındaki kargaşa ve çaresizlik, yangın sonrası endişelerle birleşince, bölgede tüm

toplum kesimlerine yayılan derin üzüntü ve keder hâkim olmuştur. Bu duyguların arkasında, tarım ve hayvancılığın sona ereceği, birçok çalışanın işsiz kalacağı ve bölgenin kendine yeterlilikten uzaklaşacağı kaygıları yatmaktadır. Manavgat'ta, ana geçim kaynaklarından biri olan tarımın yanı sıra tarlalar ve seraların da bulunduğu yaklaşık 50 bin hektar alanın yanması, tedarik zincirinde çeşitli aksaklıklara yol açmış, pazarcılar ve halcilerin mağduriyeti, ürünlerin yok olması ve elde kalanların fiyatlarının yükselmesi gibi sonuçlara neden olmuştur (Kolukırmık, Arslan ve Gökalp Yılmaz 2022: 565-569).

Sosyolojinin kurucularından Emile Durkheim'ın toplumsal yaşamın temeline oturttuğu kolektif bilinç ve organik dayanışma olgusu Manavgat yangını sürecinde pratik olarak deneyimlenmiştir diyebiliriz. Kollektif bilinç; afetin tüm aşamalarında toplumsal kurumlar ve aktörler arasında ortak bir bilinç ve buna bağlı hareket edilmesi olarak değerlendirilebilir. Örneğin yangın anında evi ya da aracı yangından etkilenme ihtimali olmadığı halde eline yangın tüpü alarak alevlere müdahale eden bir kişi, toplumsal yaşamı sekteye uğratacak bir acil duruma ya da afete müdahale eden kolektif bilincin bir örneğidir. Daha çok geleneksel toplumlarda etkin olan aidiyet, toplumsal etki ve uyuma, dayanışma ve birlik gibi kavramlar modern toplumun gündelik yaşamında bu ölçüde yer bulmamakta ve deneyim pratikleri nadir olduğundan alışkanlık gelişmemektedir. Modern veya Postmodern öncesi toplumlarda, olağanüstü bir durum olmadan da kollektif bir çok eylem ve dayanışma gündelik yaşamda mevcutken (tarla bahçe hasadının, kışlık yiyecek hazırlıklarının, düğün hazırlıklarının, sünnet asker gibi bir çok ritüelin, hastalık, kaza bela gibi dertlerle mücadelenin ortaklaşa yapıldığı pek çok deneyim) günümüz toplumlarında kent yaşamında ancak olağanüstü durumlarda dayanışma, kollektif bilinç ve eylem deneyimi yaşanabilmektedir.

Manavgat'taki yangında baskın olarak gözlenen duygu-durum ve tutumlara baktığımızda; korku, kaygı, panik ve çaresizlik duyguları ve mücadele, dayanışma ve diğerkamalık tutumları öne çıkmaktadır. Yöre halkının kendi evi malı ve hayvanları kadar çevreye ormana sahip çıkması, cansiperane mücadelesi aidiyetlik duygularını gözlemlemek açısından önemlidir. Yine yerel ulusal ve uluslararası düzeyde sergilenen güçlü dayanışma kollektif bilincin yüksek olduğunu göstermektedir.

4.4.3. Manavgat Yangınında Toparlanma ve Yeniden İnşa Motivasyonu

Orman yangınları verdiği tüm zararlara rağmen, toplumsal yapıların yeniden yapılanmasına ve yenilikçi çözümlerin ortaya çıkmasına yol açarak, yangın sonrası yeniden inşa sürecinde toplumsal ve ekonomik yapının yeniden gözden geçirilmesini sağlar. Bu süreçte, yeni politikalar, planlamalar ve destek sistemleri geliştirilerek, yangınların getirdiği zorluklar karşısında daha dayanıklı ve sürdürülebilir yapılar oluşturma imkânı doğacaktır.

Manavgat Yangını, afetten etkilenen tüm mahalle ve köylerde enkaza dönmüş bir çevre bırakarak sona ermiştir. Yangın boyunca olağanüstü bir gayretle yöre halkına destek olan gönüllüler ve kamu görevlileri yöreden hemen çekilmese de insanlar günlük yaşam rutinlerine dönememek sorunsalıyla yüzleşmek zorunda kalmışlardır (Anadolu Ajansı - Elçin 2021).

Başta yöre halkı kendi yaralarını sarmak için yardımlaşarak işe koyulmuş, yanan bahçelere ağaçlık alanlara iyileştirme çabalarına başlamış, diğer yandan evlerini- baskınlarını onarılabildiğini barınacak hale getirmeye çalışmışlardır. İlerleyen gün ve haftalarda devletin kurumları ve belediyeler, yörenin ihtiyaçlarını belirlemek ve gidermek noktasında önemli rol oynamışlardır. İlk etapta, evleri kullanılamaz hale gelen ailelere barınacak yer ve eşya temininde, günlük ihtiyaçlarının tedarik edilmesinde destekler sağlanmıştır.

Sonraki aylarda yanan bölgelerde ve boş alanlarda fidan dikim ve iyileştirme çalışmaları yapılmış, bir yılı aşkın sürede de evleri yanan yöre halkına TOKİ tarafından bölgenin geleneksel görünümüne uygun Afet evleri yapılarak teslim edilmiştir. Vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak adına destek fonları oluşturulup, hasar tespit çalışmalarından sonra ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır (toki.gov.tr/haber/antalyada).

İnsanlar kadar hayvanların mağduriyeti de büyük bir kayıp ve üzüntü kaynağı olmuştur. Hayvanlara yardım etmek için farklı şehirlerden yangın bölgesine giden gönüllü veteriner hekimlerin ve hayvanların tedavisi için maddi-manevi destekte bulunan gönüllü vatandaşların birlik ve beraberlik içinde gerçekleştirdikleri çalışmalar bir nebze umut olmuştur. Hayvanlar için yapılan kurtarma çalışmalarının yetersiz kalması hayvan mağduriyetinin yetkili kuruluşlarca yeterince ciddiye

alınmadığı düşüncesini güçlendirmiştir (Kolukırmık, Arslan, Gökalp Yılmaz 2022: 567-570).

Manavgat yangını sonrası yapılan iyileştirme ve müdahaleler incelendiğinde, mağdur mükelleflerin vergi ertelemesinin de öne çıktığı görülmektedir. Haberlerde, yangından zarar gören ilçelerin Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından mücbir sebep hali ilan edildiği ve bu ilçelerdeki mükelleflere vergi ödemelerini erteleme olanağı sunulduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, yangından etkilenen bölgelerin yeniden yeşillendirilmesi için çalışmalar başlattığını duyurmuş, ağaçlandırma çalışmalarının 3-5 yıl içinde zarar gören bölgeleri iyileştireceğini öngörmüşlerdir. Bu çalışmaların, fidan dikimi, kendi haline bırakma ve tohumlama olmak üzere üç farklı yöntemle gerçekleştirileceği belirtilmiştir (Anadolu Ajansı - Palabıyık 2021).

Ormanın bölge sakinleri için bizzat bir yerleşim ve barınma ekosistemi olması, bu afeti olabildiğince sorunsallaştırmakta, paralel olarak da en hızlı şekilde normale dönme gayreti ve motivasyonu sağlamaktadır (OGM 2022). Manavgat yangını sonrasında, afet bilincinin yaygınlaştırılması ve afet dirençliliğinin artırılması konularında duyarlılığın arttığı gözlemlenmiştir. Özellikle; ormanlık alanlarda piknik yaparken dikkatli olunması, sigara içilmemesi, cam şişelerin ormana atılmaması ve küçük bir yangın görüldüğünde hemen itfaiyenin aranması gibi önlemler büyük önem taşımaktadır.

Toplumlarda büyük yıkımlara yol açabilecek felaketlerle tekrar karşılaşmamak için dirençlilik kavramı önem kazanmaktadır. Afetlerin tamamen önlenmesi ve negatif etkilerinin tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmasa da afetlere karşı dirençlilik mekanizmalarının oluşturulması ve toplumsal bilincin artırılması büyük önem taşır. Afete karşı direnç, pozitif adaptasyonu sağlayan dinamik bir süreç olup, bireylerin ve toplumun kapasitesini artırmayı, iyileşme sürecini hızlandırmayı ve afetlere müdahale edebilme yeteneğini içerir (Mızrak 2018: 58-61).

Manavgat'taki yangın sonrası toparlanma süreci, bölge halkının direncini ve birlikte çalışma arzusunu yansıtan güçlü bir motivasyon örneği sergilemiştir. Yangının yarattığı yıkımın ardından, topluluklar arasındaki dayanışma ve yardımlaşma ruhu, yeniden inşa sürecinin temel taşlarını oluşturmuştur. Yerel halk, zorlu koşullara rağmen birlikte hareket ederek hem maddi hem de manevi açıdan

destek sağlama çabalarını sürdürmüş, bu ortak mücadele, afet sonrası iyileşme sürecinin hızlanmasına katkıda bulunarak, toplumsal bağların güçlenmesine ve moralin yeniden tesis edilmesine önemli katkı yapmıştır (Kolukırik, Arslan ve Gökalp Yılmaz 2022: 564-568).

Yangının yol açtığı büyük hasarın ardından hem devlet kurumları hem de özel sektördeki kuruluşlar, bölgenin yeniden yapılandırılması için hızlı ve etkili adımlar atma kararlılığı göstermiş, busüreçte, altyapı iyileştirmeleri, doğal kaynakların restorasyonu ve ekonomik destek programları gibi çeşitli girişimler hayata geçirilmiştir (Neyişçi 2023: 166-171).

Yangın sonrası psikolojik destek programları ve toplumsal dayanışma, bireylerin travma sonrası normal yaşantılarına dönmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda toplulukların yeniden güçlenmesini sağlamakta ve bu bütüncül yaklaşım, afet sonrası iyileşme sürecinin sadece fiziksel değil, aynı zamanda ruhsal ve toplumsal açıdan kapsamlı bir şekilde ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır (Özkan, Çetinkaya Kutun 2021: 249-252).

Afetler doğası gereği, aniden gelişerek çevreye beklenmedik ölçüde zarar vermekte ve mevcut toplumsal yapıların işleyişinde "rutin" olanda kökten değişimler yaratmaktadır. Gerek mekânsal olarak verilen mücadele gerekse zamana karşı verilen kurtarma ve hayatta kalabilme mücadelesi toplumsal dayanıklılığın da dayanışmanın da en üst seviyeye çıktığı örnekler olmaktadır.

4.5.Manavgat Yangını ve Toplumsal Dayanışma ve Bütünleşme Olgusu

Kriz anlarında, topluluklar genellikle ortak bir amaç etrafında birleşir ve yardımlaşma duygusu güçlenir. Yangın sonrası yardım ve destek ağları kurulur; dolayısıyla toplumsal bağlılık ve dayanışma güçlenir. Örneğin, yangın sırasında ve sonrasında kurulan gönüllü gruplar ve yardım organizasyonları, komşular arasında güçlü bir destek ağı oluşturur. Bu durum, toplumsal ilişkilerin yeniden yapılandırılmasına ve yerel toplulukların daha dayanıklı hale gelmesine katkıda bulunmaktadır (Kolukırik, Arslan ve Gökalp Yılmaz: 577-580).

Yangın sürecinde gerek kurum ve kuruluşlar gerekse bireysel çabalarla seferberlik, dayanışma ve iş birliğinin en üst seviyede yaşandığı gözlemlenmiştir.

Yaklaşık 12 gün süren yangın boyunca itfaiye çalışanları ve orman işçileri başta olmak üzere halk ve sivil toplum kuruluşlarının birlik içinde koordine olmaları, felaketin yarattığı umutsuzluğa adeta panzehir olmuştur.

Sivil toplum kuruluşları, kurum ve kuruluşların yangın sürecinde gösterdikleri çabanın medya ve sosyal medyada geniş yer bulması, yurt genelinde ve yurtdışında duyarlılığı artırmıştır. Yetkili kurumlar ve halkın yanı sıra Türkiye'nin önde gelen çeşitli zincir marketlerinin bölgeye yiyecek tedarik edeceği, TOBB'un maddi yardımda bulunacağı, TİM ve TESK'in ağaçlandırma kampanyaları başlatacağı gibi haberler örnekler arasında sayılabilir.

Yangın sürecinde sadece bölge halkı değil, Türkiye'nin genelinden ve hatta ülke dışından da yoğun desteklerin geldiği gözlenmiştir. Sosyal medya paylaşımlarında bu destek için yayılan minnettarlık söylemi, yükselen toplumsal dayanışmayı daha da artırmıştır. Yangın ve sonrasındaki günlerde sivil halktan oluşan gönüllüler, yangın söndürme çalışmalarına fiilen katılmış, gençler kendi aralarında koordine olup itfaiye ekibine ve lojistik çalışmalara destek vermiş, kadınlar atölyeler kurarak el emeği ürünler satıp katkı sağlamışlardır. Yangın sürecinde çok sayıda gönüllü ve resmi kuruluş, belediyeler ve özel şirketler para yardımı toplayarak bölge halkına erzak ve zorunlu ihtiyaç malzemeleri ulaştırmıştır. Yangın bölgesindeki halkın yiyecekten barınma ihtiyacına kadar her türlü problemi, resmi ve gönüllü çeşitli dijital iletişim ağlarıyla paylaşılmış ve koordinasyon sağlanmıştır.

Yangınlar gibi doğal afetler sadece insanları değil, hayvanları da etkilemektedir. Bu nedenle, yangın sürecinde hayvanlara yardım etmek için birçok sivil toplum kuruluşu ve gönüllü kişi görev almıştır. Hayvan Hakları Federasyonu (HAYTAP), yangın bölgesindeki hayvanlara anında müdahale etmek amacıyla bir Sahra Hastanesi kurmuş ve bölgeye yakın veterinerler yangında zarar gören hayvanları ücretsiz tedavi ederek bu ortak çabaya katılmışlardır (Kolukırık, Arslan, Gökalp Yılmaz 2022: 572-575).

Geride kalan hayvanların besin ihtiyaçlarını karşılamak için ve yem sıkıntısı çeken besiciler için Konya başta olmak üzere çok sayıda ilden saman ve kesif yem getirilerek bölge halkına dağıtılmıştır. Toplumsal dayanışma ve birlik iklimi yangın afetiyle mücadelede yöre halkına her yönden güç ve direnç katmıştır.

Günümüzün dijital olanakları sayesinde afet ve yardımla ilgili çağrılarının geniş çaplı bir boyuta ulaşması ve ülke sınırları dışına çıkıp tüm dünyada duyulması mümkün olmuştur. Medya ve sosyal medya kanalıyla, ulus ötesi ölçekte destek ve dayanışmanın sağlandığı somut bir gerçeklik olarak gözlenmiştir. Çeşitli ülkelerden resmi ve gönüllü birçok yardım ekibi bölgeye gelerek çalışmalara katılmışlardır.

Afetler, ortaya çıktığı toplumsal dayanışma ve birlik açısından ve yeni işbirliği organizasyonlarının kurulması açısından ortak bilinç oluşmasını da beslemektedirler. Bu bütünleşme, sürecin kayıplarıyla başa çıkmada büyük ve çok olumlu bir etki yapmaktadır. Felaketi atlattırma ve toplumsal işleyişin kısa sürede eski haline dönebileceği konusunda inanç ve dayanma gücü vermektedir (Alkın 2020: 65-67).

Evrensel ve yerel değerleri özümsemiş toplumlarda afetlerde yardımlaşma duygusu daha güçlüdür. Afetten hemen sonra öncü bir grubun harekete geçmesi diğer bireyleride teşvik eder. Dayanışma hem yöre halkı bazında hem de resmî kurumlar ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla gerçekleşirken yaygınlaşır. Ülke geneli ve uluslararası boyuta ulaşır. Bunda gelişen iletişim yöntemlerinin, dünyanın bir ucunda gerçekleşen bir afet veya felaketin birkaç dakika içine tüm dünyada duyulabilmesinin de büyük rolü vardır. Afet iklimi, genel olarak da yardımseverlik iklimi yaratır. Normalde çok dışa dönük ve yardımsever olmayan insanların bile bu ortamda duyarlılık ve katılımlarının çok yükseldiği gözlenmektedir. Ülkeler bazında bile bu dayanışma iklimi etkisini gösterir ve normal günlerde çok iyi ilişkiler içinde olmayan ülkeler dahi, afet ve felaket anlarında çoğunlukla desteklerini esirgemezler.

Yangın sürecinde, bireylerin her türlü tehlikeyi göze alarak karşılık beklemeksizin müdahalede bulunması, bireyin toplumun değerlerini içselleştirdiğini ve toplumsal yaşamı aksatacak afete karşı kolektif bilinçle harekete geçtiğini göstermektedir (Alkın 2020: 73-76). Elbette dayanışma ve destek konusundaki davranışlarda toplumdan topluma farklılıklar da görülmektedir. Afet, yaşattığı kaos ve acının yanında yukarıda anlatıldığı gibi bireylerin toplumsal ilişkilerini yeniden kurguladıkları önemli bir sosyal yaşam deneyimi içermektedir. Sosyal destek ve dayanışmanın yanı sıra, yepyeni toplumsal eylem ve toplumsal kişilik tipleri yaratmaktadır. Bu bağlamda, afet yönetimi alanı da afet yazını da birey ve onun gündelik yaşamının yeniden inşasına yönelik önemli ipuçları bulabilir.

Afet sonrası yağma ve sapma davranışı da konunun dikkat çeken bir başka yönüdür. Dynes ve Quarantinelli'nin 1972 yılında yayınlanan "When Disaster Strikes" adlı makalesinde, medya ve film sektöründe sıkça yer alan, afet sonrası bireylerin hayatta kalmak için toplumun diğer üyelerini feda edeceği veya zarar vereceği fikrine karşılık, toplumsal bütünleşme ve proaktif sosyal davranışların afet sonrasında geliştiği iddia edilmektedir. Makalede, afetler sonrasında insanların kendi çıkarlarını ön plana çıkarıp bencilce davranacakları düşüncesinin aksine, toplumsal dayanışmanın arttığı ve bireylerin daha fazla iş birliği içinde hareket ettikleri belirtilmektedir. Bu bakış açısı, afet sonrası toplumsal davranışların genellikle pozitif yönde değiştiğini ve insanların birbirlerine yardım etmek için daha fazla çaba sarf ettiklerini ortaya koymaktadır. Makaledeki iddiadan hareketle, doğal afetlerin oluşturduğu büyük yıkım ve harabete rağmen, toplumsal dayanışma ve birlik iklimi yaratarak, önemli bir kazanım yarattıkları da yadsınamaz. Kısacası, toplumsal bütünleşmenin en üst seviyede gözlemlendiği afet sonrası dönemde, sapma davranışın en alt seviyede olduğu söylenebilir (Dynes, Quarantinelli 1972: 66-70).

Manavgat'ta yangın sırası ve sonrasında sapma davranışı olarak nitelendirilebilecek durum çok fazla gözlenmemiş ve aktarılmamıştır. Bunda, on gün aktif süren sonrasında da haftalarca devam eden süreç boyunca yörenin ıssız sahipsiz kalmaması, oluşan mağduriyetlerin yarattığı duygusallık ve duyarlılık, bölgenin görece olarak küçük yerleşim yeri olması, gibi unsurların etkili olduğu düşünülebilir. Yardımların bir kısmının (organizasyon eksikliği nedeniyle) heba olması dışında çok dikkat çeken istismar tarzı olumsuz durum kaydedilmemiştir (Kolukırık, Arslan, Gökalp Yılmaz 2022: 569-574).

Sivil toplum örgütlerinin ve bir gruba bağlı olmasalar da böyle zamanlarda doğal bir şekilde organize olan gönüllülerin özverili çabaları da dayanışma ve destekli olma duygusunu artırmaktadır. Afet ortamlarında STK'larla halkın ve resmi görevlilerin paylaşım ve bütünleşmeleri oldukça duygusal örnekler yaşatmaktadır. 1999 Marmara depreminde, bölgede resmi organlardan önce ve daha etkili bir şekilde halkın yardımına koşan AKUT halkta yüksek bir güven ve minnet yaratmıştır. Kamu politikalarının daha planlı afet örgütlenmeleri içermesi halinde, STK'ların daha büyük katkılar yapacağı tartışılmaz bir gerçektir. "Dost kötü günde belli olur" sözündeki gibi, gerçekten de afetler toplumun birlikteliğini dayanışmasını adeta inşa eden ve kuvvetlendiren dönemlerdir. Halk, kamu kurumları, STK'lar, siyasi partiler,

köylü kentli yoksul zengin tüm toplumun kenetlendiği deneyimler yaşanır (Ok Şehitoğlu 2023: 337-342).

Afetlere müdahale sırasında daha fazla can ve mal kaybını önlemek amacıyla, toplumu bilgilendirmek, eğitmek ve afete kontrollü bir şekilde müdahale edilmesini sağlayacak önlemleri almak hayati önem taşır. Afet bölgelerinde sıkça karşılaşılan hatalardan biri, yardım etmek isteyen halkın bilinçsiz müdahalelerinin daha büyük sorunlara yol açmasıdır (Erkan 2010: 112-118). Örneğin, Manavgat yangını sırasında, yardım etmek isteyen halkın birbirini "Lütfen bilinçsiz müdahalede bulunmayalım, bilinçsiz davranışlar yeni üzüntülere yol açabilir" şeklinde uyardığı gözlemlenmiştir. Bu tür uyarılar, afet bölgesindeki müdahalelerin daha etkili ve düzenli olmasına katkı sağlamaktadır.

Afet bölgelerinde koordinasyon ve doğru müdahale son derece önemlidir. Afet bölgeleri, yaşanan mağduriyet nedeniyle karmaşık bir yapıya sahiptir. Yardıma gidenlerin bu karmaşıklığı artırmak yerine azaltmaları beklenmektedir. Sosyal medyada, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü gruplar yangın bölgesi için destek çağrıları yaparken; daha çok deneyimli ve koordine iş gücü aramaları, yardımları ayrı ayrı göndermek yerine birleştirip ihtiyaçlara göre periyodik olarak gönderme gibi tavsiyelerde bulunmaları kaos içinde düzen sağlamaya yönelik çabalardır.

Yangın yerlerine müdahale sadece gönüllü çalışmalarla sınırlı kalmamıştır. Yangın sürecinde bölgeye başta helikopter ve uçaklar aracılığıyla olmak üzere çeşitli yollarla müdahale desteği sağlandığı gözlemlenmiş ve aktarılmıştır. Ayrıca, yangın bölgesine farklı ülkelerden de söndürme helikopterleri ve uçakları gelerek çalışmalara katılmıştır. Bu uluslararası destek, yangının kontrol altına alınmasında ve söndürülmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Manavgat, yangın sırasında "Genel Hayata Etkili Felaket Bölgesi" ilan edilmiş, siyasetçiler bölgeye gelerek inceleme ve destek ziyaretlerinde bulunmuş, ancak bu ziyaretlerin katkısı yanında, çok yoğun güvenlik önlemleri nedeniyle çalışmaları aksatması şikayetleri de yoğun olarak izlenmiştir.

5. BÖLÜM

5.BULGULAR VE TARTIŞMA

5.1.Bulgular

5.1.1.Katılımcılara İlişkin Demografik Bulgular

Tablo 12. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılım

Değişken	Kategori	F	%
Cinsiyet	Kadın	92	47,42
	Erkek	102	52,58
Yaş	Genç (18-34)	43	22,16
	Orta (35-49)	71	36,60
	Orta üstü (50-64)	57	29,38
	Yaşlı (65+)	23	11,86
Medeni Durum	Bekar	43	22,16
	Evli	111	57,22
	Diğer	40	20,62
Eğitim Durumu	İlkokul ve öncesi	113	58,25
	Ortaokul	16	8,25
	Lise	47	24,23
	Üniversite	18	9,28
HanedeYaşayanKişiSayısı	2 kişi	32	16,49
	3 kişi	51	26,29
	4 kişi	73	37,63
	5 kişi ve üstü	38	19,59
Meslek	Turizm	19	9,79
	Tarım-hayvancılık	53	27,32
	Kamu sektörü	18	9,28
	Emekli	19	9,79
	Diğer	85	43,81
AylıkGelir Durumu	8.000 TL ve altı	20	10,31
	8000-12000 TL arası	27	13,92
	12.000-15.000 TL arası	68	35,05
	15.000 TL ve üzeri	79	40,72
Toplam		194	100

Araştırma örneklemini oluşturan 194 katılımcının demografik özellikleri incelendiğinde, %52,58'inin erkek ve %47,42'sinin kadın olduğu belirlenmiştir. Yaş gruplarına göre dağılımda, katılımcıların %36,60'ının 35-49 yaş aralığında, %29,38'inin 50-64 yaş aralığında, %22,16'sının 18-34 yaş aralığında ve %11,86'sının 65 yaş ve üzeri olduğu görülmüştür. Medeni durum açısından, katılımcıların

%57,22'si evli, %22,16'sı bekar ve %20,62'si diğer kategorilerde yer almaktadır. Eğitim durumu incelendiğinde, %58,25'inin ilköğretim ve öncesi eğitime sahip olduğu, %24,23'ünün lise mezunu olduğu, %9,28'inin üniversite mezunu olduğu ve %8,25'inin ortaokul mezunu olduğu görülmüştür.

Katılımcıların hanede yaşayan kişi sayısına göre dağılımı ise %37,63'ünün dört kişi, %26,29'unun üç kişi, %19,59'unun beş kişi ve üzeri, %16,49'unun ise iki kişi ile yaşadığını göstermektedir. Meslek gruplarına göre dağılımda, katılımcıların %43,81'inin diğer mesleklerde çalıştığı, %27,32'sinin tarım ve hayvancılıkla uğraştığı, %9,79'unun turizm sektöründe, %9,79'unun emekli olduğu ve %9,28'inin kamu sektöründe çalıştığı belirlenmiştir. Aylık gelir durumu açısından ise, katılımcıların %40,72'sinin 15.000₺ ve üzeri gelire sahip olduğu, %35,05'inin 12.000-15.000₺ aralığında, %13,92'sinin 8.000-12.000₺ aralığında ve %10,31'inin 8.000₺ ve altında gelir elde ettiği görülmüştür.

Anket çalışmasının yapıldığı tarihte (2023 Kasım- Aralık aylarında)

Net Asgari Ücret : **11.402₺**

Açlık Sınırı : **14.043₺**

Yoksulluk Sınırı (dört kişilik aile için) :**47.009₺**

1 Dolar : **28.91 - 29.50₺**

Tablo 13. Afet Bilinci ve Hazırlık Düzeyi

	Erkek		Kadın		Toplam		X2	p
	S	%	S	%	S	%		
Afetlerle ilgili bir eğitim aldınız								
Evet	12	13,0	14	13,7	26	13,4	0,019	0,889
Hayır	80	87,0	88	86,3	168	86,6		
Doğal afetler konusunda bilginiz var mı?								
Aile ve sosyal çevre	27	29,3	31	30,4	58	29,9	0,118	0,990
Medya	16	17,4	17	16,7	33	17,0		
Okul-Eğitim	25	27,2	26	25,5	51	26,3		
İnternet ve sosyal medya	24	26,1	28	27,5	52	26,8		
Afetle mücadele konusunda gönüllü çalıştınız mı?								
Çalıştım	12	13,0	8	7,8	20	10,3	1,415	0,234
Çalışmadım	80	87,0	94	92,2	174	89,7		
Orman yangını önleme ve söndürme eğitimi								
Aldım	9	9,8	9	8,8	18	9,3	0,053	0,818
Almadım	83	90,2	93	91,2	176	90,7		

X²: İki Yönlü Ki Kare Testi; p<0.05;

Tablo 11'de katılımcıların afet bilinci ve hazırlık düzeyine ilişkin bulgular cinsiyet değişkenine göre sunulmaktadır. Bulgular, afetlerle ilgili eğitim alıp almadıkları, doğal afetler konusundaki bilgi kaynakları, afetle mücadele gönüllü çalışmaları ve orman yangını önleme ve söndürme eğitimi alıp almadıkları gibi çeşitli alanlarda cinsiyetler arasında farklılık olup olmadığını göstermektedir.

Erkek katılımcıların %13,0'ü (n=12), kadın katılımcıların ise %13,7'si (n=14) afetlerle ilgili bir eğitim aldığını belirtmiştir. Toplamda %13,4 (n=26) oranında katılımcı afetlerle ilgili eğitim almıştır. İki grup arasında fark anlamlı değildir ($X^2=0,019$, $p=0,889$).

Doğal afetler konusunda bilgi kaynakları incelendiğinde, erkek katılımcıların %29,3'ü (n=27) ve kadın katılımcıların %30,4'ü (n=31) aile ve sosyal çevre aracılığıyla bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Medya aracılığıyla bilgi sahibi olan erkek katılımcıların oranı %17,4 (n=16), kadın katılımcıların oranı ise %16,7'dir (n=17). Okul ve eğitim kurumları aracılığıyla bilgi edinen erkek katılımcıların oranı %27,2 (n=25), kadın katılımcıların oranı %25,5 (n=26) olarak bulunmuştur. İnternet ve sosyal medya üzerinden bilgi sahibi olan erkek katılımcıların oranı %26,1 (n=24), kadın katılımcıların oranı %27,5 (n=28) olarak tespit edilmiştir. Bu gruplar arasındaki fark anlamlı değildir ($X^2=0,118$, $p=0,990$).

Erkek katılımcıların %13,0'ü (n=12) ve kadın katılımcıların %7,8'i (n=8) afetle mücadele konusunda gönüllü çalıştıklarını belirtmiştir. Toplamda %10,3 (n=20) oranında katılımcı gönüllü çalışmalarda bulunmuştur. İki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=1,415$, $p=0,234$).

Erkek katılımcıların %9,8'i (n=9), kadın katılımcıların %8,8'i (n=9) orman yangını önleme ve söndürme eğitimi aldıklarını belirtmişlerdir. Toplamda %9,3 (n=18) oranında katılımcı bu eğitimi almıştır. İki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=0,053$, $p=0,818$).

Sonuç olarak cinsiyetler arasında afet bilinci ve hazırlık düzeyi açısından anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Bu bulgular, cinsiyetin afet bilinci ve hazırlık düzeyleri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Her iki cinsiyetin de afet eğitimi alma, bilgi kaynakları, gönüllü çalışmalar ve orman yangını önleme ve söndürme eğitimi alma oranları benzer düzeylerde dir.

Tablo 14. Afet Deneyimi ve Sonrası Değerlendirmeler

	Erkek		Kadın		Toplam		X2	p
	S	%	S	%	S	%		
Afeti sırasında hangi duygu- davranışınız ön plandaydı?								
Korku- Panik	31	33,7	32	31,4	63	32,5	0,313	0,957
Şok	22	23,9	25	24,5	47	24,2		
Çöküntü	13	14,1	13	12,7	26	13,4		
Çaba-Gayret	26	28,3	32	31,4	58	29,9		
Afet nedeniyle sağlık sorunu yaşadınız mı?								
Evet	31	33,7	35	34,3	66	34,0	0,008	0,928
Hayır	61	66,3	67	65,7	128	66,0		
Afet sırasında ve sonrasında yapılan yardım ve destek çalışmaları yeterli miydi?								
Evet	42	45,7	46	45,1	88	45,4	0,006	0,938
Hayır	50	54,3	56	54,9	106	54,6		
Afet sırasında hangi kurum ve çevreler size en çok desteği sağladı?								
Devlet Kurumları	32	34,8	36	35,3	68	35,1	0,220	0,896
Sivil Gönüllü Birlikler	33	35,9	39	38,2	72	37,1		
Komşu ve yöre halkı	27	29,3	27	26,5	54	27,8		
Afet sonrası toparlanma sürecinde en çok hangi kurum- birimler size destek verdi?								
Devlet Kurumları	33	35,9	31	30,4	64	33,0	2,489	0,447
Belediye	28	30,4	34	33,3	62	32,0		
Sivil Toplum Kuruluşları	24	26,1	23	22,5	47	24,2		
Akraba- Komşu	7	7,6	14	13,7	21	10,8		
Afet sırasında ve sonrasında sosyal dayanışma ve birlik düzeyi sizce nasıldı?								
Çok Yüksek	33	35,9	42	41,2	75	38,7	3,031	0,220
Yüksek	46	50,0	39	38,2	85	43,8		
Orta	13	14,1	21	20,6	34	17,5		
Afet sırasında ve sonrasında kendinizi çaresiz- desteksiz hissettiniz mi?								
Evet	51	55,4	44	43,1	95	49,0	2,927	0,087
Hayır	41	44,6	58	56,9	99	51,0		
Orman yangınına sebep olan en önemli faktör sizce hangisidir?								
Yüksek Sıcaklık	24	26,1	30	29,4	54	27,8	0,312	0,958
Yıldırım Düşmesi	9	9,8	9	8,8	18	9,3		
Rüzgar	11	12,0	11	10,8	22	11,3		
İnsan Kaynaklı Sebepler	48	52,2	52	51,0	100	51,5		
Orman yangınına sebep olan en önemli insan faktörü sizce hangisidir?								
Sigara	27	29,3	39	38,2	66	34,0	2,870	0,412
Piknik ateşi	21	22,8	26	25,5	47	24,2		
Anız yakmak	32	34,8	26	25,5	58	29,9		
Çoban ve Avcı ateşi	12	13,0	11	10,8	23	11,9		
Anız yakmanın toprak için zararlı olduğunu düşünüyor musunuz?								
Evet	39	42,4	36	35,3	75	38,7	2,476	0,290
Hayır	23	25,0	36	35,3	59	30,4		
Fikrim yok	30	32,6	30	29,4	60	30,9		
Sizce anız yakmanın toprak verimliliğine bir etkisi var mıdır?								
Toprağın verimliliğini düşürüyor	36	39,1	45	44,1	81	41,8	3,212	0,360
Herhangi bir etkisi yok	15	16,3	15	14,7	30	15,5		
Toprağın verimliliğini artırıyor.	17	18,5	25	24,5	42	21,6		
Bilmiyorum	24	26,1	17	16,7	41	21,1		

X²: İki Yönlü Kay Kare Testi; p<0.05;

Tablo 12'de katılımcıların afet deneyimi ve afet sonrası değerlendirmelerine ilişkin bulgular cinsiyet değişkenine göre sunulmaktadır. Bulgular, afet sırasındaki duygu ve davranışlar, sağlık sorunları, yardım ve destek çalışmaları, sosyal dayanışma ve birlik düzeyi gibi çeşitli alanlarda cinsiyetler arasında farklılık olup olmadığını göstermektedir.

Erkek katılımcıların %33,7'si (n=31) ve kadın katılımcıların %31,4'ü (n=32) afet sırasında korku ve panik yaşadığını belirtmiştir. Şok yaşayan erkek katılımcıların oranı %23,9 (n=22), kadın katılımcıların oranı %24,5 (n=25) olarak bulunmuştur. Çöküntü hisseden erkek katılımcıların oranı %14,1 (n=13), kadın katılımcıların oranı %12,7 (n=13) olarak tespit edilmiştir. Çaba ve gayret gösteren erkek katılımcıların oranı %28,3 (n=26), kadın katılımcıların oranı %31,4 (n=32) olarak belirlenmiştir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=0,313$, $p=0,957$).

Erkek katılımcıların %33,7'si (n=31) ve kadın katılımcıların %34,3'ü (n=35) afet nedeniyle sağlık sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=0,008$, $p=0,928$).

Erkek katılımcıların %45,7'si (n=42) ve kadın katılımcıların %45,1'i (n=46) afet sırasında ve sonrasında yapılan yardım ve destek çalışmalarını yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=0,006$, $p=0,938$).

Erkek katılımcıların %34,8'i (n=32) ve kadın katılımcıların %35,3'ü (n=36) afet sırasında en çok devlet kurumlarından destek aldıklarını belirtmişlerdir. Sivil gönüllü birliklerden destek alan erkek katılımcıların oranı %35,9 (n=33), kadın katılımcıların oranı %38,2 (n=39) olarak bulunmuştur. Komşu ve yöre halkından destek alan erkek katılımcıların oranı %29,3 (n=27), kadın katılımcıların oranı %26,5 (n=27) olarak tespit edilmiştir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=0,220$, $p=0,896$).

Erkek katılımcıların %35,9'u (n=33) ve kadın katılımcıların %30,4'ü (n=31) afet sonrası toparlanma sürecinde en çok devlet kurumlarından destek aldıklarını belirtmişlerdir. Belediye desteği alan erkek katılımcıların oranı %30,4 (n=28), kadın katılımcıların oranı %33,3 (n=34) olarak bulunmuştur. Sivil toplum kuruluşlarından destek alan erkek katılımcıların oranı %26,1 (n=24), kadın katılımcıların oranı %22,5 (n=23) olarak tespit edilmiştir. Akraba ve komşulardan destek alan erkek

katılımcıların oranı %7,6 (n=7), kadın katılımcıların oranı %13,7 (n=14) olarak belirlenmiştir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=2,489$, $p=0,447$).

Erkek katılımcıların %35,9'u (n=33) ve kadın katılımcıların %41,2'si (n=42) afet sırasında ve sonrasında sosyal dayanışma ve birlik düzeyinin çok yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Yüksek düzeyde dayanışma ve birlik hisseden erkek katılımcıların oranı %50,0 (n=46), kadın katılımcıların oranı %38,2 (n=39) olarak bulunmuştur. Orta düzeyde dayanışma hisseden erkek katılımcıların oranı %14,1 (n=13), kadın katılımcıların oranı %20,6 (n=21) olarak tespit edilmiştir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=3,031$, $p=0,220$).

Erkek katılımcıların %55,4'ü (n=51) ve kadın katılımcıların %43,1'i (n=44) afet sırasında ve sonrasında kendilerini çaresiz ve desteksiz hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=2,927$, $p=0,087$).

Erkek katılımcıların %26,1'i (n=24) ve kadın katılımcıların %29,4'ü (n=30) orman yangınına sebep olan en önemli faktörün yüksek sıcaklık olduğunu belirtmişlerdir. Yıldırım düşmesini en önemli faktör olarak gören erkek katılımcıların oranı %9,8 (n=9), kadın katılımcıların oranı %8,8 (n=9) olarak bulunmuştur. Rüzgârı en önemli faktör olarak gören erkek katılımcıların oranı %12,0 (n=11), kadın katılımcıların oranı %10,8 (n=11) olarak tespit edilmiştir. İnsan kaynaklı sebepleri en önemli faktör olarak gören erkek katılımcıların oranı %52,2 (n=48), kadın katılımcıların oranı %51,0 (n=52) olarak belirlenmiştir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=0,312$, $p=0,958$).

Erkek katılımcıların %29,3'ü (n=27) ve kadın katılımcıların %38,2'si (n=39) orman yangınına sebep olan en önemli insan faktörünün sigara olduğunu belirtmişlerdir. Piknik ateşini en önemli insan faktörü olarak gören erkek katılımcıların oranı %22,8 (n=21), kadın katılımcıların oranı %25,5 (n=26) olarak bulunmuştur. Anız yakmayı en önemli insan faktörü olarak gören erkek katılımcıların oranı %34,8 (n=32), kadın katılımcıların oranı %25,5 (n=26) olarak tespit edilmiştir. Çoban ve avcı ateşini en önemli insan faktörü olarak gören erkek katılımcıların oranı %13,0 (n=12), kadın katılımcıların oranı %10,8 (n=11) olarak belirlenmiştir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=2,870$, $p=0,412$).

Erkek katılımcıların %42,4'ü (n=39) ve kadın katılımcıların %35,3'ü (n=36) anız yakmanın toprak için zararlı olduğunu düşünmektedir. Anız yakmanın toprak için zararlı olmadığını düşünen erkek katılımcıların oranı %25,0 (n=23), kadın katılımcıların oranı %35,3 (n=36) olarak bulunmuştur. Bu konuda fikri olmayan erkek katılımcıların oranı %32,6 (n=30), kadın katılımcıların oranı %29,4 (n=30) olarak tespit edilmiştir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=2,476$, $p=0,290$).

Erkek katılımcıların %39,1'i (n=36) ve kadın katılımcıların %44,1'i (n=45) anız yakmanın toprağın verimliliğini düşürdüğünü düşünmektedir. Anız yakmanın herhangi bir etkisi olmadığını düşünen erkek katılımcıların oranı %16,3 (n=15), kadın katılımcıların oranı %14,7 (n=15) olarak bulunmuştur. Anız yakmanın toprağın verimliliğini artırdığını düşünen erkek katılımcıların oranı %18,5 (n=17), kadın katılımcıların oranı %24,5 (n=25) olarak tespit edilmiştir. Bu konuda bilgisi olmayan erkek katılımcıların oranı %26,1 (n=24), kadın katılımcıların oranı %16,7 (n=17) olarak belirlenmiştir. Bu gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($X^2=3,212$, $p=0,360$).

Sonuç olarak, cinsiyetler arasında afet deneyimi ve afet sonrası değerlendirmeler açısından anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Bu bulgular, cinsiyetin afet sırasındaki duygu ve davranışlar, sağlık sorunları, yardım ve destek çalışmaları, sosyal dayanışma ve birlik düzeyi ve orman yangınına ilişkin faktörler üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. 'Hipotez 8: Katılımcıların afet bilinci düzeyleri, afet deneyimi ve sonrası değerlendirmeleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermektedir' doğrulanmamıştır. Her iki cinsiyetin de afetlere karşı benzer tepkiler ve değerlendirmeler sergilediği gözlemlenmiştir.

Tablo 15. Katılımcıların OYDTA Aldıkları Toplam Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İlişkisiz Örneklemeler İçin t Testi ile İncelenmesi

Anket	Gruplar	N	Ort	S sap.	t	sd	p
Yangın Farkındalığı	Kadın	92	3,71	1,02	-0,287	192	0,774
	Erkek	102	3,75	0,93			
Yangın Önleme Tutumları	Kadın	92	2,97	0,93	0,035	192	0,972
	Erkek	102	2,97	0,91			
Yangınla Mücadele Görüşleri	Kadın	92	3,93	0,99	1,218	192	0,225
	Erkek	102	3,75	1,03			
Toplam OYDTA	Kadın	92	3,58	0,73	0,516	192	0,607
	Erkek	102	3,53	0,62			

Katılımcıların OYDTA ölçeğinin ve alt faktörlerinden aldıkları toplam puanların, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık gösterip göstermediği ilişkisiz örneklem için t-testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur:

Yangın Farkındalığı: Kadın katılımcıların ortalama puanı $3,71 \pm 1,02$ iken, erkek katılımcıların ortalama puanı $3,75 \pm 0,93$ olarak bulunmuştur. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($t=-0,287$, $sd=192$, $p=0,774$). Bu sonuç, cinsiyetin yangın farkındalığı üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Yangın Önleme Tutumları: Kadın katılımcıların ortalama puanı $2,97 \pm 0,93$ iken, erkek katılımcıların ortalama puanı $2,97 \pm 0,91$ olarak bulunmuştur. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($t=0,035$, $sd=192$, $p=0,972$). Bu durum, cinsiyetin yangın önleme tutumları üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Yangınla Mücadele Görüşleri: Kadın katılımcıların ortalama puanı $3,93 \pm 0,99$ iken, erkek katılımcıların ortalama puanı $3,75 \pm 1,03$ olarak bulunmuştur. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($t=1,218$, $sd=192$, $p=0,225$). Bu sonuç, cinsiyetin yangınla mücadele görüşleri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Toplam OYDTA Puanı: Kadın katılımcıların ortalama toplam puanı $3,58 \pm 0,73$ iken, erkek katılımcıların ortalama toplam puanı $3,53 \pm 0,62$ olarak bulunmuştur. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($t=0,516$, $sd=192$, $p=0,607$). Bu durum, cinsiyetin toplam OYDTA puanları üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, 'Hipotez 1: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermektedir' doğrulanmamıştır.

Tablo 16. Yaş Gruplarına Göre ANOVA Sonuçları

	Yaş	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Yangın Farkındalığı	Genç (18-34)	43	3,72	1,01	G. Arası	0,395	3	0,132	0,138	0,937	Yok
	Orta (35-49)	71	3,78	1,01	G. İçi	181,107	190	0,953			
	Orta Üstü (50-64)	57	3,67	0,96	Toplam	181,502	193				
	Yaşlı (65+)	23	3,77	0,81							
Yangın Önleme Tutumları	Genç (18-34)	43	2,81	0,93	G. Arası	2,811	3	0,937	1,112	0,345	Yok
	Orta (35-49)	71	2,91	0,88	G. İçi	160,081	190	0,843			
	Orta Üstü (50-64)	57	3,09	1,03	Toplam	162,892	193				
	Yaşlı (65+)	23	3,14	0,69							
Yangınla Mücadele Görüşleri	Genç (18-34)	43	3,80	0,99	G. Arası	0,617	3	0,206	0,198	0,898	Yok
	Orta (35-49)	71	3,91	1,03	G. İçi	197,332	190	1,039			
	Orta Üstü (50-64)	57	3,79	1,10	Toplam	197,949	193				
	Yaşlı (65+)	23	3,78	0,83							
Toplam OYDTA	Genç (18-34)	43	3,49	0,73	G. Arası	0,256	3	0,085	0,184	0,907	Yok
	Orta (35-49)	71	3,58	0,67	G. İçi	88,021	190	0,463			
	Orta Üstü (50-64)	57	3,55	0,69	Toplam	88,277	193				
	Yaşlı (65+)	23	3,59	0,60							

Katılımcıların OYDTA ölçeği puanlarının yaş gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi gerçekleştirilmiştir ve elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

Yangın Farkındalığı: Yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 0,138, p=0,937$). Bu, katılımcıların yaş gruplarına göre yangın farkındalığı düzeylerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Yangın Önleme Tutumları: Yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 1,112, p=0,345$). Bu bulgu, katılımcıların yaş gruplarına göre yangın önleme tutumlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

Yangınla Mücadele Görüşleri: Yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 0,198, p=0,898$). Bu sonuç, katılımcıların yaş gruplarına göre yangınla mücadele görüşlerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Toplam OYDTA Puanı: Yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 0,184, p=0,907$). Bu bulgu, katılımcıların yaş gruplarına göre toplam OYDTA puanlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

Tabloda sunulan bulgular, ‘Hipotez 2: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları yaş grupları değişkenine göre farklılık göstermektedir’ doğrulanmamıştır. OYDTA anketinin ve alt faktörlerinin yaş grupları arasında istatistiksel olarak analiz edildiği bu sonuçlar, yaş

gruplarının orman yangınlarına yönelik farkındalık, önleme tutumları ve mücadele görüşleri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Yangın afeti genç yaşlı herkesi aynı şekilde etkilemektedir.

Tablo 17. Medeni Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

	Medeni Durum	N	X	Ss	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Yangın Farkındalığı	Bekar	43	3,59	1,07	G. Arası	2,623	2	1,312	1,401	0,249	Yok
	Evli	111	3,83	0,92	G. İçi	178,879	191	0,937			
	Diğer	40	3,61	0,99	Toplam	181,502	193				
Yangın Önleme Tutumları	Bekar	43	2,96	0,78	G. Arası	3,448	2	1,724	2,065	0,130	Yok
	Evli	111	2,88	0,96	G. İçi	159,444	191	0,835			
	Diğer	40	3,23	0,93	Toplam	162,892	193				
Yangınla Mücadele Görüşleri	Bekar	43	3,85	0,90	G. Arası	0,021	2	0,011	0,01	0,990	Yok
	Evli	111	3,83	1,09	G. İçi	197,928	191	1,036			
	Diğer	40	3,84	0,91	Toplam	197,949	193				
Toplam OYDTA	Bekar	43	3,50	0,61	G. Arası	0,134	2	0,067	0,146	0,865	Yok
	Evli	111	3,56	0,73	G. İçi	88,142	191	0,461			
	Diğer	40	3,58	0,59	Toplam	88,277	193				

Katılımcıların OYDTA ölçeği puanlarının medeni durumlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz bulguları aşağıda sunulmuştur:

Yangın Farkındalığı: Medeni durumlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(2, 191) = 1,401, p=0,249$). Bu sonuç, katılımcıların medeni durumlarına göre yangın farkındalığı düzeylerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Yangın Önleme Tutumları: Medeni durumlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(2, 191) = 2,065, p=0,130$). Bu bulgu, katılımcıların medeni durumlarına göre yangın önleme tutumlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

Yangınla Mücadele Görüşleri: Medeni durumlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(2, 191) = 0,010, p=0,990$). Bu sonuç, katılımcıların medeni durumlarına göre yangınla mücadele görüşlerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Toplam OYDTA Puanı: Medeni durumlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(2, 191) = 0,146, p=0,865$). Bu bulgu, katılımcıların medeni durumlarına göre toplam OYDTA puanlarında farklılık göstermediğini göstermektedir. ‘Hipotez 3: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları medeni durum değişkenine göre farklılık göstermektedir’ doğrulanmamıştır.

Tablo 18. Eğitim durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

	Eğitim Durumları	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Yangın Farkındalığı	İlkokul ve öncesi	113	3,78	0,95	G. Arası	2,056	3	0,685	0,726	0,538	Yok
	Ortaokul	16	3,56	1,01	G. İçi	179,445	190	0,944			
	Lise	47	3,61	1,06	Toplam	181,502	193				
	Üniversite	18	3,92	0,79							
Yangın Önleme Tutumları	İlkokul ve öncesi	113	3,04	0,89	G. Arası	11,551	3	3,85	4,834	0,063	Yok
	Ortaokul	16	3,28	0,67	G. İçi	151,341	190	0,797			
	Lise	47	3,57	0,92	Toplam	162,892	193				
	Üniversite	18	3,29	1,04							
Yangınla Mücadele Görüşleri	İlkokul ve öncesi	113	3,91	0,97	G. Arası	1,926	3	0,642	0,622	0,601	Yok
	Ortaokul	16	3,59	1,11	G. İçi	196,023	190	1,032			
	Lise	47	3,77	1,09	Toplam	197,949	193				
	Üniversite	18	3,74	1,05							
Toplam OYDTA	İlkokul ve öncesi	113	3,61	0,65	G. Arası	2,347	3	0,782	1,73	0,162	Yok
	Ortaokul	16	3,49	0,57	G. İçi	85,929	190	0,452			
	Lise	47	3,37	0,75	Toplam	88,277	193				
	Üniversite	18	3,68	0,65							

Katılımcıların OYDTA puanlarının eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz bulguları aşağıda sunulmuştur:

Yangın Farkındalığı: Eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 0,726, p=0,538$). Bu sonuç, katılımcıların eğitim durumlarına göre yangın farkındalığı düzeylerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Yangın Önleme Tutumları: Eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 4,834, p=0,063$). Bu bulgu, katılımcıların eğitim durumlarına göre yangın önleme tutumlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

Yangınla Mücadele Görüşleri: Eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 0,622, p=0,601$). Bu sonuç, katılımcıların eğitim

durumlarına göre yangınla mücadele görüşlerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Toplam OYDTA Puanı: Eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 1,730, p=0,162$). Bu bulgu, katılımcıların eğitim durumlarına göre toplam OYDTA puanlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

Tabloda sunulan bulgular, ‘Hipotez 4: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermektedir’ doğrulanmamıştır. Veriler OYDTA ölçeğinin ve alt faktörlerinin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Orman ve korunması, Yangın ve önleme konularındaki bilgi bilinç ve farkındalık yönünden fark yaratması beklenmekle beraber bu sonuçlar, eğitim durumunun belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Bunda Ormanın tüm halkın yaşamındaki önemi, geçmişten beri deneyimlenen ve aktarılan tecrübelerin etkisi ve yangın deneyiminin üzerinden geçen sürede bilinç düzeyinin artmış olması etkenlerinin rolü gözlenmektedir.

Tablo 19. Ailede Yaşayan Kişi Sayılarına Göre ANOVA Sonuçları

	Ailede yaşayan kişi sayısı	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Yangın Farkındalığı	2 kişi	32	3,88	0,90	G. Arası	2,056	3	0,685	0,726	0,538	Yok
	3 kişi	51	3,67	1,05	G. İçi	179,445	190	0,944			
	4 kişi	73	3,76	0,99	Toplam	181,502	193				
	5 ve üstü	38	3,65	0,90							
Yangın Önleme Tutumları	2 kişi	32	3,09	1,02	G. Arası	11,551	3	3,85	4,834	0,063	Yok
	3 kişi	51	2,79	0,87	G. İçi	151,341	190	0,797			
	4 kişi	73	3,05	0,92	Toplam	162,892	193				
	5 ve üstü	38	2,96	0,90							
Yangınla Mücadele Görüşleri	2 kişi	32	3,79	1,20	G. Arası	1,926	3	0,642	0,622	0,601	Yok
	3 kişi	51	3,78	1,05	G. İçi	196,023	190	1,032			
	4 kişi	73	3,87	0,98	Toplam	197,949	193				
	5 ve üstü	38	3,87	0,89							
Toplam OYDTA	2 kişi	32	3,62	0,80	G. Arası	2,347	3	0,782	1,73	0,162	Yok
	3 kişi	51	3,46	0,64	G. İçi	85,929	190	0,452			
	4 kişi	73	3,60	0,70	Toplam	88,277	193				
	5 ve üstü	38	3,53	0,57							

Katılımcıların OYDTA ölçeği puanlarının ailede yaşayan kişi sayılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz bulguları aşağıda sunulmuştur:

Yangın Farkındalığı: Ailede yaşayan kişi sayılarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 0,726, p=0,538$). Bu sonuç, katılımcıların ailede yaşayan kişi sayılarına göre yangın farkındalığı düzeylerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Yangın Önleme Tutumları: Ailede yaşayan kişi sayılarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 4,834, p=0,063$). Bu bulgu, katılımcıların ailede yaşayan kişi sayılarına göre yangın önleme tutumlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

Yangınla Mücadele Görüşleri: Ailede yaşayan kişi sayılarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 0,622, p=0,601$). Bu sonuç, katılımcıların ailede yaşayan kişi sayılarına göre yangınla mücadele görüşlerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Toplam OYDTA Puanı: Ailede yaşayan kişi sayılarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 1,730, p=0,162$). Bu bulgu, katılımcıların ailede yaşayan kişi sayılarına göre toplam OYDTÖ puanlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

Tabloda sunulan bulgular, OYDTA ölçeğinin ve alt faktörlerinin ailede yaşayan kişi sayılarına göre değerlendirilmiştir. Sonuçlar, ailede yaşayan kişi sayısının orman yangınlarına yönelik farkındalık, önleme tutumları ve mücadele görüşleri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. 'Hipotez 5: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları ailede yaşayan kişi sayısı değişkenine göre farklılık göstermektedir' doğrulanmamıştır.

Tablo 20. Mesleklerine Göre ANOVA Sonuçları

	Meslek	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Yangın Farkındalığı	Turizm	19	4,02	0,89	G. Arası	3,396	4	0,849	0,901	0,465	Yok
	Tarım-hayvancılık	53	3,71	1,07	G. İçi	178,106	189	0,942			
	Kamu sektörü	18	3,83	0,91	Toplam	181,502	193				
	Emekli	19	3,44	1,06							
	Diğer	85	3,72	0,91							
Yangın Önleme Tutumları	Turizm	19	2,88	0,84	G. Arası	3,241	4	0,81	0,959	0,431	Yok
	Tarım-hayvancılık	53	2,83	0,85	G. İçi	159,651	189	0,845			
	Kamu sektörü	18	2,79	1,00	Toplam	162,892	193				
	Emekli	19	3,07	0,85							
	Diğer	85	3,09	0,97							
Yangınla Mücadele Görüşleri	Turizm	19	3,75	0,99	G. Arası	1,538	4	0,384	0,37	0,830	Yok
	Tarım-hayvancılık	53	3,94	0,95	G. İçi	196,411	189	1,039			
	Kamu sektörü	18	3,97	0,99	Toplam	197,949	193				
	Emekli	19	3,69	1,03							
	Diğer	85	3,79	1,07							
Toplam OYDTA	Turizm	19	3,60	0,60	G. Arası	0,391	4	0,098	0,21	0,932	Yok
	Tarım-hayvancılık	53	3,54	0,72	G. İçi	87,886	189	0,465			
	Kamu sektörü	18	3,58	0,59	Toplam	88,277	193				
	Emekli	19	3,42	0,75							
	Diğer	85	3,57	0,68							

Katılımcıların OYDTÖ ölçeği puanlarının mesleklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz bulguları aşağıda sunulmuştur:

Yangın Farkındalığı: Meslek gruplarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(4, 189) = 0,901$, $p = 0,465$). Bu sonuç, katılımcıların mesleklerine göre yangın farkındalığı düzeylerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Yangın Önleme Tutumları: Meslek gruplarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(4, 189) = 0,959$, $p = 0,431$). Bu bulgu, katılımcıların mesleklerine göre yangın önleme tutumlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

Yangınla Mücadele Görüşleri: Meslek gruplarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(4, 189) = 0,37$, $p = 0,830$). Bu sonuç, katılımcıların mesleklerine göre yangınla mücadele görüşlerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Toplam OYDTA Puanı: Meslek gruplarına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(4, 189) = 0,21$, $p = 0,932$). Bu bulgu, katılımcıların mesleklerine göre toplam OYDTA puanlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

Tabloda sunulan bulgular, OYDTA ölçeğinin ve alt faktörlerinin meslek gruplarına göre değerlendirilmiştir. ‘Hipotez 6: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları meslek değişkenine göre farklılık göstermektedir.’ Sonuçlar, mesleğin orman yangınlarına yönelik farkındalık, önleme tutumları ve mücadele görüşleri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Bu faktörün etkisi incelenirken, anket grubu içerisinde bulunan , yöre halkından ve orman müdürlüğü ve yangın birimlerinde görevlilerinin fark yaratabileceği düşünülebilir. Ancak örneklem grubu içerisindeki bu meslek alanlarının oranı %5’in altında olduğundan anlamlı bir fark yaratmamıştır.

Tablo 21. Gelir Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

	Gelir Düzeyi	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Yangın Farkındalığı	8.000 TL ve altı	20	3,77	0,90	G. Arası	0,569	3	0,19	0,199	0,897	Yok
	8000-12000 TL	27	3,63	0,68	G. İçi	180,933	190	0,952			
	12.000-15.000 TL	68	3,70	0,99	Toplam	181,502	193				
	15.000 TL üzeri	79	3,78	1,06							
Yangın Önleme Tutumları	8.000 TL ve altı	20	2,70	0,84	G. Arası	2,713	3	0,904	1,073	0,362	Yok
	8000-12000 TL	27	2,82	0,71	G. İçi	160,179	190	0,843			
	12.000-15.000 TL	68	3,06	0,95	Toplam	162,892	193				
	15.000 TL üzeri	79	3,01	0,97							
Yangınla Mücadele Görüşleri	8.000 TL ve altı	20	3,73	1,10	G. Arası	2,793	3	0,931	0,906	0,439	Yok
	8000-12000 TL	27	3,58	0,88	G. İçi	195,156	190	1,027			
	12.000-15.000 TL	68	3,85	1,06	Toplam	197,949	193				
	15.000 TL üzeri	79	3,93	0,99							
Toplam OYDTA	8.000 TL ve altı	20	3,45	0,68	G. Arası	1,351	3	0,45	0,984	0,401	Yok
	8000-12000 TL	27	3,38	0,55	G. İçi	86,926	190	0,458			
	12.000-15.000 TL	68	3,57	0,69	Toplam	88,277	193				
	15.000 TL üzeri	79	3,62	0,70							

Katılımcıların OYDTA ölçeği puanlarının gelir düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans (ANOVA) analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz bulguları aşağıda sunulmuştur:

Yangın Farkındalığı: Gelir düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 0,199, p = 0,897$). Bu sonuç, katılımcıların gelir düzeylerine göre yangın farkındalığı düzeylerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Yangın Önleme Tutumları: Gelir düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 1,073, p = 0,362$). Bu bulgu, katılımcıların gelir düzeylerine göre yangın önleme tutumlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

Yangınla Mücadele Görüşleri: Gelir düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 0,906, p = 0,439$). Bu sonuç, katılımcıların gelir

düzeylerine göre yangınla mücadele görüşlerinde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Toplam OYDTA Puanı: Gelir düzeylerine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(3, 190) = 0,984, p = 0,401$). Bu bulgu, katılımcıların gelir düzeylerine göre toplam OYDTÖ puanlarında farklılık göstermediğini göstermektedir.

‘Hipotez 7: Katılımcıların Yangın Farkındalığı, Yangın Önleme Tutumları ve Yangınla Mücadele Tutumları gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermektedir’ doğrulanmamıştır. Tabloda sunulan bulgular, gelir düzeyinin orman yangınlarına yönelik farkındalık, önleme tutumları ve mücadele görüşleri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Yangından maddi-manevi etkilenme şiddeti kayıp açısından yaygındır. Tüm yöre halkı ormandan yararlanmakta ve yangında ve (zengin- yoksul fark olmaksızın) aynı oranda kayıp yaşamaktadır.

Araştırma, demografik özellikler açısından geniş bir yelpazeye sahip katılımcılardan oluşmuştur. Katılımcıların %52,58'i erkek ve %47,42'si kadındır. Yaş gruplarına göre dağılım, 35-49 yaş aralığındaki katılımcıların (%36,60) en yüksek oranı oluşturduğunu göstermektedir. Medeni durum, eğitim düzeyi, ailede yaşayan kişi sayısı, meslek ve gelir düzeyi gibi demografik faktörler çeşitlilik göstermiştir. Bu demografik çeşitlilik, yangın afetlerinin geniş bir toplumsal kesimi nasıl etkilediğine dair önemli bilgiler sunmaktadır.

Orman Yangınları Duyarlılık ve Tutum Anketi (OYDTA) sonuçlarına göre, katılımcıların orman yangınlarına ilişkin farkındalık düzeyleri oldukça yüksektir. Yangın farkındalığı alt faktöründe, katılımcıların orman yangınlarının etkileri hakkında bilinçli oldukları görülmüştür. Literatürde de benzer şekilde, orman yangınlarının toplum üzerindeki etkileri ve bu afetlere karşı alınması gereken önlemler konusunda farkındalığın artırılmasının önemi vurgulanmaktadır. Ülke genelinde sorun oluşturan 'afet konusunda bilinç sorunsalı', Manavgat'ta daha iyimser bir tablo çizmiştir. anacak sistematik ve periyodik eğitimlerle, toplumun tüm katmanlarına yayılan farkındalık çalışmaları ve etkinliklerle; etkili, sürdürülebilir, bir afet mücadele planına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Yangın önleme tutumları, katılımcıların yangın riskini azaltma konusundaki olumlu tutumlarını yansıtmaktadır. Yangınla mücadele tutumları ise, katılımcıların

yangınla mücadele yöntemlerine yönelik güçlü bir destek gösterdiğini ortaya koymaktadır. Yangın süreci boyunca halkın gösterdiği yoğun mücadele anket çalışması ve görüşmelerde sıklıkla ifade edilmiştir. Katılımcıların yangınları önleme ve mücadeleye yönelik tutumları, literatürde yer alan çalışmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin, yangın önleme tutumları arasında anız yakma yasağı, piknik ateşi yakma gibi insan kaynaklı yangın risklerine karşı alınması gereken önlemler, literatürde de sıklıkla (Avcı, Korkmaz 2021: 229-240, Küçük vd. 2024: 13-22) vurgulanmaktadır.

5.2. Tartışma

Afet Bilinci ve Hazırlık Düzeyi Anketi bulguları, katılımcıların afetlere yönelik genel bir bilince sahip olduklarını göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%86,6) afetlerle ilgili herhangi bir eğitim almamış olmasına rağmen, doğal afetlere yönelik bilgi kaynakları arasında aile ve sosyal çevre, medya, okul ve internet öne çıkmaktadır. Yörede bu çapta olmasa da yaz aylarında yangınlar olması, ormanın yöre halkı için önemi gibi unsurlar yangın afeti konusundaki bilinci artırıcı bir etki yapmaktadır. Bu bağlamda, afet eğitiminin yaygınlaştırılması ve toplumun tüm kesimlerine ulaşılması gerektiği vurgulanabilir.

Afet Deneyimi ve Sonrası Değerlendirmeler Anketi sonuçları, katılımcıların afet sırasında ve sonrasında yaşadıkları duyguları ve deneyimleri ortaya koymaktadır. Afet sırasında en çok korku ve panik duyguları (%32,5) ile çaba ve gayret (%29,9) öne çıkmıştır. Afet nedeniyle sağlık sorunu yaşayan katılımcıların oranı %34 olup, afet sırasında ve sonrasında yapılan yardım ve destek çalışmalarının yeterli bulunduğu tespit edilmiştir. Afet sırasında en çok destek alınan kurumlar devlet kurumları ve sivil gönüllü birlikler olmuştur. Sosyal dayanışma ve birlik düzeyinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Yangın süresince kaygı ve korku duygularını dengeleyen en önemli duygu yüksek düzeyde gözlenen dayanışma ve birlik olmuştur. Katılımcılar, afet sırasında ve sonrasında komşularından ve sivil toplum kuruluşlarından büyük destek aldıklarını belirtmişlerdir. Afet sonrası sosyal dayanışma ve birlik düzeyinin yüksek olması, afetlerle başa çıkmada önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Katılımcıların büyük bir kısmı yangın sırasında korku ve panik duygularını yoğun bir şekilde yaşadığını belirtmiştir. Bu durum, afetlerin bireyler üzerindeki

psikolojik etkilerini vurgulamakta ve bu tür olayların uzun vadeli travmatik sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Bu bulgu, literatürde yer alan diğer çalışmalarla da uyumludur. Örneğin, California'da yaşanan yangınlar sonrası yapılan bir çalışmada benzer psikolojik etkiler rapor edilmiştir (Rosenthal, Stover, Haar 2021: 12).

Yapılan görüşmelerde, "orman yangınları doğru uygulamalar ve önlemlerle önlenbilir mi?" sorusu gündeme gelmiş ve yangın öncesinde gerekli tedbirlerin alınmasıyla yangının önlenileceği veya kısa sürede kontrol altına alınabileceği görüşü ağırlık kazanmıştır. Yetkililer, STK temsilcileri ve yöre halkı, mevcut orman yangını risklerine dayanarak yeni bir önlem haritası oluşturulmamasını bir ihmal olarak değerlendirmiştir. Halk, gelecekteki doğal afetlere daha hazırlıklı olmanın ve daha az hasarla atlatmanın önemine vurgu yapmış ve resmî kurumların yerel yönetimler ve STK'larla iş birliği içinde yeni bir "Afet Eylem Planı" geliştirmesi gerektiği konusunda birleşmiştir.

İklim değişikliğinin orman yangınlarına etkisini inceleyen Calda, An, Turp ve Kurnaz (2020: 27), Akdeniz Havzası'nda artan kuraklık ve hava koşullarının orman yangınlarının sıklığını ve şiddetini artırdığını bulmuşlardır. Bizim araştırmamızda da katılımcılar, artan sıcaklık ve hava koşullarının yangın riskini artırdığını belirtmişlerdir.

Araştırma bulguları, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, ailede yaşayan kişi sayısı, meslek ve gelir düzeyi gibi demografik değişkenlere göre yangın farkındalığı, önleme tutumları ve mücadele görüşlerinde anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermektedir. Bu durum, yangın afetlerinin toplumun tüm kesimlerini benzer şekilde etkilediğini ve demografik özelliklerin bu konudaki farkındalık ve tutumlar üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmadığını ortaya koymaktadır.

Cinsiyet değişkenine göre yangın farkındalığı, önleme tutumları ve mücadele görüşlerinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu bulgu, cinsiyetin yangın afetlerine karşı tutum ve farkındalık üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Bu sonuç, literatürde yer alan benzer çalışmalardaki bulgularla uyumludur (Erickson, White 2008: 47).

Afet sosyolojisi açısından afetin toplum üzerindeki etkilerini ele almak, toplumun reaksiyonlarını ve değerlendirmeyi gerektirir. Afetten etkilenen sosyal

kesimlerin tutum ve duygu-davranışlarının analiz edilmesi, afet yönetimi planlamalarının işlevselliği ve başarısı açısından oldukça önem taşımaktadır. Aynı zamanda afet sürecinde toplumsal kurumların işleyişinde saptanacak aksaklıkların tespiti ve kamusal düzenin işleyişinin iyileştirilmesi açısından önemlidir.

Manavgat yangını sürecinde karşımıza çıkan Durkheim'ın kolektif bilinç ve organik dayanışma olgusu, *Bütünleşik Afet Yönetiminin* sosyolojik fonunu oluşturmaktadır. Afetin etkilerini azaltmak ve olası afetlere hazırlıklı olmak farklı işlevlere sahip paydaşların, toplumsal aktörler ve kurumların, farklı iş meslek kollarının eşgüdümlü kolektif mücadelesiyle mümkün olabilecektir.

Bütünleşik afet yönetimini benimseyen bir toplumsal örgütlenmede; mühendisler ve mimarlar, hukukçular ve kolluk kuvvetleri, sağlıkçılar ve öğretmenler, belediyeler ve resmi kurumlar, psikolog ve sosyal çalışmacılar, teknik uzmanlar ve stkl'lar vb.... bir çok paydaşın işleviyle mücadele, bilinç ve farkındalık çalışmalarıyla afete hazırlanılır ve afet süreci yönetilir. Tüm meslek gruplarının dayanışma hali ile afeti önleme, zararlarını azaltma yönündeki eylemleri, Durkheim'ın *işbölümü* ve *organik dayanışma* kavramıyla örtüşmektedir. Bütünleşik afet yönetimi arka planında mutlaka, kolektif bilincin ortaya çıkardığı işbölümü ve organik dayanışmaya muhtaçtır denilebilir. Başarılı bir bütünleşik afet yönetiminin yerel ve evrensel bağlamda ele alınması ise kaçınılmazdır. Bu da, bir yandan her afetin hatta her afetzedenin öznel deneyimine ait tecrübeler ve anlamlar edinmesi, hem de küresel bazda edinilecek pratikler, deneyimler, çıkarılacak dersler demektir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç

Yangın Afeti; girift özellikleri nedeniyle hem doğal afetler hem de sosyal afetler içerisinde değerlendirilen bir felakettir. Ülkemizde son yirmi yılda oldukça şiddetli ve yıkıcı yangınlar yaşanmasında, yukarıda sözü geçen küresel etkenlerin ve yerel dinamiklerin toptan etkisinden söz edilebilir.

Türkiye gibi afetlere elverişli ve çok önemli afet deneyimi bulunan bir ülkenin afetlere hazırlıklı olması bir zorunluluktur, elzemdir. Afet yönetiminde başarılı toplumlar afetlerden, bariz şekilde daha az etkilenmektedir. Dolayısıyla Afet yönetiminde başarı çok önemlidir ve bunu sağlamak için de toplumu oluşturan kurum ve birimlerin tümünü kapsayan 'Bütünleşik Afet Programı' temel alınarak etkili bir model geliştirilmelidir. Afetten korunma, başa çıkma, atlatma ve hızlı iyileşme ancak bu türden istikrarlı modellerle mümkün olabilecektir. Başka bir deyişle; afete hazırlıklı toplumlar dirençliliği yüksek toplumlar olmaktadır. Afet durumunda günübirlik önlemler, geçici çözümlerle yara sarma politikaları oluşturmak yerine, krizin boyutunu azaltıcı, kalıcı politikalar üretmek ve uygulamak kısa ve uzun vadede toplumsal yaşam ve ekonomi açısından büyük önem taşımaktadır. Afet sosyolojisi literatürüne dâhil edilebilecek her çalışma, Türkiye'nin afetle mücadelesine katkı sağlayacaktır denilebilir. Ayrıca literatürün zenginleşmesi; toplumun afet kültürünün gelişmesine ve afete dirençli toplum oluşmasına da katkı sağlayacaktır.

Ülkemizin Ege ve Akdeniz kıyıları sıklıkla yangın afeti yaşamaktadır. Antalya ve araştırmamızın konusu olan Manavgat ilçesi de bulunduğu bölgenin topoğrafyası iklimi ve bitki örtüsü dolayısıyla her yıl ufak da olsa orman yangınları yaşamaktadır. Bu araştırma, 2021 yazında Antalya ili Manavgat ilçesinde meydana gelen yangın afetinin toplumsal etkilerini incelemek ve yangınlara karşı farkındalık, önleme ve mücadele tutumlarını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın makro amacı ise; küresel boyutta afetlerin etkilerine giderek daha fazla maruz kaldığımız bu çağda, afetlere sosyal bilimsel bir açıdan bakabilmek ve alana, afet yönetimi çalışmalarına katkı yapabilmektir. 2023 yılında bölge halkı ile yapılan çalışmada, yangın afetine ilişkin duyarlılık, tutum ve farkındalık düzeyleri

değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, yangın afetinin toplumsal etkilerinin geniş bir yelpazede olduğunu göstermiştir. Katılımcılar üzerinde yapılan anket çalışmaları, yangının halk üzerinde psikolojik, sosyolojik ve ekonomik etkileri olduğunu, daha hazırlıklı olmak zararı azaltmak ve daha kısa sürede sağaltmak için; çok yönlü kapsayıcı sistemli politikalara ihtiyaç olduğunu, bilgilenme-bilinçlenme çalışmalarının düzenli ve sistematik yürütülmesinin önemini ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgulara dayanarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

* Orman yangınlarının nedenleri ve bilinçlilik düzeyine yönelik bilimsel çalışmalar, yerel önlemlere odaklanmayı sağlayarak yangınların çıkma ve yayılma potansiyelini azaltabilir. Bu sayede, ormanlar yangın riskine karşı daha dirençli hale gelecek ve yangınların etkileri en aza indirilebilecektir. Bu hedefe ulaşmak için, yangın nedenleri ve önleme -mücadele tutumları üzerine yapılacak bilimsel çalışmaların artırılması ve bu çalışmaların sonuçlarının dikkate alan uygulayan sosyal politikalar gerekmektedir.

Bu araştırma, yangın afetinin toplumsal etkilerini genel olarak incelemiş ve katılımcıların yangınlara yönelik bilinç, farkındalık, önleme ve mücadele tutumlarını değerlendirmiştir. Elde edilen bulgular, afet yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması için önemli bilgiler sunmaktadır:

* Bütünleşik afet yönetiminin, kamu, STK'lar ve halkın eşgüdümünün sağlanabilmesi için önemi, afet politikalarının hem yerel hem evrensel bazda ele alınarak güncellenmesi ve uygulama sistematığının geliştirilmesinin gerekliliği sonuçlarına ulaşılmıştır.

* Afet bilinci ve hazırlık düzeylerinin artırılması için yapılan eğitim ve farkındalık çalışmalarının, toplumun afetlere karşı daha dirençli olmasını sağlayacağı sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda afet yönetimi ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesi; toplumsal güvenlik duygusu, aidiyet, dayanışma ve birlik ruhunun güçlendirilmesi açısından da katkı sağlayacaktır.

Öneriler

I- Literatüre Yönelik: Gelecek çalışmalarda, çeşitli örneklem grupları ile çalışarak, farklı bölgelerdeki yangın afetlerinin toplumsal etkilerini karşılaştırmalı olarak incelemek önerilebilir.

II- Bilinçlenme ve Eğitim:

1- Orman köylüleri başta olmak üzere tüm yöre halkının yangın ihbar hattı konusunda bilgilendirilmesi, Orman Yangın İhbar Hattı "Alo 177" ile ilgili yeni, etkili farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.

2- OGM Personeli, Tarım ve Köy Hizmetleri, İtfaiye, Belediye vb. tüm kamu kurumlarının, yangın çalışmalarıyla ilgili birim personellerinin periyodik ve güncellenmiş eğitimler almaları sağlanmalıdır.

3- Başta Orman Köyleri olmak üzere tüm yöre halkına yönelik eğitici, bilgilendirici, yangınla mücadele konusunda bilinç, farkındalık ve beceri kazandıran periyodik etkinlikler düzenlenmelidir. Bu çalışmalara katılım düzeyi yükseltilmelidir. (Yörede yapılan çeşitli festival ve şenliklerin belli bölümleri bu çalışmalara ayrılarak, eğitim ve etkinlikler çeşitli eğlendirici sosyal organizasyonlarla bütünleştirilerek vb.)

4- Örgün öğretimde yer alan afet eğitimi programlarının, daha ilgi çekici ve çocukları-gençleri daha aktifleştiren planlamalarla, güncelleştirilerek verilmesi sağlanmalıdır. Sadece orman yangınları ve korunma bilgileri değil, orman sevgisi aşılayan ve deneyimi yaşatan çeşitli etkinlikler gerçekleştirilebilir. Her yaş ve eğitim düzeyinden çocuk ve gençlere uygulanacak, Orman gezileri, Doğa yürüyüşleri, Kamplar, Ağaç dikme, Ormanda çevre temizliği, Ormancılık kulüpleri vb. etkinliklerle gençlerin orman sevgisi ve duyarlılığı artırılmalıdır.

5- Ülke genelinde yaygın medya ve sosyal medya aracılığıyla, yangın ve önleme-korunma yolları hakkında kamuyu bilgilendirici çalışmalar dikkat çekici ve etkin hale getirilmelidir.

6- Yangın riskinin yüksek olduğu bölgelere afiş ve tabela asma uygulamasının güncellenerek devam etmesi, özellikle anız yakma, piknik, kamp vb. faaliyetler konusunda yöre halkının bilgilendirilmesi sağlanmalı ve gerekli denetimler yapılmalıdır.

7- OGM, Tarım Köy Hizmetleri ve ilişkili kurumlar iş birliğiyle yöre halkına; Orman ürünleri ve ormandan yararlanma ile Ormanı koruma ilişkisi, Tarla açma, ev yeri açma vb. nedenlerle ormanı işgal etme durumlarının uzun vadede etkisi ve hukuki boyutunu anlatmak gibi bilgi ve bilinç düzeyini artıracak çalışmalar yapılmalıdır.

III- Koruma- Önleme:

1- Orman yangını erken uyarı sistemi (MEUS), Ormanların yangın ve diğer risklere karşı korunması için kamera, dron gibi cihazlarla izlenmesi ve gözlem altında tutulması devam ettirilmeli ve geliştirilmelidir.

2- Orman işletme şeflikleri, yangın sezonundan önce geçmiş yıllardaki yangın sayıları ve alan verilerini inceleyerek gerekli tedbirleri zamanında almalıdır. Yangınların yoğun olduğu bölgelerde, şu önlemler alınmalıdır:

İlk Müdahale Araçları: Yangın sezonu başlamadan önce, yangınlara hızlı müdahale edebilmek için ilk müdahale araçlarının stratejik noktalara yerleştirilmesi veya devriye gezmesi sağlanmalıdır.

Yangın Ekibi: Yangın ekibi sayısının yeterli düzeyde belirlenmesi ve bu ekiplerin eğitilmiş ve hazır halde bulunması gerekmektedir.

Yangın Kuleleri ve Gözetleme Yerleri: Yangınları erken tespit edebilmek için yangın kuleleri ve gözetleme yerlerinin aktifleştirilmesi önemlidir.

Donanım Eksikliklerinin Giderilmesi: Bölgeye en yakın yangın kontrol merkezlerinde yangın helikopterleri, yangın havuzları ve yangın tespit araçları gibi gerekli donanım eksikliklerinin zamanında giderilmesi sağlanmalıdır.

3- Yangın nedenlerinin ve varsa faillerinin tespiti konusunda, polis/jandarma, adli kurumlar içerisinde; akredite olmuş, bilimsel tabanlı veriler sunabilen, delillendirilmiş tespitler sunabilecek birimlerin kurulması zorunludur. Bu birimler her bölgede alt ekiplerle şemalandırılarak oluşturulmalı ve uygun eğitimlerle yetiştirilmelidir.

4- Yangın işçilerinin (gerek OGM gerek itfaiye vb.) sosyo-ekonomik şartları, sağlık güvenceleri, orman ve yöre halkıyla aidiyet geliştirmeleri, yangınla mücadele konusunda yeterli beceri ve donanıma sahip olmaları konusunda gerekli uygulamalar yapılmalıdır.

5- Orman yangınlarıyla mücadelede, ülkeler arasında bilgi, teknoloji, deneyim, donanım ve insan gücü paylaşımı sağlanmalıdır. Bu amaçla, yangınla mücadele personeli ve bilim insanlarının ülkeler arası etkileşimi ve desteği teşvik edilmelidir. Bu tür uluslararası iş birlikleri, yangınla mücadelede daha etkili ve başarılı olmanın en doğru yollarından biridir.

6- Yangınların etkisini azaltmak için, sürekli ve düzenli orman bakımları (silvikültürel müdahaleler) ihmal edilmemelidir. Aşırı yanıcı yükün ormandan kaldırılması, uzun vadede büyük yangın risklerini ortadan kaldıracaktır. Bu bakım çalışmaları, orman yangınlarının önlenmesinde ve etkilerinin azaltılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

7- Orman içinden geçen enerji nakil hatlarının (ENH) düzenli olarak bakımları yapılmalı ve eskiyen hatlar yenilenmelidir. Yangın sezonu öncesinde, enerji nakil hatlarının altındaki yanıcı maddeler mutlaka temizlenmelidir. Bu, yangınların çıkma riskini azaltmada önemli bir adımdır.

8- Ormanların Korunması konusunda yasal düzenlemelerin ve mevzuatların ihtiyaçlara ve koşullara göre yenilenmesi konusunda etkili politikalar geliştirilmelidir. "Orman Yangınlarının Önlenmesi ve Söndürülmesi" ve "Yanan Alanların Rehabilitasyonu" gibi projeler ve benzerlerinin güncelleştirilmesi gibi.

KAYNAKÇA

- Ak Murat Mustafa ve Kadioğlu Yahya (2016). "Manavgat" Adı Üzerine Bir Araştırma. *III.Uluslararası KOP Bölgesel Kalkınma Sempozyumu* (s. 560-564). içinde Aksaray: KOP Bölgesi Üniversiteleri Birliği (UNİKOP).
- Akar, Sevda (2013). *Doğal Afetlerin Kamu Maliyesine ve Makro Ekonomiye Etkileri: Türkiye değerlendirmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, s.1-292.
- Akbaş, Emrah (2020). Afetler ve Sosyal Politika. *Editör İslam Can Afet Sosyolojisi* (s. 331-346). içinde İstanbul: Çizgi Yayınevi.
- Akbaş, İsmet (2023). "Direncilik ve Dirençli Kent Yaklaşımında Yeni Eğilimler: Bibliyometrik Bir Analiz." *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi Cilt 13-3* , s.1866-1889.
- Akgüngör, Çağlar (2010). Toplumbilim Perspektifinden Afeti Düşünmek. *AÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1) , 3-22.
- Alkın, Ruhi Can (2020). Dünyada ve Türkiye'de Afet Sosyolojisi / Afetlerin Sosyolojideki Yerine İlişkin Literatür Taraması. *Editör İslam Can Afet Sosyolojisi* (s. 63-81). içinde Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Altun, Fatih (2018). "Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme". *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1) , s.1-15.
- Atlı, Ayhan (2006). *Afet Yönetimi Kapsamında Deprem Açısından Japonya ve Türkiye Örneklerinde Kurumsal Yapılanma*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım s.320.
- Avcı Mustafa ve Korkmaz Mehmet (2021). "Türkiye'de Orman Yangını Sorunu: Güncel Bazı Konular Üzerine Değerlendirmeler." *Turkish Journal of Forestry* 22(3) , s.229-240. / <https://doi.org/10.18182/tjf.942706>.
- Ayanoğlu Seçil, Dölarslan Melda ve Gül Ebru (2017). "Sadece Bir Yangın mı? Ekolojik ve Sosyo-Ekonomik Açından Orman Yangınları." *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 10(2) , s.32-35.
- Bates, F. L., and Peacock, W. G. (1987). "Disasters and Social Change" *The sociology of disasters* , s.291-330.

- Bayhan, Vehbi (2011). “Küreselleşme ve Risk Toplumu.” *Sosyologca Dergisi* (1) , s.203-217.
- Bayhan, Vehbi (2012). “Travmatik Kaos Ortamında Depremi Anlamlandırmanın Sosyolojik Bağlamı.” *Sosyologca* 3 , 341-354.
- Beck, Ulrich (2011). *Risk Toplumu- Başka Bir Modernliğe Doğru*. Çev: Kasım Özdoğan - Bülent Doğan İstanbul: İthaki Yayınları s.392.
- Beck, Ulrich (1999). *Siyasallığın İcadı*. Çev: Nihat Ülner İstanbul: İletişim Yayınları s.272.
- Benadusi, M. (2014). Pedagogies of the unknown: unpacking ‘Culture’ in disaster risk reduction education. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 22(3) , 174-183.
- Büyüköztürk, Şener (2018). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık s.214.
- Büyüköztürk Şener, Akgün Özcan Erkan, Karadeniz Şirin, Demirel Funda ve Kılıç Çakmak Ebru (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık s.348.
- Calda Burcu, An Nazan, Turp Mustafa Tufan ve Kurnaz Levent. (2020). “İklim Değişikliğinin Akdeniz Havzasındaki Orman Yangınlarına Etkisi.” *International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences*, 32(1) , 15-32.
- Can, Abdullah (2013). *SPSS ile Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık s.429.
- Can, İslam (2020). Afetler Çağında Sosyolojiyi Yardıma Çağırarak. *Afet Sosyolojisi* (s. 26-33). içinde İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Comrey Andrew and Lee Howard B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. Hilsdale: Psychology Press s.442.
- Çokluk Ömay, Şekercioğlu Güçlü ve Büyüköztürk Şener (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları (Vol. 2)*. Ankara: Pegem Akademi s.424.
- Doğan, Mehmet (2001). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Gerçek Hayat s.1451.

- Doğanay, Ahmet (2018). Bilimsel Yönteme Giriş. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Editör Prof.Dr. Ali Şimşek* (s. 2-29). içinde Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları s.215.
- Doğanay, Hayati (1998). *Ekonomik Coğrafya II*. Erzurum : Şafak Yayınevi s.587.
- Doğanay Hayati ve Doğanay Serkan (2011). Türkiye'de Orman Yangınları ve Alınması Gereken Önlemler. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(11) , s.31-48.
- Dynes, R. R. (1988). Cross-Cultural International Research: Sociology and Disaster. *International Journal of Mass Emergencies & Disasters*, 6(2) , 101-129.
- Ekşi, Ali (2015). Ethics as an internal inspection tool in disaster management. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* 15 , s.89-102.
- Enarson, E., and Fordham, M. (2001). From women's needs to women's rights in disasters. *Global Environmental Change Part B: Environmental Hazards* 3(3), s.133-136.
- Ergünay, Oktay (2002). Afete Hazırlık ve Afet Yönetimi. *Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü Afet Operasyon Merkezi (AFOM)* .
- Erickson, H., and White, R. (2008). Soils under fire: soils research and the Joint Fire Science Program. *US Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station* .
- Erkan, Ayşe (2010). *Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye'de Yaşanan Sorunlar*. Ankara: DPT Yayınları s.182.
- Fidell, L. S., and Tabachnick, B. G. (2003). Preparatory Data Analysis. *Handbook of psychology* , 115-141.
- Fritz Charles, E., and Merton, R. K. (1961). Open Journal of Earthquake Research. *Earthquake Disaster Management Approach: The Case of Al-Ais, Medina Area in Saudi Arabia*, 5(4) .
- Giddens, Anthony. (2000). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya* (s. 10-250). içinde İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Giddens, Anthony. (2010). *Modernliğin Sonuçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları s.192.
- Gorsuch, R. L. (2015). *Factor Analysis Classic Edition*. New York : Routledge s.464.

- Gökalp Yılmaz, Gaye (2021). “Afetlere Sosyolojik Bakış ve Türkiye’de Afet Yazınına Kuramsal Bir Bakış.” *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9(1) , s.195-204.
- Gökçen, Ahmet (2020). Afet Kavramı ve Başlıca Afet Türleri. *Afet Sosyolojisi Editör: İslam Can* (s. 41-57). içinde Konya: Çizgi Kitabevi.
- Gündüz, İsmail (2009). *Dünyada ve Türkiye’de Afet Yönetimi*. İstanbul: Erdem Yayınları s.86.
- Günerigök, Mustafa (2020). Risk Toplumu Bağlamında Afetleri Yeniden Düşünmek. *Afet Sosyolojisi Editör İslam Can* (s. 44-58). içinde Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Hoffmann, R., and Blecha, D. (2020). Education and disaster vulnerability in Southeast Asia: Evidence and policy implications. *Sustainability* 12(4) , s.1401.
- Kadıoğlu, Mikdat (2022). Afet Yönetimi: Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek. *Marmara Belediyeler Birliği* .
- Kalaycı, Şeref (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım s.426.
- Kavcin Başar ve Kesler Eren (2019). *Orman Yangınları Olay Yeri İnceleme ve Kriminal Yaklaşım*. İstanbul: İkinci Adam Yayınları.
- Kavgacı Ali ve Başaran Mehmet Ali (2022). Orman Yangınları. *Türkiye Ormancılar Derneği Yayını* , 422.
- Keçici, Muzaffer (1994). “Doğal Afetlerde Bulaşıcı Hastalıklar ve Çevre”. *Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Belediyeler Dergisi* 8 , s.24-47.
- Kim, C. K. (2010). The effects of natural disasters on long-run economic growth. *Doctoral dissertation* .
- Knight, L. (2009). *World Disasters Report: Focus on early warning, early action* (s. 7). içinde Geneva, Switzerland: ATAR Roto Presse.
- Kolay Çepni Şükran ve Varlıklar Demirkazık Çiçek Nilsu (2023). “Sosyoloji Afetleri Nasıl Görür? Afet Sosyolojisi Bağlamında Bir Değerlendirme.” *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* 8(2) , s.827-834.

- Kolukırmak Suat, Arslan Durmuş Ali ve Yılmaz Gökcalp Gaye (2022). “Orman Yangınlarının Toplumsal Etkileri ve Görünümü: Medya Paylaşımlarında 2021 Büyük Antalya-Manavgat Yangını.” *Afet ve Risk Dergisi*, 5(2) , 560-580.
- Kundak Seda ve Kadioğlu Mikdat (2011). *İlk 72 Saat*. Ankara : AFAD Yay s.53.
- Kuterdem NK ve Akın Demir (2011). “Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Afet Risklerini Azaltma Çabaları Arasındaki İlişki.” *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı*, 1 , 11-14.
- Küçükosmanoğlu, Ali (1990). Kızılçam-Orman Yangınları İlişkisi. *Journal of the Faculty Forestry Istanbul University* 40(4) , s.67-84.
- Küçükosmanoğlu, Yeliz (2006). *Orman Yangınlarının Kızılçam Odununun Fiziksel ve Mekanik Özellikleri Üzerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı, Trabzon. s.1-130.
- Laçiner, Vedat (2013). “Van Depremi Örneğinde Afetler Sonrası Yapılan Yardımlar ve Hukuki Çerçevesi.” *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9) , 114-135.
- Mağden Çağla, Ademhan Çiğdem, Şavur Eylem, Yeniokatan İrem, Kılıç Meltem ve Gözden Meriç (2008). Afetlerde Psikososyal Destek Uygulama Rehberi. *Türk Kızılayı* , s.96.
- Marangoz Mehmet ve İzci Çağrı (2023). “Doğal Afetlerin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Depremler Bağlamında Girişimciler Açısından Değerlendirilmesi.” *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 24(52) , 1-30.
- Marshall, Gordon (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*. Oxford University Press.
- Mızrak, Sefa (2018). “Eğitim, Afet Eğitimi ve Afete Dirençli Toplum.” *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5(1) , s.56-67.
- Nasreen, Mahbuba (2012). Disaster research: exploring sociological approach to disaster in Bangladesh. *FLOOD* .

- Neyişçi, Tuncay (2023). *Orman Yangınları- Editörler: Kavgacı, A., Başaran, M.* (s. 158-171). içinde Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayını s.422.
- Ok Şehitoğlu, Betül (2023). “Türkiye’de Afetlerde Sivil Toplum Kuruluşlarının Misyon ve Vizyon İfadelerine Yönelik Sosyolojik Bir Analiz.” *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 11(2)* , s.337-349/<https://doi.org/10.52122/nisantasisbd.1307963>.
- Özkan Burcu ve Çetinkaya Kutun Feyza (2021). “Afet Psikolojisi.” *Sağlık Akademisyenleri Dergisi 8(3)* , s.249-256.
- Özyanık Tuğba ve Tarlacı Sultan (2023). “Toplumsal Travma Döneminde Travma Sonrası Gelişim ve Temel İnançlardaki Sarsılmalar.” *Gelişim ve Psikoloji Dergisi, 3(6)* , 121-142.
- Pelling Mark, Özerdem Alpaslan ve Barakat Sultan (2002). “The macro-economic impact of disasters”. *Progress in Development Studies 2(4)* , s.283-305.
- Quarantinelli, E. (1972). When disaster strikes (it isn't much like what you've heard and heard about). *Psychology Today* , 66-70.
- Rosenthal, A., Stover, E., and Haar, R. J. (2021). Health and social impacts of California wildfires and the deficiencies in current recovery resources: An exploratory qualitative study of systems-level issues. *PloS one, 16(3)* .
- Sayın Seyit, Güney Coşkun ve Sarı Abdullah (2014). Orman Yangınlarında İş Sağlığı ve Güvenliği. *Turkish Journal of Forestry 15(2)* , s.168-175.
- Şaşmaz Yerlikaya, Onur (2022). Afet Sosyolojisi. *Afetlerle Yaşamayı Öğrenmek Editör: Dr.İskender Dölek* (s. 67-77). içinde Ankara: Pegem Akademi Yayınları s.276.
- Tierney, K., Bevc, C., and Kuligowski, E. (2006). Metaphors matter: Disaster myths, media frames, and their consequences in Hurricane Katrina. *The annals of the American academy of political and social science, 604(1)* , 57-81.
- Toker, Huriye (2016). Doğal Afetler, İletişim ve Medya. *Bütünleşik Afet Yönetimi* , s.249-278.

- Tolunay Ahmet ve Özmiş Mehmet (2022). “Orman Kaynaklarında Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği ile Orman Yangını Riskinin Azaltılması Örneği.” *Bartın Orman Fakültesi Dergisi* 24(3), s.557-579.
- Uluğ, Atilla (2009). Nasıl Bir Afet Yönetimi. *TMMOB İzmir Kent Sempozyumu* , s.1-18.
- Üzmez, İsmail (2010). *Türkiye’de Orman Yangınlarıyla Savaş Uygulamaları ve Etkinlikleri (İzmir Orman Bölge Müdürlüğü Örneği)*. İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Varol Nehir ve Buluş Kırıkkaya Esmâ (2017). Afetler Karşısında Toplumun Dirençliliği. *Resilience* 1(1) , s.1-9.
- Vermeiren, J. C. (1989). Natural disasters: linking economic and the environment with a vengeance. *In Natural disasters: linking economic and the environment with a vengeance* , 15.
- Yılmaz, Abdullah (2003). *Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetim*. Ankara: Pegem Yayıncılık s.152.
- Yılmaz, Abdullah (2012). “Türkiye’de Afetlerde Karşılaşılan Sorunlar”. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1) , 61-81.

İnternet Kaynakları

- AFAD. (2014). İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı . *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü* (s. 2 /29 /45). içinde Ankara: AFAD Yayınları.
- Anadolu Ajansı. (2021, 08 06). *Deniz Çiçek Palabıyık*.
<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/orman-yanginlarindan-etkilenen-yerler-icin-mucbir-sebep-hali-ilan-edildi/2326264> adresinden alınmıştır
- Anadolu Ajansı . (2023, 07 27). *Kenarlı Gülseli*.
<https://www.aa.com.tr/tr/yesilhat/dogal-yasam/manavgat-yangininda-kirmizi-listedeki-56-memeli-turunun-yasam-alani-zarar-gordu/1820829> adresinden alınmıştır
- Anadolu Ajansı. (2021, 06 09). *Süleyman Elçin*.
<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/manavgatta-cikan-orman-yangini-kontrol-altina-alindi/3244515> adresinden alınmıştır

CRED. (2023). *Afet Acil Durum Veri Tabanı -Emergency Disaster Database (EM-DAT)*. EM-DAT: <http://www.emdat.be> / (Erişim Tarihi: 10.11.2024). adresinden alınmıştır

CRED. (2021). *Afet Acil Durum Veri Tabanı-Emergency Disaster Database*. EM-DAT: <http://www.emdat.be> / (Erişim Tarihi: 10.11.2024). adresinden alınmıştır

Çobanoğlu, A. (2012). Derleyen-Folklor Araştırmacısı. *Düinden Bugüne Antalya* s.496 , <https://antalya.ktb.gov.tr/DundenBuguneAntalya/DBA-Cilt-1/files/web-c%C4%B1lt1.pdf>.

(DMİ) Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü. (2016). *İklim Raporu*. <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/> adresinden alınmıştır

(DMİ) Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü. (2022). *Meteoroloji Sözlüğü*. <https://www.mgm.gov.tr/genel/meteorolojisozlugu.aspx?m=A&k=aa27> adresinden alınmıştır

(DPT) Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *2001-2005 5 Yıllık Kalkınma Planı*. Ocak 2024 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/8kalk%C4%B1nmaplan%C4%B1.pdf> adresinden alındı

(DPT) Devlet Planlama Teşkilatı. (1999). *Depremiın Ekonomik ve Sosyal Etkileri Muhtemel Finansman İhtiyacı, Kısa-Orta ve Uzun Vadede Alınabilecek Tedbirler*. Ankara: DPT Yay.

Doğan Haber Ajansı. (2021, 08 08). <http://www.dha.com.tr/gundem/yaniginin-aci-bilancosu-60-bin-hektar-kul-oldu-en-az-1-milyar-tllik-maddi-kayip-1841548> adresinden alınmıştır

Manavgat Belediyesi. (2020). 11 24, 2023 tarihinde <http://www.manavgat.bel.tr/gezi-rehberi> adresinden alındı

MATSO. (2021 /2022 /2023). 11 22, 2023 tarihinde <https://www.matso.org.tr/manavgat.htm> adresinden alındı

(OGM) Orman Genel Müdürlüğü. (2024). *2024 Yılı Yangınları Değerlendirme Sunumu*. Orman Yangınları ile Mücadele Dairesi Başkanlığı: <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/> adresinden alınmıştır

(OGM) Orman Genel Müdürlüğü. (2021- 2022- 2023). *Faaliyet Raporu*.
<https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/FaaliyetRaporu/Orman> adresinden alınmıştır

(OGM) Orman Genel Müdürlüğü. (2022). *Orman Yangınları (1988-2022)*.
Ormancılık İstatistikleri: <https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/> adresinden alınmıştır

Türkiye Çevre Vakfı. (19-21 Ekim 1999). *Avrasya Çevre Konferansı*, (s. 303).
İstanbul.

Türkiye Turizm Ansiklopedisi (Online). (2022). *Manavgat Editör: Nazmi Kozak*.
13/03/2023 tarihinde <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/manavgat> adresinden alındı

TOKİ. (2022, 12 07). <https://www.toki.gov.tr/haber/antalyada-orman-yangini-sonrasi-toki-yeni-bir-koy-insa-etti> adresinden alınmıştır

(T.O.B) Tarım ve Orman Bakanlığı. (2013). *Tarım ve Orman Bakanlığı İstatistikleri*.
Ankara.

Twigg, J. (2009). *Characteristics of a disaster-resilient community A guidance note*.
Version 2. London: DFID Disaster Risk Reduction Interagency Coordination Group,
UK Department for International Development.: 12.11.2024 tarihinde
<http://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/1346086> adresinden alınmıştır

UNDHA, & BM, İ. İ. (1992). *Internationally agreed glossary of basic terms related to disaster management (Uluslararası Afet yönetimi Temel Terimler Sözlüğü)* (s. 81).
içinde Geneva (Cenevre): s.83.

UNISDR. (2018). *Center for Research on the Epidemiology of Disaster, CRED.Geneva*. Ocak 14, 2024 tarihinde
<https://www.unisdr.org/we/inform/publications/61119> adresinden alındı

EKLER

EK 1 Orman Yangınları Duyarlılık Ve Tutum Anketi

I-Demografik Bilgi Formu

1- Cinsiyetiniz?

Kadın ()

Erkek ()

2- Yaşınız?

(.....)

3- Medeni durumunuz nedir?

Bekâr ()

Evli ()

Diğer (Belirtiniz)

4- Hanenizde sizinle birlikte kaç kişi yaşıyor?

Yalnız yaşıyorum

2 Kişi ()

3 Kişi ()

4 Kişi ()

5 ve üstü ()

5- Eğitim durumunuz nedir?

İlkokul ve öncesi ()

Ortaokul ()

Lise ()

Üniversite ()

6- Mesleğiniz – işiniz ?

Turizm ()

Tarım-Hayvancılık ()

Kamu sektörü ()

Esnaf- Ticaret ()

Serbest ()

Emekli ()

Diğer (Ev hanımı Öğrenci İşsiz) ()

7- Aylık Geliriniz TL

II-Afet Bilinci ve Hazırlık Düzeyi

1-Afetlerle ilgili bir eğitim aldınız mı ya da eğitici bir etkinliğe katıldınız mı?

1-) Evet

2-) Hayır

2-Doğal afetler (deprem, yangın, sel, erozyon vb.) konusunda bilginiz varsa bu bilgileri hangi kaynaktan edindiniz?

1-) Aile ve sosyal çevre

2-) Medya

3-) Okul-Eğitim

4-) İnternet ve sosyal medya

5-) Diğer.....

3- Afetle mücadele konusunda gönüllü bir grupta ya da bir kurumda çalıştınız mı?

1-) Evet

2-) Hayır

4- Daha önce orman yangını önleme ve söndürme eğitimlerine hiç katıldınız mı?

1-) Evet

2-) Hayır

III- Afet Deneyimi ve Sonrası Değerlendirmeler

1- Afeti sırasında hangi duygu- davranışınız ön plandaydı?

1-) Korku- Panik

2-) Şok

3-) Çöküntü

4-) Çaba-Gayret

2-Afet nedeniyle sağlık sorunu yaşadınız mı?

1-) Evet 2-) Hayır

3-Afet sırasında ve sonrasında yapılan yardım ve destek çalışmaları yeterli miydi?

1-) Evet 2-) Hayır

4- Afet sırasında hangi kurum ve çevreler size en çok desteği sağladı?

1-) Devlet Kurumları

2-) Sivil Gönüllü Birlikler

3-) Komşu ve yöre halkı

4-) Diğer.....

5- Afet sonrası toparlanma ve yeniden inşa sürecinde en çok hangi kurum-birimler size destek verdi?

1-) Devlet Kurumları

2-) Belediye

3-) Sivil Toplum Kuruluşları

4-) Akraba- Komşu

6- Afet sırasında ve sonrasında sosyal dayanışma ve birlik düzeyi sizce nasıldı?

1-) Çok Yüksek

2-) Yüksek

3-) Orta

4-) Düşük

5-) Çok Düşük

7- Afet sırasında ve sonrasında kendinizi çaresiz- desteksiz hissettiniz mi?

1-) Evet 2-) Hayır

8- Orman yangınına sebep olan en önemli faktör sizce hangisidir?

1-) Yüksek Sıcaklık

2-) Yıldırım Düşmesi

3-) Rüzgar4-)

İnsan Kaynaklı Sebepler

5-) Diğer (Belirtiniz)

9- Orman yangınına sebep olan en önemli insan faktörü sizce hangisidir?

1-) Sigara

2-) Piknik ateşi

3-) Anız yakmak

4-) Çoban ve Avcı ateşi

5-Diğer (Belirtiniz).....

10- Anız yakmanın toprak için zararlı olduğunu düşünüyor musunuz?

1-) Evet

2-) Hayır

3-) Fikrim yok

11- Sizce anız yakmanın toprak verimliliğine bir etkisi var mıdır?

1-) Toprağın verimliliğini düşürüyor

2-) Herhangi bir etkisi yok

3-) Toprağın verimliliğini artırıyor.

4-) Bilmiyorum

V- Orman Yangınları Duyarlılık ve Tutum (OYDTA)

Orman yangınlarına ilişkin aşağıdaki önermelere ne derece katıldığınızı En olumsuzdan (kesinlikle katılmıyorum, 1 puan) en olumluya (kesinlikle katılıyorum, 5 puan) kadar geliştirilen ifadelerin altındaki kutucuğu “X ” ile işaretleyerek yanıtlayınız.		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
1	Orman yangınları ülkemiz ormanlarının en başta gelen problemidir.					
2	Tarlaları temizlemek için Anız yakılması yasaklanmalıdır.					
3	Yangın sezonunda piknik yapmak yasaklanmalıdır.					
4	Sıcaklık orman yangınlarını etkileyen en önemli hava durumlarından biridir.					
5	Rüzgâr Orman yangınların yayılmasını etkileyen en önemli hava durumlarından biridir.					
6	Orman yangınlarını etkileyen en önemli hava durumu faktörü yağış ve nem seviyesidir.					
7	Orman yangınlarını etkileyen en önemli faktör yükseltilidir.					
8	Orman yangınları hava kirliliğine ve sera etkisine neden olur.					
9	Orman yangınları solunum yolu hastalıklarına neden olur.					
10	Orman yangınları yaban hayata zarar verir ve yaban hayvanlarının yaşam alanını azaltır.					
11	Orman yangınları mantar, tıbbi ve aromatik bitkiler vb. ekolojik çeşitliliğe zarar verir.					
12	Ormanlarda yangınlara karşı yeterli tedbirler alınmıyor.					
13	Yangının başlaması halinde uyarı veren Meteorolojik Yangın İndeksi Sistemi yangına müdahale ve etkili mücadele için çok yararlıdır.					
14	Ormanlara Müdahale Etme yerine, Sadece Kendi Haline bırakılmalıdır.					
15	Ormanlar;Resmî kurumlar, Sivil Toplum Örgütleri, Yöre Halkı vb. çevrelerce korunmalı gözetilmelidir.					
16	Orman yangınlarıyla mücadele çalışmalarında hava araçları etkin bir güçtür.					
17	Orman yangınlarıyla mücadele çalışmalarında eğitimli ve deneyimli insan gücü etkin bir güçtür.					
18	Orman Teşkilatı (OGM), Orman yangınlarıyla mücadelede başarılıdır.					
19	Orman yangınlarıyla mücadelede OGM’nin kullandığı araç, gereç ve donanımlar yeterlidir.					
20	Orman yangınlarıyla mücadelede OGM’nin halka yönelik, eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yeterlidir.					

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı : Güler Pervaz

Uyruğu : TC

